

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Petra Nesvadbová

**Nízkonákladové cestování z hlediska rozvoje
interkulturních kompetencí**

Olomouc 2020

vedoucí práce: PhDr. Jitka Plischke, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího práce a použila pouze uvedené zdroje a odbornou literaturu.

V Olomouci dne

.....

Petra Nesvadbová

Poděkování

Děkuji PhDr. Jitce Plischke, Ph.D., za vstřícný přístup, cenné rady a čas, který mi věnovala při odborném vedení mé diplomové práce. Poděkování patří i všem respondentům, kteří se podíleli na výzkumu práce a poskytli mi bohaté a cenné rozhovory.

Obsah

Úvod	7
A. Teoretická část	9
1 Cestovní ruch	9
1.1 Vymezení pojmu cestovní ruch	9
1.2 Klasifikace v cestovním ruchu	10
1.2.1 Druhy a formy v cestovním ruchu	10
1.2.2 Typologie účastníků cestovního ruchu	13
2 Nízkonákladové cestování	16
2.1 Specifika NNC	17
2.2 Doprava, ubytování a stravování v NNC	18
2.3 Cestovatelská motivace a smysl cestování	20
3 Kultura jako předpoklad interkulturní interakce	23
3.1 Reakce na cizí kulturu	25
3.1.1 Kulturní šok	25
3.1.2 Akulturace	27
3.1.3 Etnocentrismus	29
4 Interkulturní kompetence	31
4.1 Pojem kompetence vs. interkulturní kompetence	32
4.2 Modelové struktury interkulturních kompetencí	35
4.3 Rozvoj interkulturních kompetencí a interkulturní učení	39
4.4 Kulturní empatie jako součást IKK	42
5 Shrnutí teoretické části	44
B. Praktická část	46
6 Metodologie výzkumu	46
6.1 Výzkumný problém a cíle výzkumu	46
6.2 Výzkumné otázky	47
6.3 Výzkumné předpoklady	47
6.4 Výzkumná metoda a metody sběru dat	48
6.5 Výzkumný nástroj	48
6.5.1 Tvorba výzkumného nástroje	49
6.6 Výběr výzkumného souboru	54

6.7	Popis výzkumného souboru	56
7	Výsledky výzkumu a jejich interpretace	60
7.1	Technika zakotvené teorie	60
7.1.1	Otevřené kódování.....	61
7.1.2	Axiální kódování	64
7.1.3	Selektivní kódování	65
7.2	Diskuze	89
	Závěr.....	94
	Zdroje	96
	Seznam zkratk.....	100
	Seznam schémat	101
	Seznam příloh.....	102
	Přílohy	103

Úvod

V této diplomové práci se zabývám tématem nízkonákladového cestování jakožto prostředku k rozvoji interkulturních kompetencí jedince. Důvodem zvoleného tématu je má osobní zkušenost s cestováním do rozvojových zemí a preference nízkorozpočtového způsobu pojetí těchto cest. Taktéž proto, že i v oblasti volnočasových aktivit považují cestování obecně za aktuální trend a fenomén moderní doby. V této práci se zaměřuji konkrétně na nízkonákladový způsob cestování, taktéž známý jako „backpacking“, který poskytne co nejvíce cestovatelských zkušeností a zážitků. Reaguji tak i na novodobé a hojně zakládané cestovatelské portály, které vyhledávají a nabízejí levné letenky, což zároveň s rostoucími informačními technologiemi čím dál více vybízí k neorganizovanému a individuálnímu cestování. Všudy přítomné akční letenky otevírají dveře do všech koutů světa a vzbuzují tak pocit, že objevovat svět „na vlastní pěst“ je již běžná a taktéž finančně dostupná záležitost.

Hlavním činitelem je zde nezávislý a samostatný cestovatel, který usiluje o to poznat co nejvíce z dané země za co nejméně peněz, to vše s minimem věcí. V souvislosti s tím koresponduje hlavní myšlenka práce, tedy **rozvoj interkulturních kompetencí cestovatele** díky neustálé interakci s jinou, cizí kulturou. Nízkonákladové cestování, jak už jeho název vypovídá, se totiž odvíjí od minimalizace nákladů základních potřeb na cestách - tedy způsob dopravy, stravování či nocování, a to převážně lokálního charakteru. Tímto se jedinec dostává do neustálé interakce s kulturou dané země, s jejími obyvateli, zažívá kulturní rozmanitost, prožívá mnoho různých emocí, řeší složité situace. Již při vstupu do cizí země je nutno si být vědom zdejších formálních, morálních i etických pravidel, zvyků a tradic, ctít je a projevit vůči nim úctu. Všechny tyto faktory formují a ovlivňují, ale taktéž podmiňují **interkulturní kompetence** jedince. Jejich efektivní využití následně přispívá nejen k fungujícím interakcím s cizí kulturou, ale i k jejímu hlubokému pochopení a následnému obohacení vlastního života cestovatele. Pro tuto práci zasazují téma do **kontextu rozvojových zemí**, jelikož právě ty skrze minimální životní náklady považují za nejčastější cíl nízkonákladových cestovatelů.

Práce je rozdělena na dvě části, **cílem teoretické části je objasnit rozvíjející se trend nízkonákladového cestování a charakterizovat interkulturní kompetence**. Zde se zabývám čtyřmi základními oblastmi propojujícími celý koncept tématu. Jako první představím cestovní ruch (dále CR) a jeho specifika, včetně stěžejní klasifikace, která určuje

hlavní rozdíl mezi masovým cestovním ruchem a alternativním individuálním CR. Již zde vysvětlím rozdíl mezi turistou a cestovatelem, který je pro tuto práci nadále stěžejní. V další kapitole vysvětlím pojem nízkonákladové cestování (dále NNC) a jeho ukotvení v individuálním a neorganizovaném cestování. Také předložím hlavní smysl a principy NNC a s tím související motivaci k němu samotnému. Následně vymezím pojem kultura a její stěžejní oblasti ve vztahu k NNC. V poslední kapitole se věnuji interkulturním kompetencím (dále IKK), konkrétně jejich definici, základním modelovým strukturám IKK, popisu jednotlivých složek a rozvoji IKK.

V praktické části objasním metodologii kvalitativního výzkumu a sběru dat za pomoci hloubkových polostrukturovaných rozhovorů s vybranými cestovateli. Jejím hlavním cílem bude **specifikovat, jak ovlivňuje nízkonákladové cestování formování interkulturních kompetencí vybraných cestovatelů**. Dílčí cíle poté zní: Zjistit motivy vybraných cestovatelů pro NNC, objasnit postoj vybraných cestovatelů k jiné kultuře, objasnit dopad NNC na další život těchto cestovatelů.

A. Teoretická část

1 Cestovní ruch

1.1 Vymezení pojmu cestovní ruch

Jak zmiňuje Kotíková (2013), pojem cestovní ruch je odvozen od pojmu cestování, jelikož ten je svou podstatou daleko starší. Nutno si tedy uvědomit význam obou slov. Zatímco cestování definuje cesty spojené s přechodným pobytem na jiném místě, cestovní ruch (taktéž „turismus“) značí masový jev spojený s poskytováním specifických služeb (ubytování, stravování, doprava aj.) Jako konkrétní definici cestovního ruchu lze předložit tu, která byla na konferenci Světové organizace cestovního ruchu (United Nations World Tourism Organization - UNWTO) v roce 1991 v Ottawě předložena a v roce 1993 přijata Komisí Spojených národů pro statistiku (United Nations Statistical Commission) jako oficiální:

„Cestovní ruch zahrnuje aktivity osob cestujících do míst či přebývajících v místech, která se nacházejí mimo jejich obvyklé prostředí, a to ne déle než na jeden rok, za účelem dovolené, pracovních závazků či z jiných důvodů.“ (Goeldner, Ritchie, 2014, s. 6)

Dle UNWTO značí cestovní ruch (taktéž „turismus“) sociální, kulturní a ekonomický fenomén, který zastřešuje aktivity pohybujících osob, jež mohou být označováni jako „návštěvníci“, „turisté“, „residenti“ aj. a jejichž činnost vytváří cestovní náklady a výdaje. (United Nations World Tourism Organization)

Ve vztahu k ekonomice se dle Schwartzhoffové (2013) cestovní ruch považuje za jeden z nejrychleji rostoucích sektorů dnešní ekonomiky. Má vliv na zaměstnanost, HDP, záchranu kulturních a historických památek aj. Komplexně se doplňuje s jinými odvětvími. Taktéž Goeldner a Ritchie (2014) jej označují za nejrozsáhlejší odvětví služeb na světě. Ve vztahu k osobnosti jedince a sociálnímu kontextu se jím budu zabývat ve většině této práce, Schwartzhoffová (2013) v tomto směru spatřuje jeho význam v rozvoji osobnosti, účelném využití volného času, utváření životního stylu lidí, poznání a jazykových znalostech, vzdělání a výchově lidí a relaxačním uspokojení.

S tímto vymezením souvisí také funkce cestovního ruchu, které se odvíjí od jednotlivých sfér a patří zde funkce ekonomická (finanční a zaměstnavatelská), rekreačně-zdravotní, kulturně-poznávací, informačně-výchovná, kontaktní. Goeldner a Ritchie (2014) upozorňují ve vztahu k vymezení řádné definice na rozmanitost skupin podílejících se a ovlivňujících toto odvětví.

1.2 Klasifikace v cestovním ruchu

Kapitola se věnuje nejčastějšímu dělení v oblasti cestovního ruchu a stěžejním pojmům, po jejichž představení lze snáze pochopit ukotvení nízkonákladového cestování, které samo o sobě v základní klasifikaci druhů a forem nefiguruje, nýbrž se v jednotlivých úrovních prolíná. Je tedy nezbytné porozumět kontextu typologie CR, aby bylo možno vysvětlit samotné NNC, blíže se mu pak věnuje samostatná kapitola 2 - Nízkonákladové cestování.

1.2.1 Druhy a formy v cestovním ruchu

Klasifikací cestovního ruchu se rozumí jeho konkretizace a identifikace ve vztahu k určitým znakům, které jej vystihují. Ve snaze o vybrání jedné základní a obecné klasifikace lze narazit na různorodost dělení a vzájemné prolínání u každého autora jinak. Také Kotíková (2013) upozorňuje na nejednoznačnost při dělení cestovního ruchu na **druhy a formy či typologii** cestovního ruchu (dále CR).

V pojetí Kotíkové (2013) jsou **druhy** CR výstupem motivace účasti na CR (např. rekreační, kulturně poznávací aj.) a **formy** CR pramení z konkrétních podmínek, ve kterých se CR uskutečňuje (krátkodobý, organizovaný aj.). V zahraniční literatuře se však toto dělení podle téže autorky nepoužívá, mnohdy se totiž stejný význam prolíná a vyskytuje např. pod pojmy *types of tourism, kinds of tourism, forms of tourism*. Nutno však zmínit základní členění CR podle UNWTO, kdy se rozlišuje na *domácí cestovní ruch a zahraniční cestovní ruch*, který je dále členěn na *příjezdový a výjezdový*.

Rozmanitost dělení na druhy a formy CR lze spatřit také u Zelenky a Páskové (2012), kteří jej vysvětlují právě naopak, viz Schéma č. 1. Autoři vycházejí z širokého spektra uspokojení potřeb lidí, což jsou potřeby poznání v mnoha podobách (nová země, kultura, lidé, neobvyklé zážitky atd.), potřeby intenzivního prožitku a vzrušení, potřeby změny životního rytmu, odpočinku a relaxace, potřeby související s vírou či novými sociálními kontakty aj. Právě z těchto potřeb či motivací vycházejí konkrétní formy cestovního ruchu. Naopak druhy

cestovního ruchu určují kritéria jako délka trvání, způsob využívání přírodních a antropogenních zdrojů, teritoriální rozmístění, organizovanost, hromadnost, vliv na životní prostředí aj. (Zelenka, Pásková, 2012)

Pro účel práce bude dostačující zorientovat se v níže předloženém dělení, kdy se termín nízkonákladové cestování nevyskytuje sice přímo, nicméně se prolíná v určitých úrovních, ze kterých lze jeho podstatu vyvodit (ve Schématu č. 1 vyznačují tyto charakteristiky tučně, nicméně pojetí NNC je subjektivní a individuální záležitost a může se projevat i ve vícero úrovních). Druhy a formy cestovního ruchu dle Zelenky, Páskové 2012:

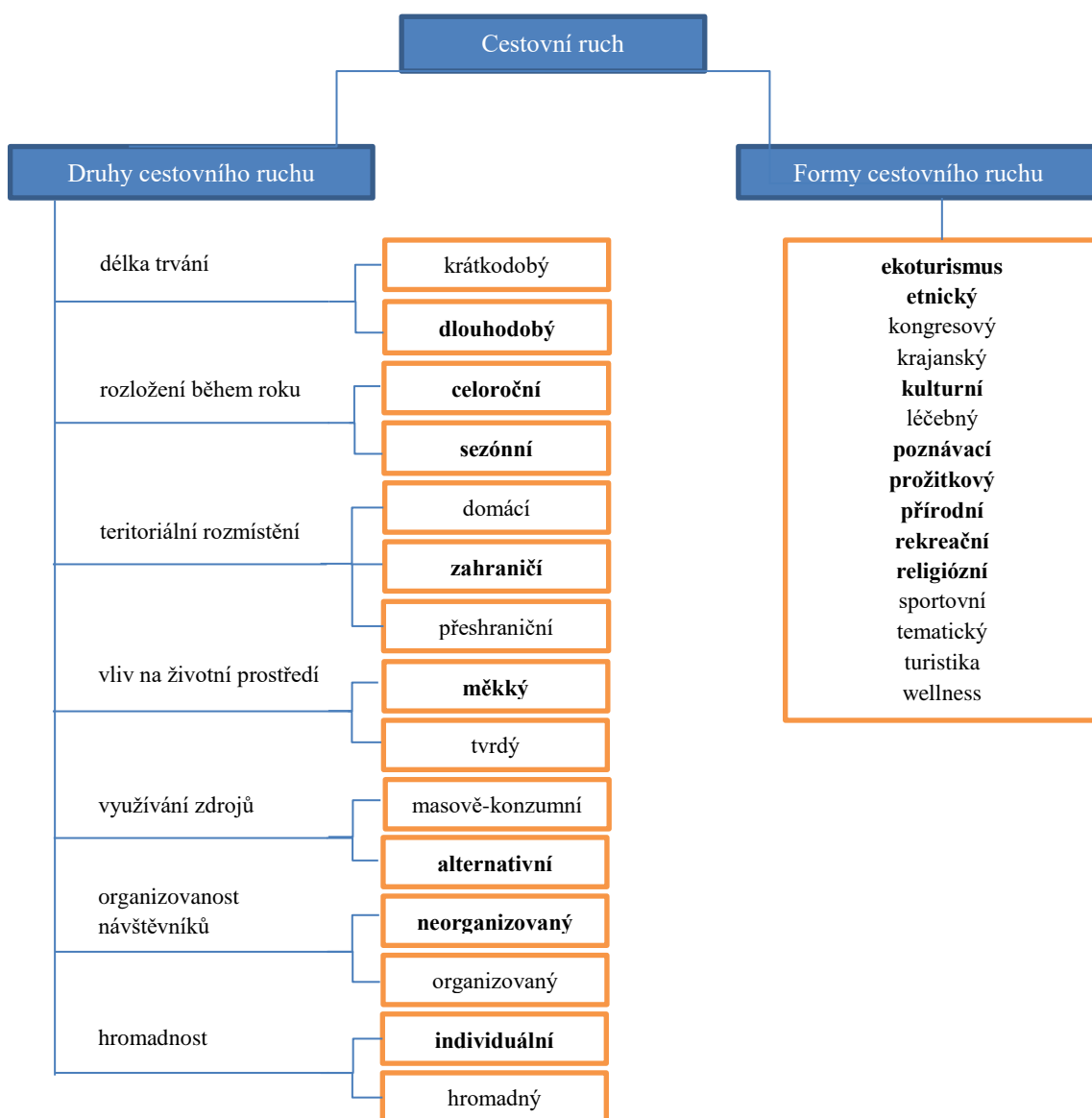

Schéma 1 Vybrané druhy a formy cestovního ruchu (Zelenka, Pásková, 2012, str. 16)

Dle kritéria hromadnosti lze rozlišit masový (hromadný) a individuální CR. **Masový cestovní ruch** (dále MCR) charakterizuje typický druh cestovního ruchu v ekonomicky rozvinutých zemích. Dle Zelenky a Páskové (2012) jej charakterizují hromadné přesuny velkých skupin návštěvníků, cestujících převážně do typických standardizovaných destinací nabízející hromadná ubytovací a stravovací zařízení, vytvářené atrakce a kulturní atraktivitu. Termín nese jistý marketingový a prožitkový aspekt, kdy reaguje na masovou poptávku po specifických místech či fabulovaných zážitcích. Kotíková (2013) ve vztahu k MCR zmiňuje roli široce dostupných zájezdů, výstavby velkokapacitních ubytovacích zařízení, komplexních středisek nabízejících veškeré služby (např. neomezené „all inclusive“) za atraktivní ceny, což přináší velké pohodlí již při plánování, volbě a koupi dovolené. Masový CR ztotožňuje s rozšířeným modelem tří „S“ – Sun, Sea, Sand (popř. čtvrté „S“ - Sex). Zde vyvstává také pojem „masový turista“, kterého používá Cohen (1972) ve své typologii účastníků CR, kde rozlišuje čtyři typy – organizovaný masový turista, individuální masový turista, turista – objevitel, turista- tulák, viz kapitola 1.2.2 Typologie účastníků cestovního ruchu.

Protipólem je **individuální cestovní ruch** (dále ICR), který je dle Zelenky a Páskové (2012) založen na poznávání přírody, místních kultur a to za podmínek blízkých místním zvyklostem (tedy s využitím lokálních zařízení, transportu aj.), zpravidla pak s malým vlivem na místní komunitu a přírodu. Osoby cestují samostatně nebo v malé skupině a svoji cestu si plánují bez využití jiných subjektů CR.

V praxi se však oba druhy CR kombinují včetně kombinace jednání samotného cestovatele. Kritérium hromadnosti se ve velké míře prolíná s kritériem organizovanosti – kdy se CR člení na **organizovaný a neorganizovaný**. Toto členění se odvíjí od způsobu zajištění služeb – u organizovaného CR většinu zajišťuje a zprostředkuje jiný subjekt (cestovní agentura či kancelář), u neorganizovaného CR si veškeré služby zajistí sám účastník CR – individuálně. Jak však zmiňuje Kotíková (2013), tato vymezení nejsou zcela přesné, jednak se v zahraničních zdrojích udává převážně pojem masový a individuální CR, a jednak se i u individuálních účastníků mohou vyskytovat služby, které zastřešuje cestovní agentura a podobně. Zelenka a Pásková (2012) pak takového účastníka nazývají jako „individuální masový turista“.

U Kotíkové (2013) se ve spojitosti s individuálním CR setkáváme s pojmem **alternativní cestovní ruch** (dále ACR), do kterého se ICR promítá. Ve Výkladovém slovníku Zelenky a

Páskové (2012) se pod tímto pojmem skrývá jednoduše CR, který je alternativní k masovému CR. Tedy cestování zpravidla v malých skupinkách, respektující a zajímavící se o místní komunitu – její zvyklosti, životní styl a prostředí. Vystihují jej pojmy jako ekoagroturismus, měkký CR, udržitelný CR atd. Podle autorky se alternativní CR snaží odlišit od masového CR tím, že navrácí a vyzdvihuje základní motiv – poznávání, se kterým souvisí udržitelnost a autenticita produktů. **Autenticita** je zde vyzdvížena, jelikož zdůrazňuje uvědomování si pravosti, původnosti, reálnosti, a stává se velmi diskutovaným tématem mnoha autorů. Problematika autenticity se týká především toho, že se z cestovního ruchu vytrácí a je potlačena uměle vytvořenými *pseudo* událostmi a produkty. (Kotíková, 2013)

V této práci se pod pojmem *nizkonákladové cestování* vyjímá především cestování individuální, neorganizované a alternativní s důrazem na autentické zážitky.

1.2.2 Typologie účastníků cestovního ruchu

Ve spojitosti s alternativním cestovním ruchem zmiňuje Kotíková (2013) několik zajímavých pojetí autorů Boorstin (1987), Cohen (1973), Larsen, Øgaard & Brun (2011), Perywara (2012) a další, kteří se velmi výstižně vyjadřují k ACR, a jejichž myšlenky považují za stěžejní k pochopení problematiky této práce. Především tedy velmi nadčasová charakteristika rozdílu mezi „cestovatelem“ a „turistou“, kterou předložil Boorstin (1987, in Kotíková, 2013) – „cestovatel“ je dle autora aktivní, usilovně vyhledávající zážitky a dobrodružství, odhodlaný setkávat se s lidmi, zatímco „turista“ je pasivní jedinec očekávající, že se mu přihodí zajímavé věci bez jeho vlastního úsilí. Výstižně toto popsal ve svém díle *The Image: a Guide to Pseudo-Events in America* (kapitola s výstižným názvem *From Traveler to Tourist: The Lost Art of Travel – Od cestovatele k turistovi: Ztráta umění cestovat*).

V dnešní moderní době se můžeme setkat s lidmi, kteří se považují výhradně za **cestovatele** a tento rozdíl mezi pojmy si velmi dobře uvědomují, ač se běžně zdánlivě nerozlišuje. Za cestovatele lze nazývat dobrodruhy, tuláky, „nomády“, kteří chtějí lépe, více, či jinak poznat navštívená místa. Podle Zelenky a Páskové (2012) je to účastník cestovního ruchu, který cestuje se silnou motivací objevovat, poznávat, procítit a prožít. Nejčastěji lze tyto cestovatele shrnout pod termínem „**bat'ůžkáři**“, který je čím dál běžnější a s kterým se prolínají další stěžejní termíny této doby jako „backpacking“ („bat'ůžkaření“), či koncept „like a local“

(„jako místní“), tyto termíny jsou samy o sobě postupnou definicí pojmu nízkonákladové cestování, jsou tedy vysvětleny v následující kapitole.

Jedna z nejčastěji užívaných typologií účastníků CR je podle Cohena (1972), kterou vymezil již v 70. letech a účastníky cestovního ruchu rozdělil do čtyř kategorií. Přestože označuje všechny čtyři typy jako turisty, při pochopení jejich specifikace lze poslední dva typy – turista objevitel a turista tulák, ztotožnit s pojmem cestovatel, který výše definoval Boorstin (1987).

Typologie účastníků cestovního ruchu dle Cohena (1972):

- **Organizovaný masový turista** – nevyhledává dobrodružství a netouží po vlastní flexibilitě, upřednostňuje komfortní zakoupení balíku služeb do populární destinace, která odpovídá standardům domoviny, zde tráví většinu své dovolené mnohdy společně se skupinou svých přátel. Plán cesty je fixní a předem stanovený, lze tedy přesně očekávat náplň zájezdu. Na místní kulturu nahlíží skrze svoji „kulturní bublinu“ a nemá potřebu ji hlouběji poznávat.
- **Individuální masový turista** – turista podobný předchozímu typu, jeho cesta je plánovaná přes cestovní agenturu, ale s tím rozdílem, že itinerář není zcela fixní a neměnný. Individuální masový turista je do jisté míry otevřenější k novým podnětům a není zcela vázaný na skupinu. Jeho zakoupený „package tour“ je tedy volnější a ne zcela předvídatelný. Kotíková (2013) jej přirovnává k leteckému zájezdu s použitím pronajatého automobilu, kdy se drží vyjetých tras, ale příležitostně se pustí i to odvážnějších akcí, přesto vyhledává spíše „pseudo“ exkurze a familiární aktivity.
- **Turista-objevitel** – tento typ turisty si plánuje svou cestu sám, snaží se vyvarovat navštěvovaným a prosazovaným turistickým cílům, přesto si stále udržuje základní standart během ubytování a spolehlivou dopravu. Pokouší se asociovat s lidmi, které potkává a mluvit jejich jazykem. Upřednostňuje podnikat takové kroky, které vedou k novým poznáním a dobrodružství, v opuštění své „kulturní bubliny“ už je odvážnější, nicméně se stále drží opatrnosti a obezřetnosti.
- **Turista- tulák** – nemá sestaven itinerář, vyhledává primárně lokální prostředí a aktivity, vyhýbá se zcela své domovské rutině, což je mu cílem samo o osobě. Jeho náplní je splynout s danou kulturou, přijmout veškerá specifika a její rutinu. Nelpí na nezbytnostech z vlastní domoviny, žije minimalisticky a v denním kontaktu s místními

obyvateli, mnohdy sdílí jejich domov například za nabízenou pomoc či práci. Je kompletně otevřený všemu novému.

Cohen (1972) nazývá první dva typy turistů jako „institucionalizované turisty“, jelikož jsou jejich cestovatelské zážitky zastřešované dalšími cestovními subjekty. Druhé dva typy jako „neinstitucionalizované turisty“, právě tato skupina se vyjímá v nízkonákladovém cestování.

Stejně jako v mnohém, vymezení typologie účastníků cestovního ruchu je předkládáno každým autorem různě z hlediska odlišných pohledů. Kotíková (2013) také upozorňuje, že jen málo turistů je zcela vyhraněných a nelze je tudíž zařadit pouze do jedné kategorie. Během cest se mohou jejich preference měnit a přecházejí tak z role do role.

2 Nízkonákladové cestování

Tato kapitola pojednává o individuálním neorganizovaném způsobu cestování, které nevyhnutelně doprovází autentické spojení a prožitky s danou zemí, jejími obyvateli a kulturou. Cestování je v tomto případě považováno jako prostředek k rozvoji interkulturních kompetencí cestovatele, jelikož skrze nízký rozpočet proniká do lokálního života obyvatel. Pojetí tohoto způsobu cestování vychází do jisté míry z již zmiňovaného konceptu „like a local“, které souzní s myšlenkou autentického poznání cílového místa způsobem, který je vlastní obyvatelům dané země. Przywara (2012) vysvětluje tento termín v souvislosti dalších témat:

- a) v návaznosti na **alternativní informační zdroje** cestovního ruchu, kdy cestovatelé „sahají“ raději než po mnoha publikovaných průvodcích, zahrnujících převážně komerční rady (viz masivní CR), po radách a zkušenostech jiných cestovatelů či právě místních obyvatel,
- b) trend **„responsible travel“**, neboli úsilí o minimalizaci negativních dopadů cestovního ruchu na životní prostředí, snaha o podporu místní ekonomiky a životní úrovně obyvatel, zachování místní kultury zahrnující kontakt s místními obyvateli a respektování specifík destinace,
- c) rozdílnost **„cestovatele“ a „turisty“** dle Boorstina (1987), jak již zmíněno výše, turista je protipólem významu „like a local“, namísto toho cílem a účelem cestovatele je co nejvíce proniknout do místního způsobu žití a kontakt s místními obyvateli a opravdový zájem o ně, což *„je považováno za součást image či osobnosti cestovatele“*,
- d) způsob, jak dosáhnout **autentických** zážitků a prožitků, které místní komunita, kultura a země nabízí,
- e) **finanční stránka** cestování – využívání služeb a produktů za stejnou cenu, jaká je stanovena pro místní obyvatele, více v podkapitole 2.3 Doprava, ubytování a stravování v NNC.

S celým konceptem nepochybně souvisí osobnost cestovatele a jeho interkulturní kompetence, je zřejmé, že toto osobnostní vybavení je nezbytnou podmínkou pro baťůžkaření v pojetí „like a local“, více v kapitole 4 Interkulturní kompetence.

2.1 Specifika NNC

Nízkonákladové cestování lze definovat různě v souvislosti s individuálním pojetím a zkušeností. Například z pohledu ekonomiky a managementu se v kontextu cestovního ruchu mnohdy spojuje s tématem nízkonákladových leteckých společností a poměrně novým fenoménem „akčních letenek.“ Častá spojení nalezneme také s pojmem „youth tourism“, tedy cestování mládeže, která zkoumá planetu s omezeným rozpočtem a s nadšením pro exotičnost, vyhledává nízkorozpočtové možnosti a vysokou flexibilitou při volbě trasy. V kontextu této práce vysvětluje nízkonákladové cestování Zelenka a Pásková (2012, str. 312) pod termínem „levný cestovní ruch“ (dále ekvivalenty „nízkorozpočtový cestovní ruch“, „budgetový cestovní ruch“, „low budget tourism“) jako: *„formu CR, jehož účastníci jsou motivováni dosažením co nejnižších nákladů na cestu a který je realizovaný především mladší generací.“* Při snižování nákladů hraje dle autorů roli doprava (stopování, sdílená doprava aj., taktéž vyhledávání akčních dopravních nabídek pod nízkonákladovými aerolinkami) a nocování (v kempech, pod stanem či širákem, v levných hotelech či hostelech).

Specifickou roli hraje velmi podobný a do jisté míry totožný pojem „**bat'ůžkový cestovní ruch**“ (taktéž backpacking). Tento způsob charakterizuje účastníky tzv. **bat'ůžkáře** (backpackery), kteří jsou motivováni volností pohybu, svobodou volby, intenzivním kontaktem s místním obyvatelstvem a nízkými náklady cesty za předpokladu, že si vystačí s minimem věcí, které si po celou dobu nesou v batohu na zádech. (Zelenka, Pásková, 2012). Výzkumy Larsena, Øgaard a Bruna (2011) dokládají, že se však nejedná o zcela homogenní skupinu, jelikož se často liší v národnosti, účelu cestování, motivaci, organizaci výletů, věku, pohlaví, životním stylu a dalším.

Pro nízkonákladové cestování je dále specifická **děletrvající cesta a pružný itinerář**, který se mnohdy odvíjí od průběhu cesty a přizpůsobuje aktuální nabídce a atraktivitě daného místa. Nutná je také **flexibilita**, kdy za kratší dobu bat'ůžkáři navštíví více míst a jsou ochotni na úkor vlastního pohodlí přijmout a přizpůsobit se podmínkám místních obyvatel. Podle Vinše a Nováka (2018) se nízkonákladový cestovatel chová přesně naopak než turista, tedy navštěvuje stravovací zařízení jako místní, využívá hromadnou dopravu a utrácí stejně jako místní. Podle Anderskov (2002) má pobývání v mimo turistických oblastech v backpackerské kultuře větší hodnotu.

Zásadní je zde **rozpočet** cestovatele, který se odvíjí i od zvolené oblasti. Není tajemstvím, že za tímto účelem volí baťůžkáři rozvojové země¹, ve kterých jsou náklady na pobyt minimální. Obecně se upřednostňuje délka pobytu – na úkor omezeného rozpočtu. Za typické se považuje také smlouvání a vyjednávání nízké ceny, která se blíží či je totožná s cenou, kterou by zaplatil místní. Díky delšímu času strávenému v dané komunitě mohou však cestovatelé přispívat do lokální ekonomiky a podporovat ji nákupem produktů a využíváním služeb předně od lokálních prodejců. (Scheyvens, 2002)

2.2 Doprava, ubytování a stravování v NNC

Dopravu, ubytování a stravování považuji za tři hlavní oblasti, které ovlivní, zda bude cesta nákladná či nízkorozpočtová. Zároveň tvoří propojující klíč a pojítko mezi teorií a praxí NNC a formováním interkulturních kompetencí. Využiji zde především poznatky Nováka a Vinše (2018), jakožto zkušených cestovatelů a autorů knihy *Travel Bible*, jelikož ve svém „návodu“ velmi výstižně shrnují základní možnosti k úspornému *low cost* (z angl. nízká cena) cestování. Jejich stěžejní pravidlo je uvědomit si, že cestování není drahé, stačí udělat průzkum a zjistit, jaké možnosti lze kombinovat. V kapitole se opět zaměřuji převážně na rozvojové země, proto vybírám stěžejní způsoby charakteristické pro tyto oblasti.

Doprava

První a zásadní investice je **letenka**. Často se také jedná o nejdražší položku, proto je nutné být v tomto ohledu flexibilní a věnovat jí pozornost. Díky velké popularitě vznikajícím portálů a vyhledávačů² letenek ji lze koupit velmi výhodně. Novák a Vinš (2018) shrnují základní pravidla pro koupi levné letenky – být flexibilní ve volbě termínu, nelpět na přímém letu a konkrétním místě odletu, vybrat si termín mimo sezónu, využívat osvědčené portály a porovnávat cenové nabídky, využívat nízkonákladové dopravce a koupit letenky uskutečnit dva až tři měsíce předem, kdy se ceny pohybují nejnižší.

---

¹ Rozvojové země – kategorizace dle Světové banky podle HDN (hrubý národní příjem v dolarech) - rozděluje země do čtyř příjmových kategorií: nízký důchod, nižší střední důchod, vyšší střední důchod, vysoký důchod. Rozvojové země spadají do první tří kategorií. Charakteristickými ukazateli jsou nízká ekonomická úroveň, chudoba, bezpečnostní rizika, potravinová nesoběstačnost, nedostatečné zdravotnictví a vzdělávání, zadluženost a nedemokratický politický režim. (Syravátka, Harrmáček, 2014). Aktuální stav HDN k roku 2020 a kategorizace zemí dostupné na oficiální webové stránce Světové banky (The World bank, World Bank Country and Lending Groups, online)

² osvědčené vyhledávače letenek jsou např. Kiwi.com, CestujLevne.com, Pelikan.cz, Honzovyletenky.cz aj.

Druhá ovlivnitelná položka je způsob dopravy v dané lokalitě. Nízkonákladoví cestovatelé jsou dobrodruzi, využívají proto dopravu především lokální, která ačkoli ubere komfortu, přinese velmi autentické zážitky. Jedná se především o **vlaky a autobusy**, které zvláště v rozvojových zemích zaručí největší úsporu financí a zároveň vykonají nezbytnou službu v přesunech při velkých vzdálenostech. Využití nočních dálkových spojů patří k oblíbeným a téměř „povinným“ zážitkům cestovatele, navíc ušetří nejen čas, ale také peníze za nocleh. Právě v těchto situacích nejčastěji dochází k interakcím s cizí kulturou a lze pocítit zásadní rozdíly. Systém mnohdy nefungujících jízdních řádů, hledání spojů, zjišťování informací od místních lidí, jízda v přeplněných kupé či třetí třídě, potýkání se s pohledy přívětivými i nepříjemnými a nekonečně mnoho dalších situací, ve kterých se právě zcela zásadně **formují interkulturní kompetence**. V těchto chvílích přichází na řadu tolerance odlišností a adaptace na ně, zdržení se souzení, nezbytný respekt a touha objevovat, schopnost komunikace a pokojného řešení konfliktu v případě, že některé situace nekorespondují s našimi zažitými postupy. Další běžný způsob dopravy, především v Asii, je pronájem **skútru**. Díky tomu se lze dostat téměř kamkoli, objevit místa mnohdy jinak nedostupná, a zmnohonásobit tak autentický zážitek z pobytu. Obdobou skútru může být asijský tuk-tuk či rickshaw, čímž lze taktéž podpořit místní živnostníky a na ceně se mnohdy dá smlouvat a domluvit. I takto se lze seznámat s místními lidmi, kteří mohou být velmi užiteční a nenahraditelní „průvodci“.

Ubytování

Již jsem zmiňovala, že turisté si z velké části vybírají resorty a hotelové komplexy. To však může způsobit, že se navrátí domů se zkreslenou představou, jak navštívená *země* vlastně vypadá. Přesto i cestovatelé mohou být rozděleni do více skupin podle jejich preference ubytování a osobního standartu. Ačkoli pro ně luxusní resort není prioritou, neznamená to, že nemohou bydlet ve velmi příznivých a nadprůměrných podmínkách. Především v asijských zemích se totiž ceny za nocleh pohybují velice nízko. K hledání ubytování poslouží různé portály, následně se vyplatí přijít osobně a domluvit se na ceně za pokoj, která je tak mnohdy nižší. Časté je také využívání hostelů, kdy jeden pokoj sdílí několik cestovatelů. Toto je typické spíše pro single cestovatele, kterým se nevyplatí platit za hotelový pokoj. Někteří však vyhledávají primárně hostely, jelikož zde nachází „svoji“ komunitu a mnohdy nové přátele, s kterými sdílí své zkušenosti a mohou si vzájemně poradit či se na své cestě podpořit. V případě touhy po autentickém zážitku lze využít alternativnější formy jako sdílení

domácnosti lokálních hostitelů, součástí čehož může být dobrovolnictví a výpomoc výměnou za poskytnutí zázemí (a stravy).³ Dobrovolnictví je však zcela specifické téma a zasloužilo by si více prostoru, v souvislosti s rozvojem IKK se jím zabývá např. Vykydalová (2018). Ve vyspělejších zemích je velmi populární princip sdílené ekonomiky, aneb nabízení vlastního bydlení cestovatelům zdarma (např. Couchsurfing.com). To, jak vysvětluje Vinš a Novák, funguje na principu nesdílení peněz, ale sám sebe. Tímto dochází k zcela jedinečné příležitosti interakce kultur, diskuzí, doporučení a rad místních, tvoření nových kontaktů. Případně pak nabízení vlastního bytu za smlouvenou částku (např. Airbnb.com).

Stravování

Neznámé chutě, exotické jídlo, *street food*. Právě to může být samo o sobě důvodem, proč mnoho lidí cestuje. Nepochybně se jedná o specifický element dané destinace. Cestovatelé, kteří cestují s omezeným rozpočtem, nevyhledávají restaurace, nýbrž se stravují jako lokální lidé – za lokální ceny. Pouliční strava tzv. *street food* z velké části definuje danou kulturu. Nejedná se tu přitom o samotnou chuť jídla, ale o nasávání atmosféry rušné ulice, sledování přirozeného života místních lidí, rozhovory s lokálními prodejci, podporu jejich práce. Vinš a Novák (2018) zdůrazňují také známé pravidlo – jíst tam, kde jedí místní, jako záruka toho, že je jídlo dobré a čerstvé. Být pozorný a zvědavý. Nechat si poradit, sledovat proces vaření a stolování, přizpůsobit se. Místní lidé často ocení zájem cestovatele, mohou se cítit pyšní na svoji kuchyni a taktéž hrdí, když se cestovatel ptá a chce jídlu porozumět. Přívětivá komunikace, jednání a postoj ve všech zmíněných situacích, ať už v rámci dopravy, ubytování či stravování, ovlivňuje a tvoří také celkový dojem z druhé strany – tedy jak cestovatel působí na místního člověka. Je dobré mít na paměti, že každá tato zkušenost přispěje k tomu, jaký obecný obrázek si tvoří místní komunita o cizincích. Cestování slouží nepochybně k odbourání předsudků a to z obou stran pohledů.

2.3 Cestovatelská motivace a smysl cestování

„Chtěl jsem vidět způsob, jak žijí ostatní, usoudit, zda způsob, kterým žiji já je ten správný, potkávat lidi z celého světa abych zjistil, o čem venkovní svět vlastně je a rozšířil si vlastní povědomí a způsob myšlení.“ (přeloženo, neznámý respondent in Cohen, 2011)

---

³ např. World Wide Opportunities on Organic Farms – služba zprostředkující práci na organických farmách, Workaway.info nebo HelpX.net – portály zprostředkující dobrovolnickou práci v hostelech, školách, záchranných stanicích pro zvířata aj.

Studium motivace k cestování může být laicky vyjádřeno otázkou „Proč lidé cestují?“, podle Goeldnera a Richieho (2014) je však nutné ptát se spíše, proč určité skupiny obyvatel volí určité cestovní zážitky a analýzu motivace k cestování zasadit vždy do kontextu. Seznam potencionálních motivů je velmi široký a zahrnuje škálu potřeb od potřeb dobrodružství a vzrušení až k osobnímu rozvoji a růstu. Teoriemi motivace k cestování se zabývali Iso Ashola či P. I. Pearce (in Goeldner, Richie, 2014), vycházeli z Maslowovy pyramidy potřeb a zdůrazňovali například to, že cestovní chování lidí se vyvíjí spolu s hierarchií jejich motivů k cestování. Podle výzkumu Larsena a Oogarda (2011) může být konkrétně „backpacking“ cesta k hledání vlastní identity a zároveň cesta k sebepoznání. Tématem motivace backpackera se dále ve své práci zabývá například Kernová (2009).

„Vždy, jakmile se odněkud vrátím, tak si řeknu dobrá, zpět do práce, ale okamžitě mám v hlavě další destinaci. Prakticky pracuji jen, abych mohl opět cestovat. Řekl bych, že cestování je můj motivační faktor k tomu mít vůbec stabilní práci...“

(přeloženo, neznámý respondent, Cohen, 2011)

Cestování přináší pochopení obrazu vlastní země. Opět zde uvádím rozvojové země jako příklad, jelikož jsou praktickým opakem České republiky, co se týče životní úrovně ale i jiných složek. Po zkušenostech z těchto zemí může dojít k uvědomění, že v zemi, ve které žijeme, se máme velmi dobře, zabezpečeně a bezpečně. Cestování tak pomáhá vážít si věci, které ve své zemi máme k dispozici a které nám umožňují žít plnohodnotný život.

Novák a Vinš (2018, s. 13) spatřují smysl cestování a odpověď na otázku Proč vyrazit na cesty po vlastní ose v následujících bodech:

- Získání nového pohledu na svět,
- Naučení se nezávislosti a zodpovědnosti,
- Naučení se socializaci a navazování nových vztahů,
- Naučení se pokoře,
- Rozvoj globálního myšlení a pochopení souvislostí,
- Naučení se čelit výzvěm,
- Pochopit souvislosti teorie a praxe z oblastí geografických, kulturních, politických a získání všeobecného rozhledu,
- Osobnostní rozvoj a oduševnění související s pochopením vlastní životní cesty a poslání,

- Naučení se minimalismu aj.

Cestování člověka učí v mnoha rovinách. Tvoří pouto mezi znalostmi nových věcí, lidí, kultur, zemí. Člověk jako takový se na cestách mění, a to nejen po stránce kognitivní, ale z obrovské části po stránce afektivní. Rozvíjí a obohacuje se o nové souvislosti, lépe chápe ostatní, toleruje, zajímá se, přijímá. Učí se přijímat hodnoty i jiné než jen své. Tohle všechno lze taktéž shrnout jako interkulturního smýšlení.

Přidáme-li pohled sociologie cestovního ruchu (Goeldner&Richie, 2014), spatřují dopady na společnost z hlediska vzájemného ovlivňování návštěvníků a místních lidí. Právě návštěvníci z kultivovaných zemí mohou ovlivňovat životní vzorce obyvatelů hostitelské země a jejich *primitivní kultury*. Tento kontakt bude přínosný, pokud je vytvářen oboustranný respekt – vůči místní kultuře i vůči zájmu cestovatele, který může podmínit pocit hrdosti místních obyvatel na svou zemi. Taktéž ale může vznikat odpor domorodců vůči návštěvníkům země a to vlivem zjevného rozdílu v ekonomických podmínkách, vzorcích chování, vzhledu či ekonomických dopadech. Jak tvrdí Goeldner&Richie (2014) právě osobní interakce mezi hostitelem a hostem dokáže odstranit stereotypy či jednostranný náhled na skupiny lidí.

3 Kultura jako předpoklad interkulturní interakce

Nízkonákladové cestování se velmi úzce pojí s poznáváním cizích kultur. Je to jedna z jeho charakteristik, cílů i principů. Právě autenticita kultury a země hraje v NNC velkou roli a právě to, v jakém měřítku se do ní cestovatel ponoří, je jedna z věcí, která jej od běžného turistu odlišuje.

Nejrelevantnější je zde vymezení pojmu „kultura“ z pohledu interkulturní psychologie, jelikož vycházím oblastí, kterými se interkulturní psychologie zabývá a které považuji vzhledem k tématu práce za stěžejní. Jedná se o pojmy **kultura**, **akulturace**, **akulturační stres (kulturní šok)**, **etnické vědomí a etnocentrické projevy**, **předsudky** a další. Kultura se zde vyjímá ve velmi širokém spektru - spojujícím etnické skupiny s dalšími typy lidských skupin jako náboženské, rasové, jazykové skupiny či národy. Zdůrazňuje také roli **komparace**, tedy psychologické srovnávání shod a rozdílů mezi kulturami jednotlivých společenství, taktéž i odhalování psychologických zvláštností a specifík rozdílných kultur aj. Popisuje tyto odlišnosti, které se projevují v kognitivních procesech, interpersonálním chování a komunikaci, v hodnotových orientacích, postojích a předsudcích či výchovných stylech rodin. (Průcha, 2010)

Kultura, jakožto základní termín interkulturní psychologie, se svou podstatou promítá do mnoha dalších vědních oborů jako je kulturní antropologie, etnologie, etnografie, sociologie, politologie, sociální psychologie aj. Její definice je proto různorodá a podmíněná úhlu pohledu daného vědního oboru. Obecně však lze říci, že se jedná o kolektivní jev sdílený lidmi žijícími ve stejném společenském prostředí. (Smolík a spol., 2016)

Todorov (2011) charakterizuje kulturu jako **specifické rysy** společenského života, kolektivní způsoby života a myšlení, specifika v organizaci času a prostoru, užívaný jazyk, náboženství, rodinné struktury, způsoby stavby domů, užívání typických nástrojů, stravování a oblékání.

Průchovo (2010) přehledné pojetí kultury je předkládáno ve dvou rovinách – širšího a užšího pojetí kultury:

- v širším pojetí zahrnuje kultura **veškeré materiální výsledky** a **duchovní výsledky** lidské civilizace a její činnosti. Materiálními artefakty jsou např. obydlí, nástroje, oděvy, plodiny, průmysl, dopravní a telekomunikační systémy. Duchovní výtvo

lidské civilizace zahrnují umění, náboženství, morálka, zvyky, vzdělávací systémy, politika, právo aj.

- užší pojetí se vztahuje k **projevům chování lidí**, což je předmětem zkoumání právě v interkulturní psychologii či kulturní antropologii. Za kulturní projevy lidí se považují zvyklosti, symboly, komunikační normy, jazykové rituály, kolektivně sdílené hodnotové systémy, předávané zkušenosti či společenské tabu.

Velmi detailní a srozumitelnou terminologii pojmu kultura a jeho historický vývoj lze nalézt ve Velkém sociologickém slovníku (1996). Zde se je současný pojem kultura definován dle globálního antropologického pojetí jako třída prostředků a mechanismů specifické lidské adaptace k vnějšímu prostředí:

*„Představuje plastický a mnohovýznamový negenetický program činnosti **jednotlivců a sociálních skupin**, který je fixovaný **sociokulturní samoregulací a kulturními stereotypy**, přetvářený společenskou činností a předávaný prostřednictvím **kulturního dědictví**. Kultura vystupuje v podobě: a) **výtvorů lidské práce (artefaktů)**, b) **sociokulturních regulativů (norem, hodnot, kulturních vzorů)**, c) **idejí (kognitivních systémů)**, d) **institucí organizujících lidské chování**. Nezbytným předpokladem existence kulturních prvků a kulturních komplexů je jejich objektivace (exteriorizace) a následné osvojení (interiorizace) jednotlivcem nebo sociální skupinou. Interiorizace kultury probíhá v rámci procesů **socializace a enkulturace**.“*

Ve všech zmíněných definicích kultury a jejích částí lze spatřovat právě cíl poznání cestovatelů během jejich výprav. U každého cestovatele může převažovat zájem o jinou složku, uvedu-li příklad návštěvy velmi specifické země Indie podle Průchova dělení – za **materiálními artefakty** se skrývají například autentické stavby typické pro danou zemi (v Indii např. osady ze slumů, Div světa Taj Mahal), nástroje a průmysl (největší prádelna na světě Dhobi Ghat v Mumbai, tradiční tržiště s jídlem tzv. „street food“), plodiny (typické koření), oděvy (zdobené dámské sárí, pánské turbany), dopravní systémy (lokální vozidla tzv. rickshaw, přeplněné vlaky a autobusy bez oken a dveří, způsob řízení dopravy), **duchovní výsledky** odrážející se v umění (národní tance), náboženství a rituálech (budhistické, hinduistické obřady a rituály v chrámech, uctívání symbolik bohů), morálce, zvycích (úcta a respekt k tradicím) atd., či zvědavost poznat **chování tanních obyvatel** (životní hodnoty, životní úroveň, postavení napříč kastami, způsob trávení dne, každodenní život na ulici,

chaotická doprava, odlišná gestikulace, spolehlivost, komunikace, vnější vzhled, zdobení obličeje a těla, smlouvání jako součást obchodní etiky aj.).

Kultura tvoří tedy jistou **specifičnost** patřičné skupiny nebo společnosti lidí sdílející stejné ohraničené prostředí. Vytváří **osobité formy chování** typické všem členům společnosti, které je navenek viditelné a které vnější pozorovatel považuje za *jiné*, což je způsobeno očekáváním a přesvědčením dle vlastního vzorce chování. O vyrovnávání se s cizími kulturami a jejich vnímáním hovořím v následujících kapitolách. (Smolík, 2010)

3.1 Reakce na cizí kulturu

Specifičnost dané kultury a způsoby, kterými se projevuje, nepochybně ovlivní také to, jak se nově příchozí jedinec, v tomto případě cestovatel, vyrovnává s novým kulturním prostředím. Jistě bude hrát svou roli několik faktorů, například předchozí cestovatelské zkušenosti, znalosti a vědomosti o dané zemi, osobnostní vlastnosti, míra etnocentrismu, míra odlišnosti a kontrastu kultury cizí s kulturou vlastní, podmínky, ve kterých se jedince nachází aj.

O ocitnutí se v novém sociokulturním prostředí a reakci na něj pojednává také Soukup (2011), který v této situaci přirovnává antropologa k cizinci (lze dosadit „cestovatel“). Soukup popisuje stav, kdy se antropolog (či cizinec) v průběhu terénního výzkumu ocitá v cizí kultuře a snaží se pochopit její zákonitosti. Dochází přitom k náhlému obklopení lidmi sdílejícími jinou kulturu, s jinou osobní zkušeností, generační historií, vzděláním, sociálním postavením aj. Antropologa i cizince zde spojuje skutečnost, že nejsou součástí živé historické tradice této kultury a špatně se orientují v jejím hodnotovém i normativním systému. V novém prostředí nelze uplatňovat osvědčené vzorce chování a interpretační schémata. Oběma jedincům dělá ze začátku problém **pochopit princip** a smysl probíhajících sociálních interakcí, během toho se často dopouští mnoha **interpretačních chyb a omylů**, způsobených jinými normami a hodnotami. Zatímco cizinec usiluje o adaptaci, antropolog usiluje o vědecké pochopení, interpretaci dané kultury a dedukci nových fakt, čímž může dosáhnout k hlubšímu osvojení nových kulturních vzorců vedoucí k úspěšné sociální interakci.

3.1.1 Kulturní šok

Ať už se jedná o antropologa, cestovatele, či turistu, všichni mohou při setkání se s novou kulturou zažít tzv. **kulturní šok**. Nazývá se tak situace, kdy jedinec hůře snáší konfrontaci s

„novým světem“, neboli velmi odlišnými ideovými, normativními i jazykovými významy, což u něj vyvolává značnou úzkost. Pojem kulturní šok definoval antropolog Kalervo Oberg, spojil jej s nejčastějšími projevy a popsal jednotlivé fáze. U některých autorů se lze setkat také s pojmem **akulturační stres**. Ten je do jisté míry totožný, avšak souvisí s výhradami k termínu „šok“, který má patologický podtext, namísto toho „stres“ vystihuje zátěž prožívanou během setkání se s cizí kulturou, ovšem s možností pozitivně se s ní vyrovnat. Jedinec zažívá šok jako reakci na střet kultury vlastní a nové, nikoli pouze jako reakci na jednu kulturu. (Gillernová a spol., 2011)

Kulturní šok lze zaznamenat na základě mnoha symptomů. Dle Oberga (1960, in Gillernová, 2011) je to mimo jiné nadměrné mytí rukou, nedůvěra vůči kvalitě pitné vody a potravinám, strach z fyzického kontaktu, pocity bezmoci, nezájem o jazyk cizí kultury, obavy a podezřívavost z možnosti být podveden a okraden a další.

Vyskytující se příznaky mohou být tedy rozděleny na psychické a fyzické. Za psychické považuje Soukup (2011) stesk po domově, nudu, pocity úzkosti ze sociální izolace, frustraci kvůli nepochopení sociálních situacím. Fyzické projevy mohou způsobovat nechutenství, stres, nadměrnou potřebu spánku, hypochondrii, střevní potíže aj. Všechny projevy mohou kolísat mezi lehkými příznaky až do panických stavů.

Jak uvádí Soukup (2011) „*Ke kulturnímu šoku přispívají nejen odlišné vzorce chování a myšlení, ale také neobvyklé potravinové strategie, neznámé vůně, exotické barvy, náročné klimatické podmínky a nedůvěřivé pohledy domorodců. Hlavním projevem kulturního šoku jsou deprese, nejistota, stažení se do vlastního nitra a stav anomie, vyrůstající z pocitů neschopnosti přizpůsobit se domorodým normám a hodnotám.*“ (Soukup, 2011, str. 258)

Fáze kulturního šoku podle Oberga:

(Kutnohorská, 2013, str. 74)

- 1 fáze „líbánek“, taktéž „turistická fáze“ – pozitivní reakce na nové podněty, okouzlení, počáteční euforie a fascinace, touha po dobrodružství
- 2 fáze krize – náhlý obrat, „vystřízlivění“, citlivé vnímání rozdílů mezi kulturou vlastní a cizí, pocity frustrace, úzkosti a hněvu
- 3 fáze zotavení – postupné přizpůsobování se místnímu prostředí na základě pochopení zvyků a norem, odhodlání ke kulturnímu učení

4 fáze přizpůsobení – pocit potěšení z fungující adaptace na nové životní podmínky

Zažití kulturního šoku je individuální, stejně tak jako intenzita projevů, doba trvání i to, jaký bude mít vliv na jedince. Nepochybně bude hrát klíčovou roli osobnost jedince, jak zmiňuje Morgensternová (2006), u nepřizpůsobivého a rigidního jedince je možné, že cizí kulturu odmítne dřív, než se na ni stihne adaptovat. Dopady kulturního šoku, v případě, že se jedinec nezvládne adaptovat, mohou vést ke ztrátě motivace o poznání a pochopení nového kulturního prostředí, a odmítnutí přizpůsobit se těmto podmínkám. Tento postoj může vést k tomu, že jedinec začne cizí kulturu nepřátelsky nejen vnímat, ale také na ni tak reagovat. Naopak jedinec, který má značné **interkulturní kompetence**, tzn. je otevřený novému, respektující jinakost, zvědavý a odhodlaný zažít autenticitu kultury, bude z tohoto pohledu již naladěný a připraven na zcela odlišné kulturní vzorce chování a tudíž i situace, případně se s nimi lépe vypořádá. Taktéž na základě nově vzniklé kognitivní struktury bude schopen pochopit a interpretovat vzniklé situace či chování místních, což samo o sobě eliminuje úzkost a vytvoří jisté sebevědomí.

3.1.2 Akulturace

Kulturní šok je tedy brát jako jedna z prvotních reakcí během střetnutí nové kultury. V případě, že pobyt v cizí kultuře trvá delší dobu (typický příklad migrace), začne docházet k **procesu sociálních a kulturních změn** tzv. akulturace. Tyto změny jsou způsobeny střetnutím jednotlivců pocházejících z různých kultur, kteří se ocitají ve stálém, bezprostředním kontaktu, což vede ke změnám v jejich původních **kulturních vzorech**. Z tohoto hlediska lze říci, že dochází k difúzi kulturních prvků a kulturních komplexů. (Soukup, 1996) Neboli jak uvádí také Průcha (2010), akulturace zahrnuje jak přebírání jedněch prvků z jiné kultury, tak vylučování jiných nebo jejich přetváření.

V návaznosti na definici akulturace, jakožto procesu kulturních a sociálních změn, se zde vyjmají dvě roviny – **skupinová a individuální**. Změny, které s sebou akulturace přináší, se pak v každé rovině liší. Zatímco na úrovni skupinové nastávají změny v oblasti sociálních struktur či ekonomickém postavení, na úrovni individuální se objevují změny osobnějšího, psychologického rázu – v hodnotách, postojích, identitě. (Berry, 2002)

Z hlediska cestovního ruchu se k akulturaci vyjadřuje také Půtová (2019), kdy akulturaci, jako intenzivní a trvalou změnu doplňuje změna dočasná, tzv. **kulturní drift**, k čemuž dochází

pouze během kontaktu hostitelů s turisty. Znamená to tedy, že se chování hostitelů a turistů proměňuje pouze po dobu pobytu v dané zemi, avšak bez trvalých změn po příjezdu do vlastní země. Naopak výsledkem dlouhodobé a intenzivní akulturace může být splnutí dvou dříve autonomních kultur a vznik nového sociokulturního systému. (Soukup, 1996, Velký sociologický slovník).

Ve Velkém sociologickém slovníku uvádí Soukup (1996) pět fází, ve kterých dle empirických výzkumů proces akulturace probíhá:

1. **konfrontace kultur** vedoucí k vzájemnému poznání kladů i záporů,
2. **akceptování** některých cizích kulturních obsahů a jejich **selekce** v závislosti na funkčnosti a atraktivnosti,
3. **přijetí** daných kulturních obsahů do vlastního kulturního systému,
4. **modifikace** vlastního kulturního systému,
5. **akulturační reakce** zahrnující jak negativní postoje bránící vlastní kulturu, tak pozitivní postoje vítající kulturní změny a inovace.

Způsob, jakým proces akulturace pokračuje, závisí také na angažování jedince do samotného kulturního dění v nové společnosti a jeho postoj k zachování si vlastní kulturní identity. Tyto specifické způsoby vyrovnání se s novou kulturou pojmenoval Berry (2002) jako akulturační strategie – asimilace, separace, marginalizace, integrace. (viz. Berry a kol, 2002, Gillernová a kol, 2011)

V případě cestovatele může k akulturaci dojít, rozhodne-li se strávit v dané zemi delší časové rozmezí. Může jít o zmiňované digitální nomády⁴, dobrovolníky či osoby dočasně žijící a pracující v dané zemi. U této skupiny návštěvníků nelze s určitostí říct, která strategie by byla nejčastější, nicméně by šlo nepochybně o velmi zajímavý výzkum.

---

⁴ digitální nomád = moderní pojem označujícího člověka, který cestuje a zároveň pracuje. K práci na dálku mu obvykle stačí základní technologické vybavení a připojení k internetu (IT Slovník, online)

3.1.3 Etnocentrismus

„Indie vám vmete do tváře vaši vlastní slabost, vaši neschopnost vidět svět jaký je, převrátí vám vaši představu o tom, jak by co „správně“ mělo být. Indové nejsou neomalení, nejsou otravní, nejsou nevychovaní, nejsou nespolehliví. Tedy jsou, ale jen z našeho pohledu, podle našich měřítek. V Indii jsou, jací jsou, a pro ně je to v pořádku.“

David Kučera, šéf Klubu cestovatelů Karavanseráj (Hedvabnastezka.cz)

Dle Velkého sociologického slovníku (1996) vystihuje etnocentrismus vysoká míra identifikace jedince s vlastní kulturní skupinou a jejími hodnotami, dle kterých poznává, hodnotí a interpretuje cizí kulturní prvky. Může vést k netoleranci a konfliktům v interkulturní interakci. Je nutné si uvědomit, že kontakt s cizí kulturou může posílit **etnocentrické projevy**. Ty vysvětluje H. C. Triandis (1992, in Gillnerová a spol., 2011) jako tendenci lidí:

- k označování jevů ve vlastní kultuře za „přirozené“ a „správné“ a vše ostatní za „nepřirozené“ a „nesprávné“,
- k vnímání zvyků vlastní kultury jako univerzálně platné – tedy „co je dobré pro nás, je dobré pro každého“,
- myslet, že normy, role a hodnoty vlastní skupiny jsou správné,
- věřit, že je přirozené členům své skupiny pomáhat a vzájemně spolupracovat,
- jednat v prospěch vlastní skupiny,
- cítit se hrdý na vlastní skupinu,
- cítit hostilitu vůči cizím skupinám.

Reakce na cizí kulturu mohou být různé, záleží na životních zkušenostech člověka, výchově, hodnotách, ke kterým byl veden, na jeho postojích, a mimo jiné na modelu osobnosti, v psychologii nazývané **osobnostní typy**. Jako poslední faktor, působící během reakce na cizí kulturu, zde nyní uvedu Bochnerovy (1982, in Morgensternová, 2006) čtyři osobnostní typy rozlišené podle míry adaptace:

- **asimilační typ** lehce a rychle odmítne svoji kulturu, namísto které přijme kulturu cizí včetně jejich hodnot a norem, což časem vede ke ztrátě vlastní kulturní identity,

- **kontrastní typ** silně vnímá rozlišnosti mezi vlastní a cizí kulturou, nedokáže přijmout specifika cizí kultury a naopak vyzdvihuje a zdůrazňuje hodnoty, které jsou typické pro jeho vlastní kulturu,
- **hraniční typ** považuje obě kultury za stejně hodnotné, v extrémním případě se nedokáže plně identifikovat ani s jednou,
- **syntézní typ** představuje ideální případ, kdy splynou obě kultury, tzv. kosmopolita (světoobčanství), tedy sounáležitost jedince s občany celého světa.

4 Interkulturní kompetence

„... největší světové konflikty nebyly způsobeny negramotnými lidmi, ale těmi, kteří bez ohledu na původ, rasu, náboženství apod. nebyli schopni spolu vycházet a společně přispět k řešení konfliktů či celosvětových konfliktů (chudoba, terorismus, války aj.).“

Andrea Preissová (2014)

V České republice se téma interkulturních kompetencí (dále IKK) spojuje nejčastěji s globalizací a tedy moderní multikulturní společností, která vede k soužití různých etnických skupin na území ČR (nejčastěji diskutovaná je problematika Romů). Cílem multikulturní společnosti je pokojné oboustranné fungování rozdílných etnických skupin. IKK se tedy odráží v celkovém **multikulturalismu**, kterému se věnuje například Preissová (2014) ve spojitosti s multikulturní výchovou. **Multikulturní výchova** zde vstupuje do role prostředku, který napomáhá k rozvoji žádoucích společensky akceptovaných hodnot, které jsou-li sdílené a uznávané, mohou přispět k rozvoji liberální, tolerantní a demokratické společnosti bez nacionalismu, xenofobie, rasismu, stereotypů a předsudků. Naopak má za cíl vést k preferenci solidarity, toleranci, humanitě a rozvoji sociální spravedlnosti. V oblasti vzdělávání se tak do popředí dostává téma multikulturní výchovy, která má za úkol rámci vzdělávacích programů působit na lidi za účelem pochopení a respektování i jiných kultur než jen své vlastní, s tím související eliminace a oslabování etnických či rasových předsudků. Má tedy jasný praktický význam z hlediska vytváření postojů vůči migrantům, příslušníkům jiných národů, kultur, ras apod. (Průcha, 2013)

Dle Deardorffové (2017) a dalších autorů, které zmiňuje ve svém díle, zapříčiňuje v multidiscipinárním pojetí vysvětlení pojmu **interkulturní kompetence** mnoho zmatků a záměn. Dle studií se mnohdy zaměňují pojmy *interkulturní kompetence* a *interkulturní komunikace* společně také s *interkulturní sensitivitou*, na což jsou rozporuplné názory. Zatímco někteří popisují *interkulturní kompetence* pojmem *interkulturní sensitivita*, jiní toto tvrzení vyvrací s názorem, že pojem *sensitivita* není ekvivalentní k pojmu *kompetence*. Často se v kulturních studiích objevuje také splynutí s pojmy *akulturace*, *adaptace*, *multikulturalita* a mnoho dalších.

Odlišnost pojmů multikulturální a interkulturální vysvětluje Buryánek (2002, s. 12):

„Multikulturální znamená pouze existenci několika kultur vedle sebe, ale neimplikuje vzájemné styky, kulturní výměny, spolupráci a dialog. Multikulturální může být každá společnost, v níž koexistují alespoň dvě sociokulturní skupiny, ale zároveň v ní může docházet k segregaci nebo diskriminaci. Oproti tomu termín interkulturální (lat. inter = mezi) zahrnuje vzájemnost, výměnu, dialog odlišných sociokulturních skupin. V interkulturální společnosti dochází k mezikulturnímu dialogu, spolupráci, ke vzájemnému obohacování jedněch druhými – odlišnými.“

4.1 Pojem kompetence vs. interkulturální kompetence

Pojem **kompetence** je podle Průchy (2014) rozsáhle vysvětlen. Klade na něj jistý důraz, *jelikož* se v oblasti vzdělávání a řízení lidských zdrojů jedná o upřednostňovaný termín nad všemi dalšími pojmy, jako jsou dovednosti, schopnosti, způsobilosti aj. Tvrdí tak v ohledu na mezinárodní kompatibilitu pojmů, ale především proto, že svým významem a rozsahem pojímá pojem kompetence všechny roviny – vědomosti, dovednosti, schopnosti, postoje a hodnoty. Právě kombinace těchto rovin umožňuje kompetentní výkon.

Kompetence mají především v edukační oblasti zásadní ukotvení. Do národního kurikula byly zasazeny obecné cíle vzdělávání a klíčové kompetence zaměřené na rozvoj osobnosti, výchovu k aktivnímu demokratickému občanství, sociálnímu začlenění a na přípravu jedince do pracovního života. Havlíčková & Žárská (2012) považují pojem kompetence ve výchovně vzdělávací oblasti za ústřední, vysvětlují význam kompetenčního přístupu, jakožto směru, který ve vzdělávání klade důraz na formování a rozvíjení klíčových kompetencí. Koncept klíčových kompetencí propojuje formální a neformální vzdělávání a stává se součástí celoživotního učení. V této práci se však nevěnuji klíčovým kompetencím v edukační sféře a pro jejich obsáhlost je více nebudu rozebírat.

Interkulturální kompetence vysvětluje Průcha (2014) v kontextu globalizace světa a rozvoje mezinárodních kontaktů. Tyto nové kontakty obnáší četné komunikační aktivity mezi příslušníky různých kultur, etnik a národů (tzv. interkulturální komunikace) a právě případným nesrovnalostem a rozporům pramenících z nedostatečného porozumění lze zamezit tak, jsou-li komunikující subjekty vybaveni určitými znalostmi, dovednostmi a postoji, souhrnně

označovanými *interkulturní kompetence*. Nejjednodušeji řečeno – *Interkulturní kompetence* je soubor tří rovin – **kognitivní, afektivní a dovednostní**. Spojení těchto rovin pak dokáže vhodně a efektivně řídit interakce mezi lidmi, kteří reprezentují odlišné nebo protichůdné afektivní, kognitivní a behaviorální orientace ve světě. (Spitzberg a Chagnon 2009, in Deardorff, 2017).

„Interkulturní kompetence je způsobilost jedince realizovat s využitím osvojených znalostí o specifických národních/etnických kultur a příslušných dovedností efektivní komunikaci a spolupráci s příslušníky jiných kultur. Základem interkulturní kompetence je jazyková vybavenost jednotlivce a respektování kulturních specifických partnerů.“

(Průcha, 2010, s. 46)

Průcha (2010) dále považuje za interkulturně kompetentní osobu takovou, **kteřá se naučila vnímat zvláštnosti jiné kultury, zároveň jim rozumět a adekvátně se podle toho chovat**, načež se při pobytu v této cizí zemi přesto nevzdala své vlastní kulturní identity. V tomto pojetí lze velmi názorně spatřit specifika opravdového cestovatele a cestování obecně.

Podle Morgensternové (2006, s. 25) je *„získávání interkulturní kompetence složitý proces, který zahrnuje jednak predispozice (osobnostní a situační faktory), dále interkulturní konfrontaci a formování interkulturní zkušenosti, interkulturní učení a interkulturní porozumění. Pokud je proces zakončen, dojde k získání interkulturní kompetence.“*

Podle téže autorky využíváme z každé roviny příslušné kompetence a to vědomě i nevědomě. Určité mechanismy chování máme v sobě totiž již kulturně naprogramovány – a to vlivem výchovy, kulturního prostředí, zkušeností a vlastních prožitků. Kompetence v kontextu tří základních rovin vysvětluje následovně:

- **Kognitivní kompetence** zastřešují celkový „myšlenkový software“, který obsahuje celou škálu vlastních poznatků, zkušeností, informací o sobě samém i cizí kultuře. Kognitivní kompetence znamená schopnost reálného pohledu na sebe sama – „vnitřní já“, taktéž pohled na své „kulturní já“ a schopnost získávat informace obecně, či zpracovávat poznatky o cizí kultuře.

- **Afektivní kompetence** souvisí s prožíváním, zahrnují taktéž *kulturní senzitivitu, empatii*, či předpoklad zvládnání *kulturního šoku (intenzita, doba trvání, vlivy)*. (viz kapitola níže).
- **Behaviorální kompetence** jsou viditelné a nejlépe ovlivnitelné schopnosti a dovednosti, např. **umění komunikace** v sobě zahrnuje zachování autenticity, naslouchání, uvědomování a respektování pravidel dané kultury, správné porozumění a interpretace neverbálních signálů a další. **Řešení konfliktů** je dovednost odvíjející se ze schopnosti interpretace dané situace, způsob jejího řešení, ale také její samotné prevence. **Schopnost adaptace** je v interkulturním prostředí také klíčová, jde o přijetí a zpracování nových kulturních vzorců chování.

V souvislosti s tématem nízkonákladového cestování považuji za přínosnou a srozumitelně vyjádřenou definici Čeňka (2016), který z pohledu interkulturní psychologie považuje interkulturní kompetence za pomocný nástroj orientace v kulturně různorodé společnosti a za „...souhrn schopností a dovedností, ve kterých se odrážejí osobnostní a sociální předpoklady – např. *sebereflexe, empatie, kulturní citlivost, zvědavost, tolerování odlišností, sebedůvěra a snížená míra úzkostlivosti, zkušenost – a které vedou k tomu, že člověk v interkulturní situaci obstojí.*“

Právě u tohoto autora si lze vyřčené převést do oblasti cestování. Ačkoli vyjmenované osobnostní a sociální předpoklady nejsou podmínkou pro samotné cestování, jsou nezbytné ve chvíli, chceme-li jeho obsahu a všeho co nabízí, včetně poznávání kultur, náležitě porozumět.

Definice výše zmíněných autorů však stále mohou znít vcelku obecně, nabízím zde proto výčet charakteristik autorky Sercu (Sercu, 2005 in Garret-Rucks, 2016), ta blíže specifikuje

IKK pod následovnými charakteristikami:

- Ochota angažovat se v cizí kultuře
- Sebeuvědomění a schopnost na sebe pohlížet z vnější perspektivy
- Schopnost dívat se na svět očima druhých lidí
- Schopnost vypořádat se s nejistotou
- Schopnost jednat v roli mediátora mezi dvěma odlišnými kulturami
- Schopnost vyhodnotit věci z pohledu druhých

- Schopnost vědomého a aktivního interkulturního učení a porozumění danému kontextu

Taktéž Byram (2000, in Garret-Rucks, 2016) promítá definici IKK do vlastností osobnosti, přičemž za interkulturně kompetentního člověka považuje toho, kdo:

- je schopen spatřovat vztahy mezi různými kulturami, ať už z vnitřního hlediska či hlediska vnějšího vzhledem ke společnosti,
- dokáže nahlížet kriticky i analyticky jak na svou vlastní, tak cizí kulturu, a tímto jí porozumět,
- je si vědom perspektivy své vlastní kultury a toho, jakým způsobem ovlivňuje jeho smýšlení a jednání.

4.2 Modelové struktury interkulturních kompetencí

Tato kapitola předkládá vybrané modely interkulturních kompetencí, které umožňují přehledný popis a podstatu IKK podle jednotlivých autorů. Za nejzřetelnější a pro tuto práci nejužitečnější považuji *Pyramidový model* podle Deardorff. Druhý vybraný model zvaný *AKS model* předložil Pope a Reynolds, a ačkoli používají termín „multikulturní“ (vědomí, znalosti, dovednosti), podstatou se vyjímá v kontextu práce a nacházím v něm přínosné fakty. Pro obsáhlost textu se dalším dostupným modelům nevěnuji a pouze na ně odkazuji, jedná se o *Hierarchický model multikulturních kompetencí* podle Průchy (2006), ke kterému se však vrátím v kapitole 4.4 Interkulturní učení a rozvoj interkulturních kompetencí, případně tzv. „*Facework*“ *model interkulturních kompetencí* podle Ting-Toomey & Kurogi (1998, in Deardorff, 2009), který je známý spíše v zahraničních zdrojích a pro jeho komplikovanější strukturu a porozumění doporučuji prostudovat v kontextu primárního zdroje.

I. Pyramidový model interkulturních kompetencí podle Deardorff

Deardorff (2009) vytvořila na základě dosavadních výzkumů pyramidový model, ve kterém zobrazuje složky prolínající se v IKK navzájem. Systém je založen na vztazích mezi postoji, znalostmi a porozuměním, dovednostmi a vnitřními a vnějšími požadovanými výstupy, které jsou v jednotlivých úrovních názorně definovány. Stejně jako u mnoha přístupů i zde je systém založen na kontextu tří hlavních složek, na kterých se odborníci shodují – afektivní (postojová), kognitivní a dovednostní. Spatřujeme zde však princip hierarchicky se

podmiňujících prvků, kdy jejich uspořádání vede k nejvyššímu žádanému výsledku - efektivní komunikaci a vhodnému chování.

Základnu pyramidy tvoří **požadované postoje** jako respekt, otevřenost a zvědavost, ty jsou předpokladem jistých **znalostí a dovedností** v druhé linii. V případě, že osoba disponuje danými znalostmi a dovednostmi (v kontextu cizí kultury), jež se vzájemně budují, je schopna formovat svůj **referenční rámec na požadované úrovni** (být adaptabilní, jednat flexibilně, přistupovat empaticky) a dosáhnout tak požadovaného **efektivního a vhodného chování a komunikace** na interkulturní úrovni. Vhodné chování a komunikace, které je na vrcholu samotné pyramidy se mnohými autory považuje právě za definici a vyjádření samotné interkulturní kompetence. Je však nezbytně nutné pochopit, z jakého kontextu tento požadovaný vnější výstup pochází a jaké komponenty v rámci jeho podúrovni jej dotváří.

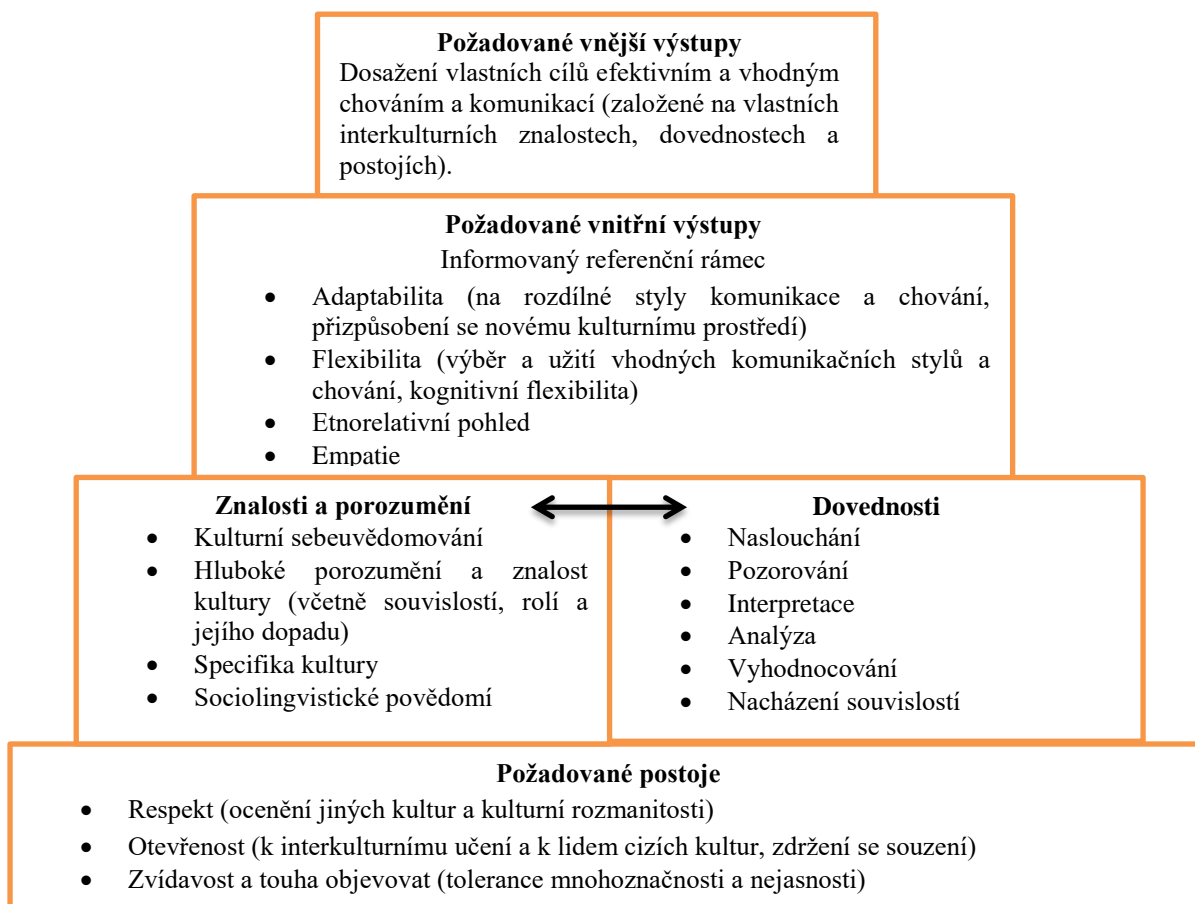

Schéma 2 Pyramidový model interkulturních kompetencí dle Deardorff (přeloženo, Deardorff, 2009)

Stejně jako u mnoha přístupů i zde je systém založen na kontextu tří hlavních složek, na kterých se odborníci shodují – afektivní (postojová), kognitivní a dovednostní. Spatřujeme zde však princip hierarchicky se podmiňujících prvků, kdy jejich uspořádání vede k nejvyššímu žádanému výsledku - efektivní komunikaci a vhodnému chování.

Základnu pyramidy tvoří **požadované postoje** jako respekt, otevřenost a zvědavost, ty jsou předpokladem jistých **znalostí a dovedností** v druhé linii. V případě, že osoba disponuje danými znalostmi a dovednostmi (v kontextu cizí kultury), jež se vzájemně budují, je schopna formovat svůj **referenční rámec na požadované úrovni** (být adaptabilní, jednat flexibilně, přistupovat empaticky) a dosáhnout tak požadovaného **efektivního a vhodného chování a komunikace** na interkulturní úrovni. Vhodné chování a komunikace, které je na vrcholu samotné pyramidy se mnohými autory považuje právě za definici a vyjádření samotné interkulturní kompetence. Je však nezbytně nutné pochopit, z jakého kontextu tento požadovaný vnější výstup pochází a jaké komponenty v rámci jeho podúrovni jej dotváří.

Uplatníme-li právě tento model IKK do oblasti cestování, lze spatřit značné provázanosti a podobnosti. Charakteristiku interkulturních kompetencí lze chápat do jisté míry také jako charakteristiku samotného cestovatele.

Z tohoto pohledu lze již hlavní postoje - **otevřenost a zvědavost** - v cestování chápat jako ochotu riskovat a vystupovat mimo svoji komfortní zónu. V praxi se toto může zrcadlit v přístupu k dopravě, ubytování, stravování či sestrojování cestovního itineráře. Otevřenost směřuje cestovatele k nazírání na situaci z více perspektiv, být otevřený vůči všemu, co daná zkušenost nabízí, nepodléhat předsudkům a stereotypům, být otevřený k faktu, že se teď a tady učí o dané kultuře a zemi do té míry, do jaké on sám bude chtít. Zvědavost společně s **touhou objevovat** vybízí k hledání alternativních příležitostí a způsobů, než které jsou dle *vlastní* kultury považovány za běžné, respektive než ty, které jsou běžně nabízeny turistům. Zvědavost i touha objevovat mohou být velmi silným „pohonem“ k dobrodružné či nějakým způsobem netypické cestě. **Respekt**, jako třetí zásadní prvek postojové složky, lze projevit při komunikaci verbálně i neverbálně - nákloností, projevem úcty, vyhýbáním se předsudkům, či pouhým nasloucháním. Dát najevo, že si druhé osoby ceníme i v případě, má-li odlišný pohled na věc, než bychom očekávali. Respekt by měl být jednou ze základních podmínek při objevování cizí země a kultury. Již při vstupu do cizí země je nutno si být vědom zdejších

formálních, morálních i etických pravidel, zvyků a tradic, ctít je a projevit vůči nim úctu. (Deardorff, in Global University Network for Innovation, 2018)

Ačkoli jsou podle Deardorff postoje základem, znalosti a dovednosti jsou nedílnou součástí modelu IKK. V Odborném článku Global University Network for Innovation (Deardorff, 2018) se konkrétně u **znalosti** poukazuje primárně na tzv. *culture self-awareness*, neboli uvědomování si vlastní kulturní identity, skrze kterou pohlíží jedinec na svět. V neposlední řadě pak hluboká znalost nové, neznámé kultury a sociolingvistického porozumění, tedy podstatu nazírání na svět z jiné perspektivy. V případě cestovatele mu toto porozumění může usnadnit pochopení určitých situací a navést ho, jak se s nimi správně vypořádat. I zde můžeme vidět souvislost s výše zmíněnou zvědavostí a touhou objevovat, které lze taktéž považovat za předpoklad dobré znalosti kultury, jakožto touha učit se o dané kultuře a zvědavost po neznámém.

S tímto ve stejné míře souvisí **dovednosti** – tedy vypořádání se se situacemi, během dobrodružného cestování. Interakce s místními lidmi obnáší mnoho momentů, kdy je potřeba správně **vyhodnotit** situaci, **interpretovat** ji a **analyzovat**, např. proč místní obyvatel jedná tak, jak jedná, či v jakém kontextu si vyložil jednání cestovatele a jaké to bude mít následky. Tyto dovednosti a mnoho dalších, jako naslouchání a pozorování bude taktéž ovlivněno vlastní iniciativou a pozorností.

Požadované vnitřní výstupy směřují k **informovanému referenčnímu rámci**, tedy k nahlížení, reflektování a přijímání určité situace, vycházející ze zkušeností a znalostí daného jedince. V tomto případě podmiňuje tyto vnitřní výstupy adaptabilita (na rozdílné styly komunikace a chování, přizpůsobení se novému kulturnímu prostředí), flexibilita (výběr a užití vhodných komunikačních stylů a chování, kognitivní flexibilita), etnorelativní pohled a empatie.

Požadované vnější výstupy charakterizují **efektivní a vhodné chování a komunikaci** ve vztahu k jiné kultuře. Deardorff zde vyzdvihuje, aby bylo toto chování účinné a přiměřené pro druhou osobu. Přičemž účinnost ovlivní sám účastník, přiměřenost se pak odvíjí od kulturní sensitivity druhé osoby a míry ztotožnění se s jejími kulturními normami.

II. AKS model (Awarness – Knowledge – Skills)

Vzhledem k tématu této práce lze považovat za přínosné objasnění jednotlivých složek modelu, konkrétně u **multikulturního vědomí (Awarness)** poukazuje Pope a Reynolds (1997, in Hladík, 2010) na nutnost uvědomění si svých vlastních negativních postojů způsobené stereotypy a předsudky. Upozorňovaly na to, že složka multikulturního vědomí (awarness) může kromě postojů, názorů, hodnot a předpokladů, které je v multikulturní společnosti nutné si uvědomovat, vést také k vytváření **předpojatostí, stereotypů a předsudků**. Zde je klíčovým faktorem právě to, že si jedinec své hodnoty a postoje uvědomuje, a je schopný tak chápat a zamezit svým nevhodným a chybným postojům – stereotypům a předsudkům vůči jiným kulturám. U druhé složky, **multikulturních znalostí (Knowledge)**, shledávám podobnost s tvrzením Deardorff o nutné informovanosti a učení se o cizí kultuře. Jen zajištěné multikulturní znalosti mohou vést k efektivní interakci odlišných kultur. Od této složky se odvozuje samotné chování – tedy **multikulturní dovednost (Skills)**, která je podmíněna jisté znalosti a vědomí. Za klíčovou dovednost se považuje transkulturní komunikace a pochopení, že komunikace je v každé kultuře jiná, případně v čem spočívají rozdíly. (Pope, Reynolds, Mueller, 2004 in Hladík, 2010).

Tento model předložily autorky za účelem seznámení se s náplní třech základních složek MKK, což by mělo vést ke korigování vlastního jednání a rozvíjení tak svých multikulturních kompetencí. V kontextu cestování lze považovat za přínosnou znalost a osvojení si několika předložených multikulturních kompetencí - uvědomování si vlastních předsudků a kulturní nadřazenosti, rozvíjení kulturní sensitivity díky svým znalostem a vlastnímu multikulturnímu vědomí, nebo uvědomění si faktu, nakolik může vlastní etnocentrismus ovlivňovat poznávání reálné kultury dané země.

4.3 Rozvoj interkulturních kompetencí a interkulturní učení

Rozvoj IKK znamená proces změny od počáteční etnocentrické perspektivy k etnorelativnímu pohledu jedince a jeho schopnost efektivní integrace v odlišném kulturním prostředí. Vrátili se k pyramidovému modelu IKK dle Deardorff (viz kapitola 4.2), rozvoj je zde hierarchicky podmíněn. Jednotlivé složky se vzájemně podmiňují a jejich postupným rozvíjením (potřebných postojů, znalostí, dovedností) vedou k vnitřním změnám (změna

perspektivy a referenčního rámce → etnorelativní pohled) a ke komplexním vnějším změnám (efektivní a vhodné chování a komunikace v interkulturních interakcích.

Podle Hammera (2011, in Vykydalová 2018) a jeho modelu *Kontinuum interkulturního rozvoje*⁵ probíhá proces změny od počátečního etnocentrického pohledu k pohledu etnorelativnímu v pěti fázích:

Odmítání (rozdílů) ⇒ **Polarizace** (hodnocení rozdílů) ⇒ **Minimalizace** (důležitosti rozdílů) ⇒ **Akceptace** (chápání rozdílů) ⇒ **Adaptace** (překonání rozdílů).

Ve fázi *odmítání* jedinec není schopen rozlišit kulturní rozdíly, nejeví o ně zájem nebo se jim vyhýbá. Během *polarizace* buď hodnotí vlastní kulturní zvyklosti jako nadřazené, přičemž mu kulturní rozdíly překáží, nebo naopak vnímá jinou kulturu jako nadřazenou své vlastní. Během fáze *minimalizace* dokáže rozlišit některé kulturní rozdíly, zaměřuje se na znaky společné. Ve fázi *akceptace* proniká hlouběji do kulturních rozdílů a uvědomuje si důležitost jejich pochopení. Konečná fáze *adaptace* přináší změnu vnímání a adekvátnímu přizpůsobení chování vzhledem k druhé kultuře. (Hammer 2009 in Pešková, Kubíková 2016)

Jako poslední předkládám Průchův (2006) Hierarchický model multikulturních kompetencí (viz Schéma 3). Mimo složky MKK (vpravo) zobrazuje taktéž proces jejich rozvoje (akce vlevo). Základnu pyramidy tvoří znalost (kognitivní složka), která se formuje díky poznávání. Až dosažení určité znalosti vede k toleranci a pochopení, na základě čeho se zaujme jistý multikulturní postoj (afektivní složka). Jednoduše řečeno bez dostatečných znalostí nelze formovat požadované MKK postoje. Proces zakončuje nezbytná kooperace, díky které lze vybudovat schopnost adekvátního a efektivního jednání (behaviorální složka).

---

⁵ v angl. Intercultural Development Inventory® je “statisticky reliabilní, mezikulturně psychometrický nástroj používaný pro měření interkulturní kompetence jedince nebo skupiny. Vychází z Vývojového modelu interkulturní senzitivity (*Developmental Model of Intercultural Sensitivity*, Bennett 1986) a je používán celosvětově pro účely výzkumu i tréninku IK v nejrůznějších kontextech.” (Pešková, Kubíková 2016)

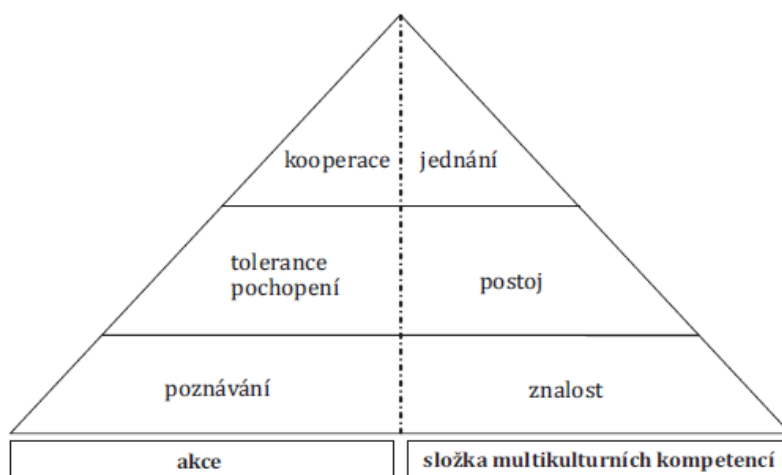

Schéma 3 Hierarchický model multikulturálních kompetencí (Průcha, 2006)

Předpokladem rozvoje IKK je **učení**, jelikož učení je samo o sobě změna v chování. Na interkulturní učení lze nahlížet také jako na jistou změnu stavu, konkrétně **schopnost člověka v procesu adaptace změnit svůj pohled na požadavky odlišné kultury**. Dle Kim (in Räsänen, 1999) dochází během interakce odlišných kultur k aktivizaci adaptačních mechanismů, které jsou postaveny na interkulturních kompetencích jedince. Banks (1996) poukazuje na to, jak jsou v těchto situacích IKK dynamické a transformativní.

Součástí interkulturního učení tvoří také **sebereflexe vlastního chování** v interkulturních interakcích. Podle Deardorff (2006) lze tím zjistit efektivitu a vhodnost chování. Zda je chování a komunikace **efektivní**, může posoudit každý jedinec sám (např. zda dosáhl očekávání, přineslo výsledek aj.) To, zda bylo chování **vhodné**, už je posuzováno ostatními – druhá strana tedy posoudí, nakolik jedinec respektuje kulturní normy či nakolik je jeho chování citlivé vzhledem k danému kulturnímu kontextu. V takovém případě dochází ke zkušenostně - reflektivnímu učení, které bude pro interkulturní učení zásadní. Rozvoji IKK a interkulturnímu učení se blíže se věnuje například Vykydalová (2018).

Pojímám-li interkulturní učení v kontextu interkulturního vzdělávání (dále IKV), využiji studie Buryánka (2002). IKV podle něj umožňuje jedinci rozvíjet chápání a přijímání různorodosti jako pozitivního jevu a hodnotit rozdíly mezi lidmi z různých kultur jako přínosné. Usiluje o chápání odlišnosti nikoli jako potencionálního zdroje konfliktu, ale jako **příležitosti k vlastnímu obohacení**. Obecný cíl IKV je **vzájemné upevnění vztahů mezi sociokulturními skupinami**, dle Buryánka (2002) konkrétně:

- uvědomit si, že rozmanitost a různorodost je založena na bezpodmínečné rovnosti,

- snaha o poznání odlišných kulturních identit a respektování jich,
- řešení konfliktů pokojným přístupem

K interkulturnímu učení a rozvoji IKK může docházet ve formě formálního vzdělávání (multikulturní výchova), neformálního vzdělávání (Erasmus +, mobility) či informálního učení (dobrovolnictví, konverzace aj.). Vykydalová (2018) popisuje způsoby rozvoje IKK, řadí zde interakce v multikulturním prostředí ve vlastní zemi a různé formy zahraničních pracovních nebo studijních pobytů a dobrovolnických zahraničních projektů. Cestování pojímá jako jeden ze způsobů informálního, incidentního učení, či transformativního učení.

4.4 Kulturní empatie jako součást IKK

S Čeňkem (2016) se ztotožňuji v názoru, že aby byl jedinec schopný adaptace v cizí kultuře, musí se dokázat vcítit do dané mentality a specifik, které obnáší, stejně tak se musí lépe naučit interpretovat dané vzorce chování. V tuto chvíli nestačí pouze vědomostní rovina, ale především afektivní rovina a to, aby citlivě reflektoval vhodnost vlastního jednání a úsudků. S tímto souvisí i nutnost pochopení fungování tamějších interpersonálních vztahů a jejich dynamiky. Mluvíme o jisté **kulturní citlivosti (senzitivitě)**, či kulturní empatii, která pomáhá k uvědomění si vlastní zkušenosti, její reflexi a toho, jaké chování je v dané kultuře vhodné. O schopnosti být kulturně citlivý a odpovědný pojednávají také autoři Mueller a Popeová, či Hardingová. (2001, 2005, in Hladík, 2010).

Konkrétně kulturní empatii lze dle Čeňka utvářet různě, ať už pobytem v jiné zemi - kultuře, či na základě interakcí s menšinami v naší vlastní zemi. Nelze však opomenout fakt že, aby byl jedinec schopný tomuto porozumět, nelze se spoléhat pouze na pasivní pobyt v dané zemi, nicméně považuji za důležitou kognitivní složku – získávání znalostí o dané zemi, čerpat z variací zdrojů, vzdělávat se o historii země a její kultuře a vytvořit si takto veškeré spojitosti, díky kterým lze pochopit, proč a jak se jedinci v kontextu dané situace chovají.

Za stejně hodnotné považuji zmínit také principy empatie, které ve svém díle rozpracovává Deardorff (2017). Ta přikládá empatii v interkulturních kompetencích svoji roli, za principy empatické gramotnosti považuje globální respekt, vzájemnost a důvěru.

Globální respekt (Global respect) lze projevovat po stránce verbální i neverbální, především pak v situacích, kdy jsme v rozporu s vírou, hodnotami a názory druhých. Během komunikace

s osobou jiné kultury je potřeba aktivně hledat způsoby, jak pozdvihnout lidskost nikoli ji degradovat, například zajetými stereotypy. Jelikož právě vzájemná empatie napomáhá k tomu hledat nikoli jen odlišnosti, ale právě spjitosti mezi námi a těmi, co „nejsou jako my“.

Vzájemnost (Mutuality) značí pokus o nalezení *společného*, jde tedy o aktivní hledání *vzájemnosti* vedoucí k hlubšímu porozumění během interkulturních interakcí. Během úsilí o zkoumání rozdílů (kulturních, náboženských, socioekonomických, genderových aj.) by se tedy stále měly v popředí zachovávat vzájemné podobnosti. Díky tomuto společnému základu může docházet k autentickým výměnám myšlenek a pocitů. Mnohdy dochází k interakcím, které nemusí být v souladu s vlastními pohledy na svět, proto je zvědavost a otevřenost nedílnou podmínkou interkulturních interakcí.

Důvěra (Trust) je autory Pedersen & Hofstede (2002 in Deardorff, 2017) považována za jeden z nejdůležitějších elementů a klíčových cílů interkulturních kompetencí, jelikož právě důvěra je z morálního hlediska základním prvkem prohlubování a udržování vztahů. Jedná se podle nich o pouto celé společnosti, o princip, který druhé osobě dodává jistotu, že je brána vážně i se svými myšlenkami a hodnotami.

5 Shrnutí teoretické části

Jednotlivé kapitoly teoretické části se věnovaly tématům, která se v nízkonákladovém cestování přímo či nepřímo odrážejí, a tomu, jakou souvislost má cestování s rozvojem interkulturních kompetencí jedince. Na závěr teoretické části bych chtěla objasnit souvislost a vztah mezi cestováním a volným časem.

Cestování má mnoho podob. Může se jednat o životní styl, či volnočasovou aktivitu. Pro někoho se jedná o náplň života, ať už v plné míře či v *dávkách* uzpůsobených povinnostem a režimu v běžném životě. Z pohledu této práce považuji cestování jako jednu z možností trávení volného času. Využití volného času jistě totiž souvisí také s životní spokojeností, naplněním a rozšiřováním obzorů. V tomto ohledu lze spatřit cestování jako zdárný příklad. Konkrétně, dosadíme-li cestování do jednotlivých funkcí volného času (dále VČ). Opaschowski (in Vážanský, 2001) předložil podrobnější klasifikaci funkcí a potřeb VČ. Konkrétně jde o potřebu: rekreace (zbavení se zátěže běžného dne, uvolnění), kompenzace (vyrovnání námahy všedních dní), edukace (poznání nového, touha po zážitcích), kontemplace (čas sám se sebou, rozjímání), komunikace (kontakt, družení se), integrace (sociální učení), participace (možnost vlastní iniciativy), enkulturace (produktivní účast na kulturním životě). Obecně lze pak říci, že cestování splňuje tyto tři **základní funkce volného času** – podle Hofbauera (2004): potřeba odpočinku, zábavy a rozvoje osobnosti.

Ačkoli by se zdálo, že k naplnění **funkce odpočinku** vede především turisticky masové pojetí cestování – tedy nejlépe pod záštitou cestovní agentury bez stresu a do hotelového komplexu, nízkonákladové cestování pojímá tuto funkci odpočinku aktivně. Nepochybně se pak dá bavit o odpočinku fyzickém či psychickém, to však závisí na sestavení itineráře cesty. Díky dočasnému vymanění se z všedního života a povinností má jedinec na cestách prostor pro psychické uvolnění, načerpání sil a jakési osvěžení. Takto obdobně popisuje potřebu rekreace Opaschowski (in Vážanský, 2001). **Funkci zábavy** splňuje NNC (či cestování obecně) již z toho pohledu, že se odehrává v době mimo jakékoli pracovní povinnosti. Během této doby si jedinec svobodně volí podle svých preferencí a zájmů aktivity, které jej baví, zajímají a naplňují, což je další specifikum volného času. Je zcela svobodný v plánování itineráře, studování si informací o zemi a její kultuře a o dalších možnostech zábavy v dané zemi či lokalitě. V průběhu cest se může věnovat různým činnostem – fotografování a dokumentaci cest, zpracování těchto materiálů pro různé další účely, věnovat se sportovním aktivitám,

navštěvovat lokální kurzy (typické jsou kurzy vaření, jógy, surfu, masáže aj.), absolvovat exkurze po dané fauně a flóře aj. S tímto nepochybně souvisí třetí funkce volného času – **funkce rozvoje osobnosti**. Právě seberozvoj může být pro mnoho cestovatelů hlavní či vedlejší motiv cestování. Této rovině jsem věnovala kapitolu 2.3 Cestovatelská motivace a smysl cestování. Jak zmiňuje Larsen a Oogard (2011) „*backpacking*“ může být cesta k hledání vlastní identity a zároveň cesta k sebepoznání, to taktéž zdůrazňuje Vinš a Novák (2013) z pohledu pochopení nejen sebe samého, učení se nezávislosti, zodpovědnosti, pokoře, ale i obrazu o vlastní zemi, globální porozumění a mnoho dalšího.

Přesto, že se cestování dá nazývat volnočasovou aktivitu, případně koníčkem, nese v sobě daleko hlubší význam. Jedná se o proces změny člověka po stránce kognitivní i afektivní. Empirická část věnuje pozornost především oblasti interkulturních kompetencí cestovatele. Co je důvodem volby NNC? Jaký postoj zaujímají cestovatelé k odlišné kultuře? Jak souvisí pobyt v jiné kultuře s rozvojem jejich IKK? A nakolik ovlivňují tyto IKK běžný život cestovatele? Těmito otázkami se zabývají následující kapitoly.

B. Praktická část

6 Metodologie výzkumu

V teoretické části bylo definováno nízkonákladové cestování a jeho aktivní subjekt cestovatel. Dále byly vysvětleny interkulturní kompetence jakožto nezbytná osobnostní výbava cestovatele. Praktická část zkoumá, jakou roli hraje nízkonákladové cestování ve formování IKK, konkrétně tedy hledá vztahy mezi zkušenostmi cestovatelů a rovinami IKK, které byly dotčeny. Zjišťuje také postoj cestovatele k odlišné kultuře a to, zda se s postupně přibývajícimi zkušenostmi tyto postoje mění či vyvíjí. Za pomoci polostrukturovaných rozhovorů budu dokládat zkušenosti cestovatelů, analyzovat jejich výroky a nalézat tak nové souvislosti nejen s teoretickými poznatky.

6.1 Výzkumný problém a cíle výzkumu

Globalizace moderního světa způsobuje, že se v mnoha situacích a prostředích střetávají rozdílné kultury a dostávají se do situací vyžadujících adekvátní interakci. Ať už se jedná o prostředí pracovní, školní, osobní, vždy se výsledná komunikace bude odvíjet od postoje jedinců vůči sobě navzájem a vzájemného porozumění. V oblasti školství se do popředí dostává multikulturní výchova, jejímž záměrem je mimo jiné rozvoj interkulturních kompetencí. Taktéž podpora mobility mládeže, výměnné programy a další přispívají k tomu, že se jedinci učí chápat a respektovat i jiné kultury než svou vlastní a co víc, mají o to zájem. V osobním životě lze v rámci informálního učení čerpat ze zkušeností nabytých během cestování. Nahlížíme-li na cestování z tohoto pohledu, bude sloužit jako nástroj k vytvoření si minimálně základu těchto nezbytných kompetencí. Následně se nabízí otázka, zda samotný cestovatel vnímá změnu ve svých postojích vůči odlišné kultuře a v jakém směru jeho zkušenosti ovlivnily chování a smýšlení v interkulturních interakcích.

Cílem praktické části je zjistit, jak ovlivňuje nízkonákladové cestování formování interkulturních kompetencí vybraných cestovatelů.

Dílčí cíle poté zní: Zjistit motivy vybraných cestovatelů pro NNC, popsat NNC očima cestovatelů, objasnit postoj vybraných cestovatelů k odlišné kultuře a objasnit dopad NNC na další život těchto cestovatelů.

6.2 Výzkumné otázky

Cíl práce je rozčleněn do výzkumných otázek, které jsou následně výchozími pro jednotlivé otázky v polostrukturovaném rozhovoru.

HVO: Jaký má NNC vliv na formování interkulturních kompetencí cestovatele?

VO1: Za jakým účelem se nízkonákladoví cestovatelé vydávají na svoji cestu?

VO2: Jak popisují cestovatelé NNC ?

VO3: Jaký postoj zaujímají cestovatelé k odlišným kulturám?

VO4: V jakých rovinách má NNC dopad na běžný život cestovatele?

6.3 Výzkumné předpoklady

1. Předpokládám, že zkušenosti nabyté prostřednictvím NNC se projeví ve všech třech složkách osobnosti (kognitivní, afektivní, dovednostní) a budou převážně pozitivní, jelikož se domnívám, že to je důvod opakovaného cestování.
2. Předpokládám, že rozvoj IKK bude často založen na odbourání předsudků, jelikož právě osobní zkušenost a autentické zažití reality dané kultury může vyvrátit dosavadní názory přijaté z jiných zdrojů.
3. Předpokládám, že cestovatelé již budou disponovat IKK ve vícero rovinách, jelikož je převážná většina ve věku 23-28 let, což znamená, jsou vlivem globalizace přirozeně vedeni k multikulturnímu smýšlení. To může pramenit již ze základního vzdělávání podloženého Rámcovým vzdělávacím programem a multikulturní výchovou, taktéž zde hraje roli postupná podpora jedinců v zahraničních mobilitách, výměnných programech, vzdělávání se v cizích jazycích, v pobytu v kosmopolitních společnostech aj. Tyto zkušenosti mají jistě vliv na vyšší flexibilitu a adaptaci v odlišných podmínkách cizí kultury.
4. Předpokládám, že nejčastějším motivem cestovatelů bude touha po dobrodružství a poznání nových kultur.

6.4 Výzkumná metoda a metody sběru dat

Ke zpracování výzkumné části využiji **kvalitativní výzkum**. Ten považuji vzhledem k tématu a zamýšlenému sběru dat za neadekvátnější. Oblast tématu je založena na individuálních zkušenostech respondentů, kterým je potřeba náležitě porozumět. Jak tvrdí Hendl (2005), kvalitativní výzkum se zaměřuje na interpretace subjektivních významů, popis kontextu jednání a taktéž subjektivní teorie jedinců v daném prostředí, které chce osvětlit. Výzkum vychází z výzkumných otázek, nikoli hypotéz. Tyto otázky se v průběhu výzkumu rozvíjejí, případně generují nové. Kvalitativní výzkum se tedy považuje za pružný a po dobu jeho trvání se uzpůsobuje a dotváří na základě okolností a dosavadních výsledků. (Hendl, 2005)

V porovnání s kvantitativním výzkumem pracuje kvalitativní výzkum s **menším počtem respondentů**, což mu umožňuje podrobnější **analýzu dat a hlubší pochopení problematiky**. Během výzkumu dochází k podrobnému zápisu dat, mnohdy také audiozáznamu (u interview), jež následně pomáhá výzkumníkovi k zpětné analýze. Nasbíraná data jsou většinou doplněna množstvím poznámek, částmi rozhovorů a dalšími postřehy výzkumníka. (Hendl, 2005). Podle Švaříčka a Šed'ové (2007) znamená kvalitativní analýza a interpretace dat hledání sémantických vztahů mezi nimi a spojování deskriptivních kategorií do logických celků. Tímto se lze dostat k tzv. „zakotvené teorii“, jež induktivně vychází z nasbíraných dat a nalezených pravidelností.

Taktéž je třeba zdůraznit, že oproti kvantitativnímu výzkumu zde hraje roli subjektivita výzkumníka, ta je podle Švaříčka a Šed'ové (2007) však brána jako přínos pro výzkum a pochopení skutečnosti, jelikož tak mohou přispět vlastním úhlem pohledu a dojít k novým studovaným jevům. Tyto nové vzniklé teorie však nelze zobecňovat, jsou platné jen pro zkoumaný vzorek. Základní metody sběru dat u kvalitativního výzkumu je rozhovor (interview), pozorování, případové studie (kazuistiky) a analýza dat. (Vojtíšek, 2012)

6.5 Výzkumný nástroj

Pro účel práce byl za neadekvátnější nástroj zvolen **polostrukurovaný rozhovor**. Hlubkový polostrukurovaný rozhovor přichází na řadu v případě, je-li potřeba poznat problém v co nejširším kontextu a odhalit nové souvislosti. Nejedná se však o standardizovaný rozhovor, který se užívá v kvantitativních výzkumech a primárně usiluje o nasbírání co nejvíce informací. Polostrukurovaný rozhovor s těmito informacemi pracuje a

pátrá po tom, v jakém kontextu se dějí, proč a jak. Východiskem jsou výzkumníci rámcové otázky, jejichž pořadí či formulaci nemusí striktně dodržovat, ale podřizuje je dané situaci – jejich pořadí, rychlost i styl může měnit. Získané poznatky může následně výzkumník využít do dalšího rozhovoru. (Vojtíšek, 2012, Gavora, 2008, Mišovič, 2019).

Příprava rozhovoru spočívá ve specifikaci jeho jednotlivých částí. V úvodní části je potřeba zahájit samotný vztah mezi výzkumníkem a účastníkem rozhovoru – obsahuje vzájemné seznámení, seznámení s oblastí výzkumu, jeho cílem, požádání o souhlas k participaci na výzkumu a motivace účastníka. Úvodní otázky se pojí s obecnějším tématem, uvolněním a spontánním vyprávěním účastníka rozhovoru. (Mišovič, 2019, Švaříček, Šed'ová, 2014)

Jádro rozhovoru je tvořeno okruhy spojenými s cílem výzkumu a výzkumnými otázkami. Zde se pokládají hlavní otázky, které by měly být pečlivě konstruované a nepředurčovat jasné odpovědi. Měly by mít spíše deskriptivní podobu, aby se zamezilo spekulativním odpovědím (tzn. „Co?“, „Jak?“) a stejně tak se vyvarovat sugestivním otázkám. Cílem je, aby účastník hovořil o svých zážitcích, dojmech a přesvědčeních, nikoli aby se jeho odpovědi primárně ztotožňovaly s odbornou teorií. Na hlavní otázky mohou navazovat otázky navazující, neboli dodatečné, které reagují na odpověď účastníka, specifikují ji a prohlubují ji. Rozhovor je zakončen případnými ukončovacími otázkami, uvolněním atmosféry a poděkováním. (Švaříček, Šed'ová, 2014)

Sběr a zaznamenávání dat bude probíhat pomocí připraveného scénáře s otázkami tzv. „výzkumný arch“ a audionahrávky. To je podmíněno informovaným souhlasem dotazovaných. Výhoda audionahrávky spočívá především v tom, že doslovně zachytí celý průběh rozhovoru a výzkumník se poté může při zpracovávání dat k záznamu opakovaně vracet. Zpracování dat následně probíhá **doslovnou transkripcí a otevřeným kódováním**.

6.5.1 Tvorba výzkumného nástroje

Pro snazší zorientování a vedení rozhovoru jsem vytvořila tzv. „výzkumný arch“, tedy scénář otázek rozčleněných do dílčích kategorií dle výzkumných otázek. Během tvorby otázek jsem usilovala o to, aby byly tematicky bohaté a podnítily dotazovaného se zamyslet, případně vedly k diskusi. Zároveň jsem dbala na to, aby nebyly sugestivně zabarveny. K případnému nasměrování a ujasnění otázky směřují dodatečné podotázky, případně návodné body – které mně, jako výzkumníci, připomínaly směr, kam mířím. Připravený scénář mi byl pomůckou

při každém rozhovoru, současně pak s diktafonem a prázdným záznamovým archem pro případné poznámky v průběhu rozhovoru.

Východiskem pro tvorbu kategorií a samotných otázek mi byla teoretická část, ze které jsem po pečlivém zvažování a vyvozování souvislostí vybrala takové jevy, jež se váží k definici nízkonákladového cestovatele/baťůžkáře a mohou být jednotlivými složkami interkulturních kompetencí (viz Modelové struktury IKK). Stejně tak jsem se řídila i vlastními zkušenostmi jakožto baťůžkáře. Nicméně i zde jsem v jednotlivých kategoriích po prvotních rozhovorech prováděla změny či doplnila o témata či otázky, které mi vplynuly, sami respondenti tak již v průběhu výzkumu dopomáhali k jeho tvorbě a konstrukci.

Před zahájením rozhovoru byli respondenti uvedeni do problematiky této diplomové práce a obeznámeni s cílem a účelem výzkumu. Taktéž byli ubezpečeni o zachování důvěrnosti a mlčenlivosti a požádáni o souhlas ke zvukové nahrávce rozhovoru. Krátce jsem jim představila předpokládaný průběh rozhovoru a jeho délku.

Výzkumný arch měl následující podobu:

Jméno:
Věk:
Obor studia / Zaměstnání:
Navštívené rozvojové země:
Průměrná doba strávená na cestě:
Cestuje sám či s někým:
Jak se jako baťůžkář respondent popisuje:
Začátek rozhovoru: Respondentovi představit sebe a téma diplomové práce. Požádat o informovaný souhlas se zvukovou nahrávkou a zpracování údajů. Seznámit ho s cílem výzkumné části a nastínit obsah, o kterém se budeme bavit. Nastolit příjemnou, ničím nerušenou a důvěrnou atmosféru.

HVO: Jaký má NNC vliv na formování IKK kompetencí?

A. Otázky na uvolnění atmosféry:

1. Povězte mi něco o sobě - kdy jste naposled někam vycestoval/a, a jak se smířujete, že s aktuální celosvětovou situací pandemie je pozastaven cestovní ruch?

B. VO1: Za jakým účelem se low cost cestovatelé vydávají na svoji cestu?

2. Baťůžkáři vyráží na cesty z různých důvodů, proč ji podnikáte Vy? (Co od cesty očekáváte? Jakou potřebu toužíte naplnit? (znalostní – rozhled, zájem, afektivní – hledání sám sebe, seberozvoj, priority, únik, relaxace, trávení času s druhou osobou na cestě, dovednostní – samostatnost, fyz. zátěž, výzva, komunikace, jazyk aj.)
3. Co ve Vás při její představě vzbuzuje největší zájem? (nové dobrodružství, pocit svobody, jiné kultury, hledání sám sebe, seberozvoj aj.)
4. Cestujete sám nebo s někým? (Jakou roli to pro vás hraje?)

C. VO2: Jak popisují cestovatelé své nízkonákladové cestování?

5. Jak dlouhou dobu na cestách preferujete? / Jakou roli u vás hraje strávená doba na cestách? (jednorázová výprava, dlouhodobý pobyt, slow travel? Proč? Proč ne déle?)
6. Co obnáší/přináší cestování s minimem věcí? (Ovlivní to nějak průběh, náplň cesty, cíl destinace?)
7. Jak vypadá itinerář Vaší cesty? (Od čeho se odvíjí plán – před nebo během cesty, přesuny, mobilita, zdroje informací)
8. Co je náplní Vašich běžných dní na cestách? (typické aktivity, poznávání míst, snaha poznat co nejvíce vs. nespěchat a splynout s místem)
9. Co je na cestách předmětem Vašeho zájmu? (Čemu věnujete největší pozornost, Co

pozorujete, zkoušíte, k čemu se vracíte, co vyhledáváte?)

10. Jakým způsobem na cestách nakládáte s penězi a svým rozpočtem? (V jakých sužbách, oblastech utrácíte? Máte nějaké zásady? Co upřednostňujete a na čem šetříte? Myslíte, že omezený rozpočet nějak souvisí s poznáním dané kultury?)

D. VO3: Jaký postoj zaujímají cestovatelé k odlišné kultuře?

11. Proč volíte rozvojovou zemi? Podle čeho volíte konkrétní zemi?
12. Jakým způsobem se připravujete na pobyt v odlišné kultuře?(Vzděláváte se? Předem nebo v průběhu a ze zkušeností?)
13. Jak místní kultura ovlivňuje Vaše přirozené chování? (přizpůsobení, nápodoba, snaha splynout, aj.)
14. Vzpomenete si na situace, kdy kvůli nedostatečnému porozumění dvou kultur došlo k nějakým nesrovnalostem a rozporům? (Využil/a jste nebo přetransformoval/a tuto zkušenost i v budoucnu?)
15. Jaké situace jsou pro vás náročné? V čem může být ta jinakost náročná?
16. Jaké místní služby využíváte a co vám to dává? (ve stravování, dopravě, ubytování, aktivitách aj. Za praktickým účelem či hlubším porozuměním? - ušetřit / poznat/ pochopit/ splynout aj.)
17. Jakou váhu má pro Vás kontakt s místními lidmi?(Dochází k němu záměrně či nezáměrně, v jakých situacích?)
18. Jakým způsobem poznáváte místní kulturu?(Aktivně či pasivně? Snaha naučit se, pochopit, porozumět? Které zdroje pro čerpání informací a faktů preferujete?)
19. V jakých situacích pociťujete zásadní kulturní rozdíly a jak se k nim stavíte?

20. Vzpomenete si na první dojmy v odlišné zemi a její kultuře? Jak se shodovaly a lišily v očekávání?(Případně jakákoli další situace, která Vás překvapila jednou nebo opakovaně?(V pozitivním i negativním smyslu)
21. Zažil/a jste kulturní šok? V čem spočíval a opakoval se s dalšími výpravami? (Ovlivnila Vás tato zkušenost v budoucích situacích, kulturách? Snižuje se jeho intenzita/frekvence?)
22. Jak se změnilo Vaše vnímání odlišné kultury v průběhu dalších cest? Co k tomu vedlo? (po stránce afektivní, dovednostní, kognitivní)
23. Co musí podle Vás cestovatel udělat pro to, aby poznal autentickou zemi? (Má na to podle Vás vliv i to, s kým cestujete?)

E. VO3: V jakých rovinách má NNC dopad na běžný život cestovatele?

24. Co Vás cestování naučilo? Ovlivnilo Vás to v běžném životě? (V jakém ohledu?)
25. Jaký mají tyto zkušenosti vliv na Váš aktuální postoj k odlišným kulturám?

F. Ukončující otázky na uvolnění

26. V čem podle vás spočívá kouzlo baťůžkaření? (Jel/a byste s cestovní agenturou? Považujete NNC za způsob cestování nebo životní styl/ přesvědčení?)
27. Kam bude směřovat Vaše další cesta a proč?

Závěrem – Poděkovat za účast, ujistit se, že účastník nechce již nic dodat případně nějakou oblast zdůraznit, sdělit mu následný postup výzkumu a rozloučit se.

6.6 Výběr výzkumného souboru

K výběru výzkumného souboru jsem zvolila **záměrnou (účelovou) metodu a částečně metodu sněhové koule**. Takto jsem mohla zvolit vhodné respondenty vzhledem k zjišťovaným tématům. Tito respondenti museli odpovídat mnou **stanoveným kritériím**. Podle Vojtíška (2012) může proces výběru vést záměrně výzkumník, který rozhoduje, kdo bude nejlépe odpovídat potřebám a zaměření jeho výzkumu. Výběr však musí být předem argumentován a měl by jasně reprezentovat zamýšlenou populaci. Za nejlepší výběr považuje Šanderová, Šmídová a kol (2009) takový, jehož aktéři disponují věděním o daném problému a poskytnou tak bohaté a autentické údaje k vytvoření nových pohledů. Podle Mišoviče (2019) se většinou pracuje s méně osobami, avšak s velkým objemem dat vycházející z otázek směřujících do hloubky. To dokládá také Švaříček a Šedřová (2007), podle nichž jsou účastníci obecně vybíráni do té doby, dokud dosažené odpovědi nepokrývají teoretickou nasycenost.

Po pečlivém zvažování proměnných a spolu souvisejících jevů jsem zvolila následná **kritéria**:

1. **Obecná charakteristika NNC cestovatele/bat'ůžkáře** - vybraný cestovatel musí odpovídat základním charakteristikám zmíněných v kapitole 1.2.2. a 2. Tedy identifikovat se s individuálním a alternativním CR, volit omezený rozpočet na úkor delšího časového horizontu v destinaci, využívat služby lokálního charakteru aj. Omezený rozpočet (ať už z důvodu úspor, studentského příjmu, či upřednostnění více navštívených zemí za méně peněz) nepochybně souvisí s dalším kritériem, a to sice časový úsek strávený v destinaci (viz bod 3).
2. **Návštěva rozvojové země** - vybraný cestovatel uskutečnil svoji *low cost* cestu mimo jiné do rozvojové země (min. 2x). Jedná se základní kritérium, které se několikrát zmiňovalo v průběhu této práce. Rozvojové země jsou totiž specifické pro nízkou úroveň materiálního blahobytu, tedy nízká ekonomická úroveň, chudoba, bezpečnostní rizika, potravinová nesoběstačnost, nedostatečné zdravotnictví a vzdělávání, zadluženost a nedemokratický politický režim aj. (Syróvátka, Harmáček, 2014). Právě nízká ekonomická úroveň zapříčiňuje z pohledu evropského cestovatele (či jiné vyspělé země) nízké náklady na pobyt. Proto bývají tyto země častým cílem backpackerů. Nicméně se jedná o státy s velmi bohatou a zajímavou kulturou a taktéž

přírodními úkazy, což budou taktéž zásadní důvody k jejich návštěvě. Podle aktuálních údajů Světové banky (The World Bank, Country classification)⁶ patří mezi rozvojové země například: Asie - Thajsko, Vietnam, Kambodža, Indie, Bangladěš, Indonésie, Srí Lanka, Malajsie, Nepál, Irák, Čína aj., Latinská Amerika- Bolívie, Brazílie, Kolumbie, Ekvádor, Mexiko, Peru aj., Afrika – Etiopie, Keňa, Nigerie aj.

Pro účel práce jsem zúžila pole rozvojových zemí a opět taktéž vzhledem k osobní zkušenosti usoudila, že je budou reprezentovat země asijské. Toto kritérium mi však vplynulo zcela přirozeně, účastníci, které jsem požádala o rozhovor, příp. se k nim dostala metodou sněhové koule, volili primárně asijské země. Ty totiž splňují základní předpoklady nízkonákladového cestování (pozn. z pohledu vyspělé země) – nízké náklady za služby, dopravu i stravu, velmi kontrastní kultura, kterou definuje fascinující náboženství, bohaté jídlo, zcela odlišný jazyk, kulturní vzorce a vzorce chování, specifická infrastruktura, a exotické přírodní prostředí.

3. **Min. 14 dní na jedné výpravě** - pro objektivní posouzení zkušeností cestovatelů stanovuji minimální délku strávenou na výpravě. Přesto předpokládám, že vzhledem k velké vzdálenosti, nákladům za letenku a filozofii backpackera je průměrná doba výpravy cca 20 dní až 1 měsíc. Během této doby lze říci, že při každodenním využívání lokálních služeb – dopravy, stravovacích zařízení, místních aktivit aj. dochází k informálnímu učení nejen v oblasti IKK.
4. **V rozvojové zemi byl minimálně 2x** - toto kritérium stanovuji z důvodu, že ačkoli vzhledem k délce pobytu (viz bod 2) dojde k získání intenzivních zkušeností a IKK již na první výpravě, až na druhé výpravě je bude moci lépe formovat (již získané vědomosti o fungování odlišných kultur mohou mít např. vliv na snazší vyrovnání se s kulturním šokem, případně jeho lehčí průběh, a obecně větší připravenost na to, co očekávat, což jistě souvisí s vyšším cestovním „sebevědomím“ a psychickou pohodou během vyrovnávání se se situacemi způsobenými kulturní rozmanitostí).
5. **Věk 18 a více** - věkovou hranici od 18 let volím jednak z důvodu toho, že se jedná o věk, kdy většina žáků ukončuje střední vzdělání a čelí rozhodnutí, kam směřovat svůj

---

⁶ The World Bank, *World Bank Country and Lending Groups, Country Classification*, [online]. Dostupné z: <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519>.

život dále, taktéž proto, že během případného dalšího studia mají asi největší časové možnosti na pobyt v zahraničí, případně se jim naskytují možnosti zahraničního studia, stáží aj. Také výzkumy např. Klímové (2019) či Samka (2017) dokládají, že tato věková skupina tvoří největší zastoupení baťůžkářů. Potenciálu mladých cestovatelů (tzv. Youth Tourism) se věnuje UNWTO – Světová turistická organizace, která mimo jiné potvrzuje zájem mladých lidí o hlubší smysl cestování ve spojení s autentickým multikulturním porozuměním a poznáním. Zabývá se tak globálním dopadem mladé generace vedoucí k pozitivní sociální změně (prosazování ochrany životního prostředí, podpora lokální ekonomiky aj.) Právě v mladých cestovatelích spatřuje UNWTO potencionální cestu k odpovědnějšímu a udržitelnějšímu odvětví cestovního ruchu. (The power of youth travel, UNWTO). Přesto že je převážná většina respondentů ve věku 23 – 28 let, doplnila jsem ji o jednoho zástupce ve věku 49 let.

Co se týče pohlaví, v souboru jsou zastoupeny jak ženy (4), tak muži (5). Je tomu tak proto, aby výsledky nebyly zkreslené z pohledu pouze jednoho pohlaví a obsahovaly tak variabilitu názorů na různé oblasti, což může být zajímavé při finálním porovnání. Ze zkušeností žen může jít např. o jejich vnímání sebe samých v cizí kultuře vzhledem ke genderovým stereotypům, případně také o reflexi předsudků. U mužského pohlaví lze předpokládat odhodlanost po dobrodružství, flexibilitu v itineráři a komfortu, a celkově otevřenost ke kulturním rozmanitostem a alternativním možnostem.

6.7 Popis výzkumného souboru

Takto definovaný výzkumný soubor pro mne nebyl problém sestavit, jelikož se pohybuji mezi lidmi, kteří sdílí podobný zájem k cestování. Případně jsem se k některým respondentům dostala pomocí metody sněhové koule, po odkázání svých dosavadních kontaktů. Výzkumný soubor je složen ze studentů i pracujících. Co se týče oboru, jedná se o studenty humanitních studií, konkrétně sociální a humanitární práce, asijských studií, volnočasových studií a rekreologie, což jistě už samo o sobě vypovídá a vysvětluje interkulturní zájem. Nicméně jsou v souboru taktéž pracující lidé v oboru regionálního rozvoje, IT, strojírenství či sociální práce. Vzhledem k ochraně osobních údajů neuvádím jména respondentů, ale písmena.

Respondentka č. 1 - P

Prvním respondentem je žena, 24 let, absolventka oboru Sociální práce, a současná studentka oboru Řízení volnočasových aktivit. V minulosti navštívila nízkonákladově pět rozvojových zemí (Srí Lanka, Indie 2x, Indonésie, Thajsko). Průměrná doba výpravy byla 21 dní. Většinu výprav podnikla s rodinou či skupinou přátel, jednou s partnerem. Upřednostňuje však cestování v páru skrze snazší mobilitu a flexibilitu. Motiv v cestování spatřuje v poznání nové země, jejího každodenního života na ulici a v pocitu vlastní seberealizace. Preferuje však neomezenou dobu v dané zemi, jako předpoklad splynutí s kulturou a její hlubší pochopení.

Respondentka č. 2 – V.

Žena, 27 let, pracuje v oboru regionálního rozvoje. V minulosti navštívila nízkonákladově pět rozvojových zemí (Srí Lanka 2x, Indie 2x, Indonésie). Průměrná doba výpravy byla 21 dní. Většinu výprav podnikla s rodinou či skupinou přátel, jednou s partnerem. Upřednostňuje cestovat v menším počtu a s jedinou zásadou – aby byl spolucestovatel stejně velký zájem o danou zemi. Na výpravy v rozvojových zemích se vydává kvůli poznání a úniku do „jiného světa“, což považuje za jistou psychohygienu a relaxaci. Naplňuje ji seberealizace v rámci sestavování itineráře a hledání zajímavých nízkonákladových možností.

Respondent č. 3 – T.

Muž, 49 let, vlastník IT firmy. V minulosti navštívil nízkonákladově pět rozvojových zemí (Srí Lanka, Indie 2x, Indonésie, Afrika). Průměrná doba výpravy je 21 dní. Většinu výprav podniká se svou rodinou, důvodem je jazyková bariéra a aktivní vedení výpravy jeho dcerami. Díky baťůžkaření získává rozhled o tom, jak vypadá život v zemích třetího světa, baví a zajímá ho daná jinakost. Přesto se považuje za „pseudo baťůžkáře“, který do kultury proniká s určitými hranicemi a 28 dní považuje za maximum. Přestože oproti mladším respondentům nemá zcela omezený rozpočet, na cestách volí nízkonákladové možnosti za účelem autentického poznání.

Respondent č. 4 – J.

Muž, 28 let, pracuje jako konstruktér v oboru strojírenství. Z rozvojových zemí navštívil Srí Lanku, ale za doposud nejatraktivnější výpravu považuje trasu po Transsibiřské magistrále, kterou podnikli se svým kamarádem na motocyklech JAWA. Během této trasy navštívili

mimo jiné Gruzii, Kazachstán, Uzbekistán, Kyrgyzstán, Tádžikistán. Výprava trvala 2 měsíce. Upřednostňuje cestovat sám nebo ve dvou z důvodu větší pravděpodobnosti navazování kontaktů s místními lidmi. Zajímají ho místní lidé a příroda, zastává názor „Cesta je cíl“. Velmi střídavě nakládá s rozpočtem, volí nejlevnější varianty, případně spaní v přírodě, taktéž rád využije pohostinnost a vlídnost místních lidí.

Respondent č. 5 – A.

Muž, 26 let, pracuje jako OSVČ v oboru marketing, taktéž digitální nomád. Navštívil Thajsko, Vietnam, Indonesii, Sri Lanku, Turecko, Indii, Columbiu, Peru a Mexiko. Během posledních šesti let využívá možnosti práce na cestách, kde průměrně tráví deset měsíců v roce. Upřednostňuje cestování sám, případně ve dvou, taktéž z důvodu větší pravděpodobnosti navazování kontaktů s místními lidmi. Je otevřený spontánním rozhodnutím, která přináší jakékoli nové příležitosti. Motivuje ho pocit dobrodružství, volnosti a jinakosti, zároveň také seberozvoj. Během svého života v Asii poznal mnoho místních přátel, mimo jiné i přítelkyni.

Respondent č. 6 – M.

Muž, 26 let, student Asijských studií se zaměřením a Čínský jazyk a kulturu. Navštívené rozvojové země Čína, Laos, Thajsko, Vietnam, Malajsie. Upřednostňuje cestování sám. Průměrná doba na výpravě je 21 dní. Výpravy považuje jako únik z reality, od starostí a do „jiného světa“, bere je taktéž jako formu seberozvoje. Preferuje delší čas v dané kultuře, případně neomezenou dobu, jelikož u něj poznání budí poznání. Upřednostňuje otevřený plán a je otevřený čelit výzvám, což vysvětluje jeho touhu riskovat, stopovat, či nocovat volně v přírodě.

Respondentka č. 7 – N.

Žena, 23 let, studentka Asijských studií se zaměřením a Čínský jazyk a kulturu. Navštívené země jsou Čína a Vietnam. Strávená doba na cestách byla rok – v rámci studia v Číně. Cestuje s přáteli, maximálně v počtu tří osob, což považuje za vzájemnou podporu. Za zásadní motiv k výpravě považuje únik ze stereotypu a od starostí. Ve výpravě nachází souznění se svými znalostmi ze studia a taktéž možnost seberozvoje a osamostatnění. Kulturní šok pocívala po návratu z cest ve vlastní zemi. Baťůžkaření považuje za naprostou svobodu a dočasný život v „jiném světě“.

Respondentka č. 8 – B.

Žena, 24 let, studentka Rekreologie. Navštívené země jsou Srí Lanka a Indonésie. Průměrná doba na cestách odpovídá 21 dnům, přesto by preferovala déle. Motivuje ji specifčnost daných kultur, jejich duchovních hodnot a jedinečná příroda. Cestuje rodinou nebo se skupinou přátel. V rámci cest je otevřená flexibilnímu itineráři, kontaktům s místními a vlastnímu sebepoznání. Mimo jiné spatřuje smysl baťůžkaření v oproštění se od materiálních věcí, volnosti myšlení a čerpání nových hodnot. Čas na cestách bere jako příležitost k poznání sebe sama, meditaci, surfování a dobrému místnímu jídlu.

Respondent č. 9 – F.

Muž, 27 let, pracuje jako sociální pracovník. Mezi navštívené země patří Thajsko 6x a Kambodža. Na cestách tráví průměrně 28 dní. Cestuje výhradně sám, jakožto introvert. Bez jakéhokoli plánování prožívá každodenní běžný život v dané kultuře. Náplní jeho cest je tedy spíše stabilnější splynutí s místním životem, což naplňuje jeho střídmou zvědavost. Vyhýbá se turismu a vyhledává zásadně lokální skrytá místa, podle čehož si také volí danou zemi. K přemísťování volí pronájem nebo koupi motorky, kterou na druhé straně země ke konci pobytu opět prodá. Během svých cest poznal taktéž svoji přítelkyni, což prohloubilo multikulturní poznání. Taktéž to byl důvod jeho opakovaného návratu do Vietnamu.

7 Výsledky výzkumu a jejich interpretace

Výzkum probíhal v době pandemie, což ovlivnilo a zamezilo většině osobních setkání. Některá setkání se uskutečnila v domácím prostředí, většina rozhovorů však byla a realizována online přes video chat. Původně byla zamýšlena místa osobního setkání v kavárně či restauraci s příjemnou atmosférou, nicméně to skrze aktuální nouzový stav nebylo možné. Délka rozhovoru trvala většinou hodinu a půl, což odpovídalo rozsáhlosti samotného tématu a osobním zkušenostem a historkám cestovatelů. Po celou dobu jsem rozhovor se souhlasem respondentů nahrávala na zvukový záznamník. Někteří účastníci byli více, jiní méně komunikativní, záleželo také na jejich zkušenostech a úhlu pohledu a také povaze. Po celou dobu jsem účastníky vedla a v případě, že se odchylovali od požadované odpovědi, je opět nasměrovala k potřebnému tématu. Když si nebyli jistí odpovědí, pomohla jsem jim návodným příkladem z vlastní zkušenosti, což jim mnohdy pomohlo evokovat jisté zážitky.

Dosažená data jsou většinou ve formě neorganizovaného textu (přepisy z rozhovorů, záznamy z pozorování, dokumenty aj.), který nestačí jen předložit jako soubor informací, nýbrž je potřeba ho podrobit systematické analýze a interpretaci. Získanou zvukovou nahrávku jsem tedy doslovně přepsala a následně ji analyzovala pomocí otevřeného kódování, jako analytickou techniku jsem zvolila techniku zakotvené teorie. (Švaříček, Šedřová, 2007)

7.1 Technika zakotvené teorie

Švaříček a Šedřová (2007) popisují zakotvenou teorii jako soubor induktivních postupů v kvalitativním výzkumu, které vedou k vytvoření nové teorie. Jejím definičním znakem je proces **kódování**. Lze se setkat s dvěma verzemi – podle Glasera (kódování substantivní a teoretické) nebo podle Strause a Corbinové (kódování otevřené, axiální a selektivní). Mezi základní principy zakotvené teorie patří generování nové teorie podmíněné otevřenou myslí a **nepředpojatostí** vůči nasbíraným datům. Podle Strause a Corbinové se má „*nechat, ať se vynoří to, co je v oblasti významné.*“ (Strauss, Corbinová, 1994 in Švaříček, Šedřová, 2007) Dále pak ambice k abstraktnímu uvažování, což pramení z **tvorby schémat** postihující vztahy mezi proměnnými, důraz na **popis dynamického dění** a procesuality (popis dopadu změn podmínek na reakce a jednání aktérů), využití odborné literatury nikoli jako primární

východisko jevů, ale až k jejich vysvětlení, a v neposlední řadě **konstantní komparace** získaných dat mezi sebou za účelem zjištění vztahů a odlišností.

Postup zakotvené teorie vypadá následovně: 1. Sběr dat do nasycenosti kódů → 2. Kódování materiálu směřující k vytvoření specifických kategorií → 3. Konstruování teorie vycházející ze vztahů mezi kategoriemi.

Fáze sběru dat, kódování a poznámkování se však velmi prolíná a vzájemně posouvá, hovoříme tak o graduálním sběru dat. Během kódování dochází k analytickému „rozbíjení“ dat do indikátorů (úryvků dat) a k těm přiřazovaným konceptům (kódy). Tyto koncepty jsou následně kategorizovány. Jedná se však zcela o interpretaci výzkumníka. (Švaříček, Šedřová, 2007)

7.1.1 Otevřené kódování

Otevřené kódování je analyzující operace, která rozebírá a konceptualizuje nasbíraný materiál. Získaný text je rozčleněn na jednotky (slovo/ věta/ sekvence vět/ odstavec), jež charakterizuje určitý význam, a těmto jednotkám jsou přidělena jména (kódy). Kódem se rozumí slovo nebo krátká fráze vystihující daný jev. Při volbě kódu si pomáháme otázkami Co? Kdo? Jak? Kde? Kdy? Jak moc? Proč? Kvůli čemu? Po analýze rozhovorů vplynuly následné kategorie:

I. Cestovatel

Motivy cestovatele
Postoje cestovatele
Hodnoty cestovatele

II. Specifika výpravy

Rozpočet
Doba
Místa
Itinerář
Složení skupiny
Zavazadlo

III. Průběh výpravy

Náplň výpravy

Zájmy a aktivity během výpravy

Využití praktických služeb (stravování, doprava, ubytování)

Strategie plánování

IV. Interakce s místními

Záměrná komunikace (vyhledávání místních)

Nezáměrná komunikace (přirozeně v praktických situacích)

Iniciativa místních (pohostinnost místních, aj.)

Místní jako klíč ke kultuře

IKK učení

V. Vnímání jinakosti

Pozitivní dojmy

Negativní dojmy

Očekávání

Absence kulturního šoku

Přizpůsobení

VI. Postoj cestovatele k jinakosti

Respekt pramenící z vědomé volby jinakosti

Otevřenost pramenící z vědomí „teď a tady“ a jedinečnosti situace

Zvědavost podmíněná touhou po poznání

Upřednostnění poznání namísto komfortu

VII. Strategie poznání kultury

Cestování jedince či páru

Delší či neomezená doba

Neturistické oblasti

Minimální náklady

Oproštění od předsudků

Flexibilita a otevřenost plánu
Navazování kontaktů s místními

VIII. Adaptace

Nápodoba
Splynutí
Snaha nevyčnít
Postupné zvyknutí si
Bariéry a hranice

IX. Úskalí

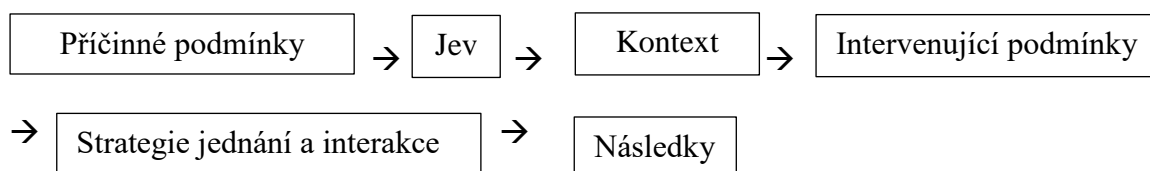
Předsudky cestovatele
Předsudky místních
Pocit „ekonomického objektu“
Bezpečí a hygiena
Ekologická situace
Odlišná mentalita
Negativní zkušenost
Nedostatek času
Jazyková bariéra

X. Dopady cestování

IKK učení (znalostní, dovednostní, afektivní)
Změna osobnosti
Změna pohledu
Změna názoru

7.1.2 Axiální kódování

Po otevřeném kódování navazují kódováním axiálním. V této fázi jsou dle Strausse a Corbinové (1999) data znovu uspořádány novým způsobem. Dochází k nacházení a vytváření vztahů mezi kategoriemi, což probíhá podle následujícího paradigmatu:

JEV se považuje za ústřední myšlenku. Může se jednat o událost, dění či případ, na který se zaměřuje soubor zvládajících nebo ovládajících jednání nebo interakcí, nebo k němuž má tento soubor jednání nějaký vztah. Jevem odpovídáme na otázky: Čeho se údaje týkají? O čem je vlastně toto jednání nebo interakce?

PŘÍČINNÉ PODMÍNKY vedou ke vzniku nebo výskytu jevu. Tzn., daný jev zapříčiňují nebo vyvolávají.

KONTEXT je soubor vlastností, které jevu náleží, taktéž proměnné, specifikující dané prostředí. Tyto podmínky působí a ovlivňují strategie jednání nebo interakce.

INTERVENUJÍCÍ PODMÍNKY si lze představit jako širší strukturu kontextu jevu. Podmínky pak usnadňují nebo znesnadňují použití strategií jednání nebo interakce v určitém kontextu.

STRATEGIE JEDNÁNÍ NEBO INTERAKCE je cílené působení na zvládnutí jevu, případně jeho ovládnutí, vykonávání nebo reakci na něj.

NÁSLEDKY jsou množina jevů vzniklých za působení strategií a interakcí. Může se jednat o události nebo situace na lidech, věcech či místech, případně se projevují ve formě jednání či interakcí.

Získané kategorie z otevřeného kódování byly přeformulovány do následujícího schématu, které zároveň nastiňuje vzájemné vztahy a působení kategorií vůči sobě:

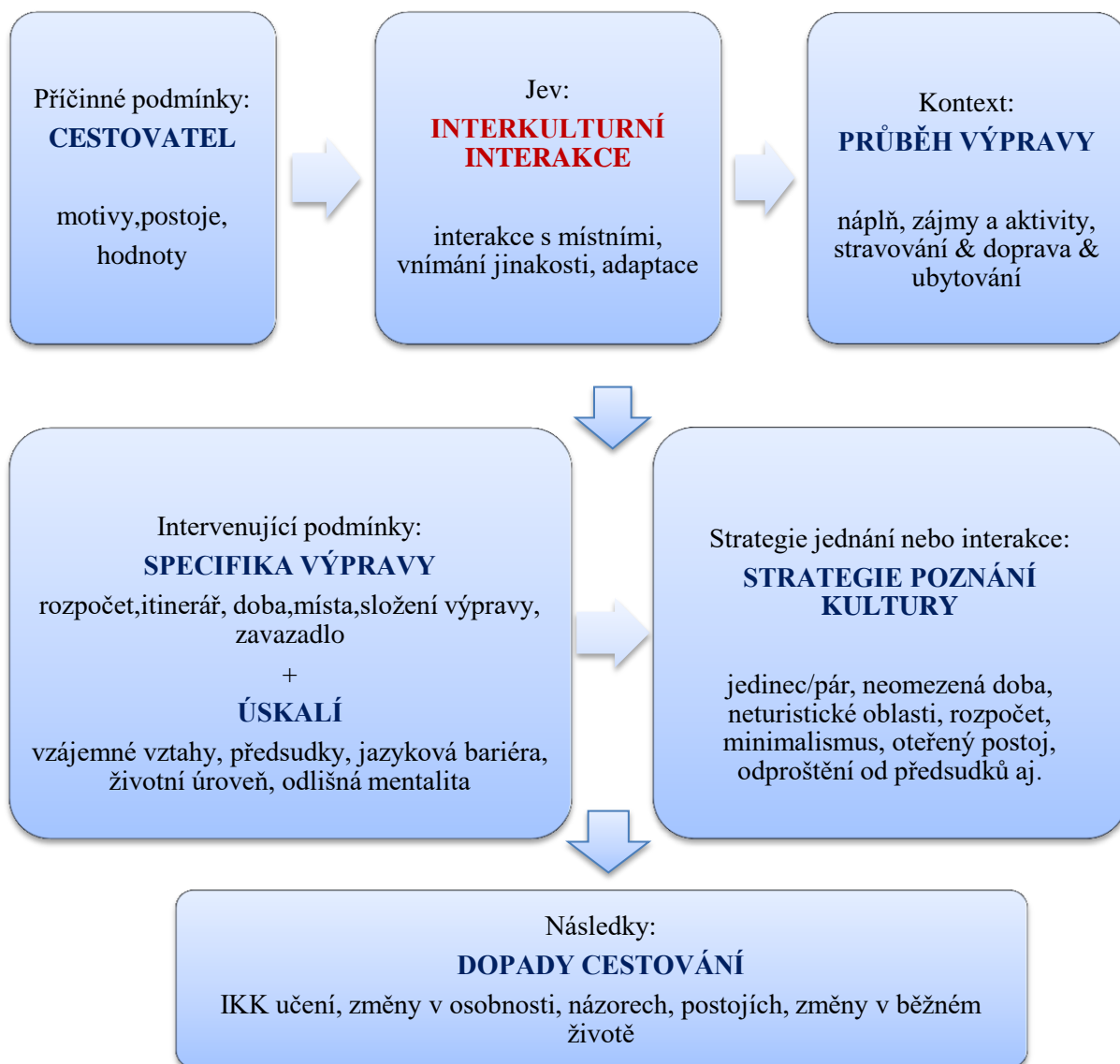

Schéma 4 Axiální kódování - Paradigmatický model dle Strausse a Corbinové (1999, upraveno dle autora)

7.1.3 Selektivní kódování

Poslední fází procesu je selektivní kódování. Jak uvádí Strauss a Corbinová (1999), o mnoho se neliší od axiálního, spíše se zde jedná o vyšší - abstraktnější úroveň analýzy. Axiální kódování vytvořilo základ a ten je nyní potřeba detailněji ověřit a rozpracovat v čele s hlavní centrální kategorií. Vůči této centrální kategorii, která je často totožná s hlavním jevem, je

potřeba definovat další vztahující se témata. Hutný rozvoj kategorií je jeden z hlavních požadavků kladených na zakotvenou teorii.

I. CENTRÁLNÍ KATEGORIE – INTERKULTURNÍ INTERAKCE

Interkulturní interakce je jev, který se promítá ve vícero subkategoriích, viz následující schéma:

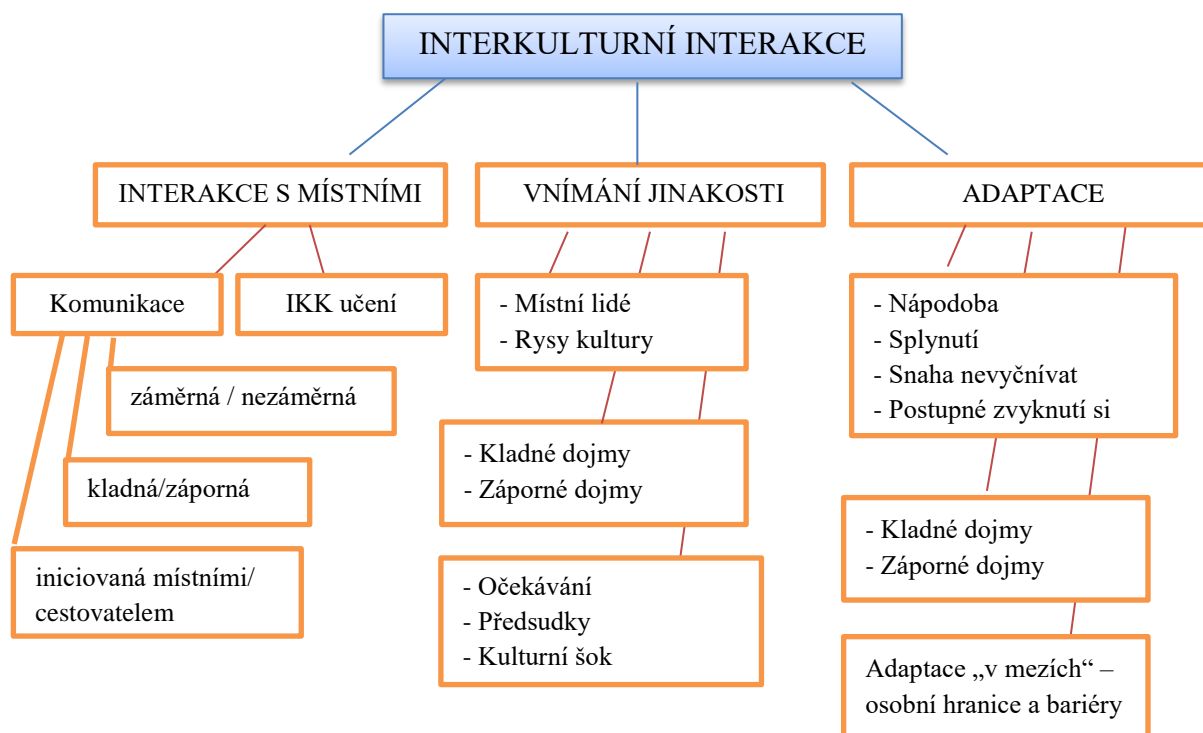

Schéma 5 Centrální kategorie a její subkategorie (zdroj autor)

INTERAKCE S MÍSTNÍMI

Stěžejní oblastí je „**Interakce s místními**“ jejíž dimenze mohou být rozděleny jako komunikace záměrná/ nezáměrná, komunikace iniciovaná místními/cestovatelem, či kladná/záporná, taktéž zahrnuje IKK učení.

Záměrná komunikace vychází z potřeby cestovatele navazovat kontakty s lokálními lidmi, což zároveň souvisí také s jeho vlastní iniciativou za účelem hlubšího poznání. Nejčastější jmenované způsoby či důvody byly dotazování se za účelem rad či doporučení v dané lokalitě, podněcování konverzace o dané kultuře, získávání tak povědomí o fungování místní společnosti či rodiny, případně prohlubování vlastního zájmu (např. náboženství, jóga, místní kuchyně aj.) Tři z respondentů také uvedli, že se vlastní iniciativou k místním lidem dostávají

např. využitím webového portálu Couchsurfing, kdy s domácími sdílejí jejich domácnost, či portálů nabízejících lokální průvodcovské služby. Respondenti taktéž dokládají, že si takto získaných autentických informací cení nejvíce, zároveň vidí výhodu v budování nových kontaktů a přátel.

Respondent „A“: *„Většinou, když jsem někde sám, tak přes ten Couchsurfing...nebo si domlouvám na ty hikingy s lokální skupinkou... a vždycky přes jednoho lokála se dostanu k dalším a oni mě dost berou mezi sebe... Třeba jsem s nima slavil narozeniny nebo jsem teď pozvaný i na svatbu. Ono to jde ruku v ruce, ty skrze ty lokální lidi pochopíš, jak fungují v běžném životě.“*

Většina respondentů také dokládá zkušenosti s iniciativou místních, která byla i kladná i záporná. Buď se setkávají s velkorysou pohostinností a nabízením noclehu ve vlastním domě, případně pozvání k rodinnému stolu nebo prostému zájmu pomoci, u všech respondentů však také zazněla zkušenost s oslovováním cestovatelů na ulici za účelem vidiny „ekonomického objektu“ či „zdroje peněz“. Tyto zkušenosti vedly k tomu, že u cestovatelů vybudovaly nedůvěru v nezištnost místních. U mnoha respondentů bylo jako „negativní dojem“ či „slabá chvíle“ zmíněno také narušování osobního prostoru, což cestovatelé přisuzují své barvě pleti a opět, „vidiny cizince“, potýkali se tak s chováním jako neudržování osobní vzdálenosti, častými doteky místních lidí, přehnaným fotografováním aj.

Respondentka „N“: *...třeba jak mi sahali na ten nos, oni takový nemají a hrozně se jim to líbí, nebo na ruce, že je máme chlupatý, fotili si mě a tak...Trochu mi to tím kazili, dávali mi najevo, že tam nepatřím a že jsem ten bílej cizinec...“*

Respondent „A“ *Narušování osobního prostoru... Nikdo ti nepomohl, aniž by po tobě nechtěl peníze... to mě poznamenalo dost a nedokázal jsem to překousnout, já se chtěl jen zeptat, ale oni se vždy přehnaně angažovali, a očekávali za to ty peníze. Já bych to ukázal zadarmo... ale oni tě berou jako za toho bílýho cizince, co má peníze. Oni ti za celou dobu nedají najevo, že něco udělají jen pro dobrou věc, takže seš k tomu pak nedůvěřivej...ale pramení to z té zkušenosti, ne z předsudků. Cítíš se jak zlatý prasátko. Nemám rád, když tě někdo takhle škatulkuje a disrespektuje jen protože seš bílej.“*

Zkušenost být obelstěn či využit pro peníze byla velmi často zmiňována. Předpokládám, že je to i jedna z věcí, která formuje IKK v oblasti dovedností, znalostí i postojů vůči dané kultuře či místním, viz Respondentka „V“. Nicméně za formování IKK lze považovat i vytvoření si vlastního názoru, specifické jednání či zaujatý postoj – vše na základě zažité zkušenosti či intenzivního zážitku, za typický příklad považuji historku respondenta „A“.

Respondentka „V“: *„Ted' už si dávám pozor... když mě několikrát napálili... třeba si říkám o lístky v buse, když vidím, že místní platí míň, než já a to není správný, takže se nedám.“*

Respondent „A“: *„Chytl jsem si graba (taxi na motorovém vozidle, pozn. autora) a ten se mnou jel přes chodníky, přes lidi, protisměry a neřešil, byl strašnej zmatkař. On valil tím jejich stylem a já jsem měl fakt hodně velkej strach, že se zabijeme... Oni mají prostě jinou mentalitu než my. My jsme víc zorganizovaní, to oni nemaj, ale zase více tíhnou k té rodině a těmhle věcem. A pokavad' mě nezabije, tak to беру, jako že mám dobrou historku a mávnu nad tím rukou.“*

Za nezáměrnou komunikaci považuji tu, která téměř vždy vyplyne v praktických situacích či zařizování záležitostí. V tomto ohledu jmenovali cestovatelé situace jako objednávání jídla, vyptávání informací na nádraží, kupování a zařizování jízdenek či přejezdů, případně jiných aktivit.

Interakce s místními lidmi je zcela zásadní jev, který byl zmiňován u naprosté většiny respondentů, především v kontextu poznání kultury. Za zásadní považuji fakt, že jsou místní lidé bráni jako „klíč“ ke kultuře, a cestovatelé na tento fakt kladou velký důraz. Především respondenti, kteří preferují sólo cestování, potvrzují, že kulturu jako takovou lze poznat především skrze poznání a navazování kontaktů s místními lidmi a to je také častým důvodem jejich cestování o samotě.

Respondent „J“: *„Pro mě je to úplně ten hlavní záměr. Já můžu říct, že jsem poznal tu kulturu jedině z toho, když se pobavíš s místníma. Jinak ne. Dozvíš se, jací jsou, jak to u nich chodí, jak přemýšlí, jak to funguje u nich v rodině, ve společnosti... Tyhle věci, pokud budeš cestovat po památkách, nezjistíš. Ale třeba v oblastech, které žijí z turistů, je to jiný... Oni ti nabízí všechny tyhle věci, ale už z toho očekávají ten příjem. Tam už nemá potřebu si s tebou*

jen tak pokecat. Takže já si primárně vybírám ty země, který v tobě nevidí turistu, ale cizince... Ne toho, kdo tam přijel utratit peníze. Já nechcu, aby se na mě lidi tak dívali.“

VNÍMÁNÍ JINAKOSTI

Během interkulturní interakce dochází ke střetu kultur (není myšleno v negativním smyslu), kdy daná kultura na cestovatele nějak působí a on ji nějak vnímá a hodnotí. Jinakost je zde pojímána jak v charakteristických rysech kultury, tak v místních lidech, zahrnuje také pozitivní/negativní dojmy, očekávání či zkušenost s kulturním šokem. V rámci otázky „V čem spatřujete zásadní kulturní rozdíly?“ se často vyskytovalo poukázání na **pozitivní vlastnosti místních lidí**, což bylo taktéž velmi často uváděno do vztahu kultury vlastní, tedy jak je to „u nás“. Zajímavé bylo taktéž to, že nejméně tři respondenti zmínili tento faktor, respektive jeho absenci, jako příčinu kulturního šoku po návratu do ČR:

Respondent „J“: *„V komunikaci a interakci s lidma. V jejich povaze. To jak jsou otevření. Tady si každé hrabe na tom svojem písečku a o nikoho se nestará. Tam jsou ale otevřenější, kontaktní, veselí, přívětiví. A taky to propojení mezi těma lidma je tam větší. Já to беру velmi pozitivně, a je to příjemný a velmi inspirativní. Ze začátku je tohle šok, ale pak přijedeš domů a tohle je druhý šok, že vlastně sis zvykl na něco a tady doma už to není.“*

Respondentka „N“: *„...v ČR jsem měla pak kulturní šok, že jsem nevěděla, kde mám domov... Tady ta česká mentalita a chování, najednou české nápisy, všemu rozumíš, nectila jsem se tu. Pro mě byl ten domov poslední rok v Číně a nechtěla jsem se vrátit z té své reality, co jsem si vybudovala jinde.“*

Respondent „A“: *„Jinak kulturní šok jsem zažil opačnej – a to když jsem se vrátil do Česka - po roce, po dvou... A několikrát, tak 3x... Já jsem se najednou necítil nikde doma. A i ta mentalita těch lidí mě štvála teď tady... Tady každé na tom svojem a nikdo není tolik přátelský a otevřený. Ti v té Asii jsou víc stmelení i do rodiny.“*

V rámci negativních dojmů byla velmi častý a výrazný prvek **ekologická situace** a chování ke zvířatům. V tomto ohledu vyvolávala v cestovatelích nejen šok, nýbrž také silné emoce jako zlost, smutek či zoufalství. Několik respondentů se taktéž vyjádřilo, že se s tuto skutečností jako jednou z mála nemohli smířit.

Respondentka „N“: *„Jak nepřemýšlí ekologicky a neřeší to...to jsem fakt nedávala a fakt mě to irituje. Doma šetřím každý sáček a pak tam vidíš, jak to jde vniveč.“*

Respondent „A“: *„Skrz ekologickou situaci, to jsem byl fakt nepříčetnej a měl hrozný nervy...Přes to jsem se nedokázal přenýst, ale nemohl jsem jim to zazlívát, oni to prostě asi neví nebo nevidí...“*

Respondentka B: *„Špína a bordel, a to jak se chovají k životnímu prostředí, to pro mě byl velký šok, to jsem nečekala a celá ta situace se mě úplně dotkla, to mě fakt zasáhlo. A nečekala jsem to vůbec v takové míře. Byla jsem na ně našťvaná na ty lidi.“*

Co se týče odpovědí na otázky o prvních dojmech v cizí kultuře či obecné vnímání jinakosti, často se respondenti vyjadřovali obecně k těmto zemím jako „jinému světu“, na mysli měli životní úroveň, dále také odlišný a výrazný pach, vůně, hluk, či chaos a absenci pravidel. Respondenti většinou vždy měli nějaká obecná očekávání, dle svých slov „věděli, do čeho jdou“, nicméně realita byla mnohdy více intenzivní. První dojmy poté přesto většinou popisují pozitivně:

Respondent „A“: *„Extrémně nadšenej, to se nedalo srovnat...takovej ten němej úžas...“*

Respondent „T“: *„Jen němej úžas a šok než si člověk zvykne, ale chce to zažít znovu, ty šokující momenty tě prostě zákonitě přitahují, abys je viděl a zažil znova.“*

Výslednou informací je, že i přes velmi odlišnou a intenzivní jinakost, která je mnohdy nepříjemná či nekomfortní, zažívají cestovatelé pocitu štěstí a naplnění a zákonitě je tato **jinakost přitahuje**, ačkoli mohou mít během výpravy jisté „slabé chvílky“, viz kategorie „Úskalí“. Zde je také nutné zmínit jistý postoj cestovatelů, který vůči jinakosti zaujímají. Většina respondentů se shoduje, že zemi navštěvují už s pocitem, že vědí a uvědomují si, co mají očekávat a také fakt, že to dělají zcela dobrovolně. Díky tomu se s jinakostí smiřují pozitivně, někdo hned, někdo v průběhu času, ale většina souhlasí, že si na vše zkrátka zvyknou a časem přestanou být na veškeré okolnosti tolik citliví. Zároveň jsem u většiny respondentů vnímala tendenci řídit se pravidlem **„ted' a tady“ a jedinečností situace**, což je velmi vlivné, nicméně k postojům a motivům cestovatele se vyjadřují v kategorii příčinných podmínek – „Cestovatel“.

Respondentka „B“: *„Asi díky tomu, že s tím počítám a vím, do čeho jdu, tak mi prostě nic nevadí. Já jsem úplně přepla a říkám si, to je jedno, hold je to tady jiný a teď to tu poznám takhle.“*

ADAPTACE

V rámci interakce, komunikace s místními a pobytu v „jiném“ prostředí dochází taktéž k jisté schopnosti změny chování - adaptaci. Adaptace, jakožto nezbytná součást pokojného pobytu v cizí kultuře, se u každého cestovatele projevuje v jiné míře a formě, za jeho strategických postojů a jednání, projevuje se formou nápodoby, splynutí, snahou nevyčínat, postupným zvyknutím si, případně výskyt určitých osobních hranic a bariér.

Adaptaci bude jistě podmiňovat osobnost cestovatele, jeho postoje a hodnoty, zapotřebí je také určitý čas na daném místě – jak zmiňují respondenti, časem si cestovatel zvykne na vše. O výrazném kontrastu a jinakosti rozvojových zemích jsem již mluvila, adaptace vyjadřuje míru přizpůsobení se novým a občas náročným podmínkám. Schopnost přizpůsobení jsem u cestovatelů zjišťovala otázkou „Jak místní kultura ovlivňuje Vaše přirozené chování?“.

Většina respondentů vědomě **respektuje** danou kulturu, dále bylo zajímavé vnímat tvrzení o „snaze splynout“ vs. „úplně splynout“. Někteří respondenti podotkli, že naprosté splynutí s kulturou nejde do té doby, dokud nežijete jejich životem a na stejné úrovni. Jiní respondenti tento rozdíl nezmiňovali. Objevovalo se taktéž spojení „**přizpůsobovat se**“ a většinou souviselo s pozorováním a nápodobou, inspirováním se, případně znalostí pravidel (vhodný oděv, chování, gesta, vyžadované smlouvání aj.). Co však považuji za stěžejní - je cestovatelův **zájem**. Zájem napodobovat, učit se místní zvyky (např. jíst místním způsobem – rukama/hůlkami, naučit se základní fráze, gesta, obléci sárí, zamotat turban atd.). Přizpůsobení se a splynutí s sebou u několika respondentů neslo také dodatek, že tomu tak je do jisté míry. Což vyjadřuje vědomí jistých **bariér a hranic**:

Respondentka „P“: *„Jak už jsem říkala, chci na ty místní lidi působit rovnocenně, uzpůsobuju tomu třeba i svůj vzhled, účastním se jejich rituálů, respektuju jejich kodexy chování a dbám na to, abych ho dodržovala (např. vhodné oblečení, zakryté rukávy atd.). Řekla bych, že se snažíme, ale nesplyneme úplně, to už by bylo za mojí hranici komfortu – zkusím, respektuji, zkoumám, ale pořád mám nějaké bariéry, přes které mi nejde jít. Viz třeba hygiena, bezpečnost a předsudky s tím spojené, nebo nějaká obezřetnost.“*

Respondentka „V“: *„Samozřejmě přizpůsobuju se, ale jenom v rámci takových mezí, abych ty lidi svým chováním neurážela, ale zároveň, abych jako neztratila sama sebe. Takže nebudu se tam odhalovat, když vím, že oni tohle neuznávají, ale nebudu jíst rukama, protože riskuju hygienu atd.“*

Dva respondenti taktéž vyjádřili podmínku a očekávání toho, že respektují, ale totéž očekávají od cizích návštěvníků v jejich vlastní zemi. Co bylo však několikrát zmíněné – bylo **vnímání sebe jako „cizince“** či **„vetřelce“**. Cestovatelé si velmi dobře uvědomují, že jsou v zemi a kultuře, která jim není vlastní a toto vyjádření jen potvrzuje jejich respekt a pokoru. Stejně tak měl ale tento jev i negativní kontext, o kterém jsem mluvila již výše – ve smyslu „bílý cizinec“ = zdroj peněz.

Respondent „T“: *„Vůbec nečekám, že by se oni naladili na mě, naopak, já se chci přizpůsobit jejich normám a počítám tím, respektuju, že to tam tak mají, jsem pokornej vůči tomu, že já jsem tam ten „vetřelec“. Taky chci, aby si řekli, že já jsem „turista“, co respektuje jejich prostředí... abych i já jim tam nebyl nijak nepřjemnej.“*

Ve vztahu k adaptaci mne také zajímalo, do jaké míry se cestovatelé připravují na pobyt v odlišné kultuře a zda se nějakým způsobem vzdělávají. V tomto ohledu se většina cestovatelů shodla na tom, že se připravují opravdu minimálně – sestavují si pouze hrubý plán itineráře, nicméně znalosti o kultuře sbírají až během své výpravy, přirozeně dle svého zájmu. Jen minimum respondentů odpovědělo, že si rozšiřují své znalosti formou tištěného průvodce či dokumentů před cestou.

II. PŘÍČINNÉ PODMÍNKY – CESTOVATEL

Za příčinnou podmínku považuji kategorii „Cestovatel“ a konkrétně jeho motivy, postoje a hodnoty.

MOTIV

Motiv cestovatelů k výpravě byl zjišťován otázkou „Proč podnikáte tyto cesty, jaké potřeby toužíte naplnit a co od cesty očekáváte?“. Motiv výpravy byl často podmíněn aktuálním věkem respondenta a jeho minimálními závazky – většinou pouze práce či studium, což považují jako příležitost a životní období vhodné k uskutečnění dobrodružství a také formou *low cost*. Nejčastěji zmiňované motivy byly:

- zážitky a dobrodružství
- únik od starostí a stereotypu
- seberozvoj
- poznávání kultury (důraz na místní obyvatele)
- příroda
- psychický odpočinek
- splnění si snu

Vzhledem k rozvojové zemi poté:

- jedinečnost a jinakost
- kontrast kultury
- jedinečná příroda
- nízká životní úroveň = finančně dostupné
- finančně dostupné = možnost delšího pobytu
- častý výskyt akčních letenek

Velmi silný motiv **zážitku a dobrodružství** úzce souvisí s obecnou charakteristikou a povahou cestovatele. Souvisí taktéž s motivem **svobody** a touhou po novém, nepoznaném, jiném, riskantním a nejistém. Respondenti taktéž uváděli, že si na cestách velmi užívají pocit „jiného světa“ a nějakého „života v bublině“, kde vidím taktéž souvislost se silným a frekventovaným motivem **úniku ze stereotypu a od starostí** a s tím související **potřeba odpočinku**. Právě na cestách mají cestovatelé čas věnovat se sobě samým, svým myšlenkám a berou to jako velmi cenný mezník, který často začlení do svého života po návratu z cest, jedná se o další motiv – **seberozvoj**. Ten charakterizovali respondenti různě, mnohdy ve smyslu vyjití z komfortní zóny, naučení se řešení situací, ujasnění si priorit a hodnot, pochopení sebe sama i fungování světa, rozvoj po stránce duševní i znalostní, vytváření si souvislostí a nových poznatků. Ruku v ruce se seberozvojem jde **poznávání kultury**, motiv, který velmi často zazněl napříč dalšími odpověďmi v rozhovoru, taktéž na něj respondenti odkazovali v ostatních motivech – poznávání kultury berou jako absolutní součást dobrodružství, seberozvoje i úniku a jakousi přirozenou samozřejmost. Touha po poznání byla často poháněna vědomou zvědavostí respondentů.

Respondentka „B“: „Určitě je to poznání té kultury, potom pobyt v přírodě je pro mě hodně důležitější... Jako mimo tu svoji společnost, co znám. Takže více souznít s přírodou. Potom zážitky, který jsou jedinečný, a tady v EU nezažiju... Určitě je tam i seberozvoj, že se dostávám do nepříznivých situací, takže čelit různým věcem, osamostatnit se, taky čas sama pro sebe a pro své myšlenky, mindset, cvičení, meditace... Věnuju se své psychice a svému tělu, a beru to jako čas pro nějakou revitalizaci.“

Respondentka „P“: „...primárně o poznání té dané země, strašně mě baví pozorovat, jak tam ti lidi žijí, ty rozdíly jak v jejich běžném životě, tak v prostředí té země - kultura, jídlo, náboženství, moře. A hrozně mě baví pocit nějaké seberealizace, toho, že tam můžu řešit situace jako hledat ta krásná místa, měnit často ubytování, hledat jak se kam dostaneme, zkoušet nové jídlo, nové věci. A taky ten pocit, že jsem úplně vypadla z toho svého zajetého života a jsem teď a tady, jako by to byl jiný svět.“

Z odpovědí na motiv k výpravě do rozvojové země jsem pochopila, že respondenty láká pocit **jedinečnosti** a jinakosti, něčeho, co nelze zažít v rodné zemi či ve vyspělých státech. Ať už se jedná o velmi specifickou kulturu a náboženství, či přírodní podmínky. Taktéž jsem se setkala s odpověďmi, kdy cestovatele **tyto rozvojové země – paradoxně – učí, mění**. To, v jakých oblastech mají tyto zkušenosti dopad na cestovatele, zmíním v kategorii „Následky - Dopady cestování“, zde je však podstatné, že tuto skutečnost sami pozorují a vyhledávají. Co je však velmi zásadní a rozhodující – je **finanční stránka**, tedy naskytnutá akční letenka a nízká životní úroveň v dané zemi, která má za následky velmi levné ceny. Tento fakt poté umožňuje i mladým cestovatelům, případně studentům, si tuto delší výpravu dovolit. Respondenti udávají, že je pro ně rozhodující cena letenky a až poté samotná země, většinou jsou tedy otevřeni jakékoli možnosti, která se naskytne.

Respondentka „N“: „Musí mě ta země zajímat... ale taky podle toho, jaká levná letenka se objeví, a jdu do toho, a nemusím o té zemi vědět nic... Ta levná akce tam hraje brutální roli.“

POSTOJ CESTOVATELE

Postoj respondentů jsem spatřovala průběžně v celém rozhovoru. Vnímala jsem jejich postoje v názorech, hodnocení, či způsobu jednání a to jak k životu, tak k jiné kultuře a specifickým situacím, které jim výprava nabízela. Vzhledem ke specifčnosti kultury jsem zaznamenala tyto postoje:

- RESPEKT
Respekt pramenící z vědomé volby jinakosti, ze znalosti či přesvědčení
- OTEVŘENOST
Otevřenost pramenící z vědomí „ted' a tady“ a jedinečnosti situace, otevřenost jako základní postoj k poznání autentické kultury
- ZVÍDAVOST
Zvídavost podmíněná touhou po poznání, upřednostnění poznání namísto komfortu, touha po neznámém
- TOLERANCE
Zamezení předsudků, vědomí sebe jako návštěvníka dané země, tolerance situací, které by za normálních okolností ve své kultuře netoleroval
- PŘEDSUDKY
Předsudky pramenící o podložených informací – především hygiena, bezpečnost

Zvídavost a otevřenost u většiny respondentů zamezilo například výskytu kulturního šoku, ačkoli se většina z respondentů nijak vědomostně nepřipravovala na konkrétní kulturu. Otevřenost se projevovala jednak v sestavení jen hrubé kostry itineráře, jednak v minimálním vzdělání se o dané zemi – většina respondentů se na výpravu vydává pouze s vědomím obecných doporučení a základními informacemi z důvodu jisté představy o tom, co je čeká. Otevřenost byla velmi často zmiňovaná v ohledu všeho, co má cestovatel přijít do cesty.

Respondent „M“: *„Já prostě průběžně zjišťuju informace od místních, nemám rád moc tipy, který jsou jako 100% super, protože se pak necítím, já preferuju takovej ten risk, kdy nevíš, jestli to bude dobrá restaurace nebo ne...To je takový vzrušující dobrodružství.“*

Další častý postoj, který se vyskytoval u respondentů, byla **primární touha po poznání kultury na úkor vlastního pohodlí či přesvědčení**. Zde spatřuji opravdový zájem cestovatele, který přes sebezapření v určitých situacích upřednostní autentický zážitek, většinou se jednalo o oblast hygieny či bezpečí. Stejně tak se zde objevoval „**risk**“ jako vzrušující podmínka zážitku. Ten vycházel především z nepřipraveného plánu (o itineráři budu hovořit v pozdější kategorii). Několik respondentů uvedlo, že právě pocit nejistoty je to, v čem spatřují největší svobodu, což tedy obnáší jistý risk.

Respondent „M“: *„Já měl peníze na vlak, ale prostě jsem si chtěl vyzkoušet to stopování a byl jsem zvědavý, jak budou ti lidi reagovat a tak a bylo to skvělý naprosto, třeba jsem si zapálil s jedním nákladákem, i když nekouřím, protože mi to přišlo hrozně autentický, a celou dobu jsme kouřili z okna... A pak mi bylo hrozně špatně (smích)“*

Respondentka „N“: *„Mně trvalo, než jsem překonala takovou tu nechuť v těch místních bistrech, kvůli tomu, jak vypadaly, no a pak jsem zjistila, že přesně tam jsou ty nejlepší jídla.“*

Také jsem velmi vnímala, že mnoho cestovatelů jedná a vychází z vědomí „**ted’ a tady**“ a **jedinečnosti situace**, jak jsem zmiňovala již v předešlé kategorii. Tento fakt je však mnohdy zcela rozhodující, otevírá totiž dveře k novým a nečekaným místům, situacím a událostem. Zároveň se tento postoj projevuje v míře **tolerance**, respondenti totiž uvedli, že si uvědomují rozdílnost kultur, ať už se s ní ztotožňují či nikoli, jsou tam ti „cizí“ a zkrátka ji respektují. V neposlední řadě jsem zjišťovala také to, zda byli respondenti ovlivněni některými svými **předsudky**. Zajímavé bylo, že pro ně tato otázka nebyla zcela jednoduchá na odpověď, nicméně se většinou shodli na tom, že spíše než předsudky se jednalo o **obezřetnost** podloženou statistikami či obecně známými informacemi.

Respondent „F“: *„Určitě mám předsudky, které vychází z nějakých statistik nebo chování z minulosti... Nebo když slyšíš ze všech stran, že ta bezpečnost je horší a je to opodstatněný, tak předsudek máš, seš obezřetnější. A hygiena, víš taky jak to je, ale to asi nejsou předsudky, to jsou podložený věci.“*

HODNOTY CESTOVATELE

Hodnoty vybraných cestovatelů úzce souvisí s již zmíněnými postoji, za nejzákladnější hodnoty považují: **zážitek, zkušenost a poznání, čas, místní obyvatelé**.

Tyto hodnoty se projevovaly v mnoha výrocích, často jsem je zaznamenala, když cestovatelé definovali svůj postoj k financím a rozpočtu a upřednostnili šetření peněz za účelem více zážitků, stejně tak šetření peněz a omezení vlastního komfortu za účelem zážitků. Taktéž zde místy figurovalo jisté sebezapření či překonání se – opět za účelem autentického poznání, kdy byla motivující myšlenka „ted’ a tady“. Zážitek, poznání a autentická zkušenost je tedy pro cestovatele velmi hodnotná a stěžejní, o čemž vypovídá také pocit frustrace z mála času. Hodnotná je pro respondenty také celková doba na cestách a upřednostňují většinou pravidlo

„čím déle, tím lépe“. O hodnotě místních lidí pro cestovatele jsem již hovořila výše, nicméně právě jejich společnost je mnohdy pro respondenty atraktivní a cíleně vyhledávají. O tom svědčí také několikrát sdílený názor o vyhledávání odlehlých a neturistických oblastí za účelem poznání přirozeně žijících autentických komunit, např. podhorské vesničky, kmeny aj.

Respondentka „P“: „... protože se skrz ten rozpočet se dostaneš na místa a do situací, které, pokud bys mohl ovlivnit více penězi, asi nenastanou. Např. ty 3. třídy ve vlaku nejsou příjemný a někdy jsou dost psychicky náročný,..., takže ano, je to u mě sem tam se sebezapřením, ale připomínám si, že to k tomu prostě patří a ty ušetřené peníze dám zase za nějaký skvělý zážitek. No a hlavně, stejně tě to prostě neodradí, třeba jen na chvíli máš amok, ale pak je to zas dobrý a na konci nechceš jet domů“.

III. KONTEXT – PRŮBĚH VÝPRAVY

Kontext cílové kategorie – tedy odehrávání interkulturních interakcí - spatřuji v podmínkách průběhu výpravy. Převážně se jedná o její náplň, upřednostňované zájmy a aktivity cestovatelů, případně způsoby naplňování praktických potřeb – tedy formu ubytování, stravování a způsoby dopravy.

Když jsem pokládala otázku „Co je náplní Vašich běžných dní na cestách?“ případně „Co je na cestách předmětem Vašeho zájmu?“ dostalo se mi následujících odpovědí:

Respondent „T“: „Poznání – ráno vstaneš a máš už plán, co chceš vidět nebo se přesouvat do dalšího bodu... Nasáváš atmosféru ulic a marketů... Co krok to zážitek, od památek přes přírodu až po komunikaci s lidma a jídlo, tam není nic, co bych upřednostňoval... Chci vidět všechno dohromady, tu celostnost. A chceš to tam ochutnat...“

Respondent „F“: „Poznávání kultury – hledám zajímavá místa v okolí. Jinak není náplní nic, prostě tam trávím úplně normální obyčejný den, spíš se jen tak potloukám a hodně prosedím v bistrach nebo kavárnách... Odpočívám a dívám se na běžnej život kolem, ale fakt se nikam nehonim. Prostě dělám to, co bych dělal doma, ale na jiným místě. Tu kulturu nenaženeš na kurzech jógy nebo vaření, ale v běžným životě...“

Většina respondentů odpovědělo, že náplní jejich cest je **poznání kultury**, v čem se však lišili, bylo jejich pojetí tohoto poznání. Zatímco někteří respondenti upřednostnili touhu poklidně splynout s chodem místního života a prostě *být*, jiní cítili potřebu honit se za zážitky

a vidět co nejlíp za co nejkratší čas. Zde však pozoruji, že k první variantě tíhnou spíše cestovatelé, kteří buď mají za sebou větší množství cest a opouští je již touha po „honění se za památkami“, či jde o sólo cestovatele, vyznařující klidnou a vyrovnanou povahou. K druhé variantě tíhnou respondenti, kteří projevují větší nadšení a energii z poznávání a nevdají jim, že jak dodávají, je toto pojetí mnohdy fyzicky náročné a místy vyčerpávající.

Zájmem respondentů byly převážně **památky, náboženství, příroda** a s tou spojené aktivity jako místní turistika, či sport. Velmi často a důrazně zmiňovali respondenti **místní kuchyni a jídlo**, jako jednu z hlavních atraktivit a zájmů. Stejnou váhu však přisuzovali aktivitám neorganizovaným, tedy tzv. **potloukání se místními ulicemi a nasávání atmosféry**.

Respondentka „V“: *„Tržnice, když je tam moc lidí, protože to tam krásně voní, protože je tam moc barev a moc věcí, co můžeš osahat a vzít si domů aspoň něco s sebou. Vnímáš to, když seš na tržnici, když seš kdekoli jinde.“*

Z **organizovaných aktivit** respondenti využívali převážně poznávací *tours*, využití místních průvodcovských služeb (např. po čajových plantážích, továrnách, organizované výšlapy na místní vrcholy, plavby lodí aj.), případně další místní atraktivity spojené s faunou a flórou nebo tradičními rysy kultury (kurzy, masáže, lekce aj.) V tomto ohledu spatřovali význam jednak v naplnění svého poznání, jednak měli dobrý pocit z podpory místních služeb a živnostníků.

Respondentka „B“: *„Určitě památky a náboženství. Ale ještě víc přírodu... i ty chrámy a stavby... A jakým způsobem ty místa na mě působí a ti lokálové to prožívají, ...A ta příroda je úplně jiná než u nás a klidně se jen tak potloukat a nasávat to. Miluju hory a je to pro mě typický, že si hledám výšlapy na různé trekiny a tak. A jídlo je možná to nejzajímavější (smích) místní kuchyně... a taky skrz ty služby, já jsem hróózně chtěla vyzkoušet ty masáže, jak se to liší ... a pak jsme půlku Srí Lanky prosurfovali... A taky mám moc ráda nakupování hadříků místních.“*

Respondent „M“: *„To jídlo ... Pho bo je třeba úplně všude jiný... Tak zkoušíš, porovnááš ... Jídlo, příroda, památky, ono se to střídá podle toho místa, kde jsem...A pak mě dost baví poznávání takovejch těch minorit... to je dost zajímavý a i pro ty místní jsou ty minority třeba cizí... Např. v těch horských vesničkách, kde žijí úplně jinak... Takový ten tradiční život, ještě zachovalý.“*

Do průběhu výpravy zahrnují také **naplňování základních potřeb** cestovatele a využívání praktických služeb. K **ubytování** se respondenti vyjadřovali v ohledu na skromný rozpočet, kdy na úkor ušetřených peněz mnohdy volili velmi jednoduché a prosté podmínky, případně spaní v přírodě. Taktéž však zmiňovali, že u některých národů bylo velmi časté pozvání k sobě domů a nabídnutí noclehu. Nejčastější zvolené ubytování pro osoby cestující sami byl hostel (tzn. sdílený pokoj a sociální zařízení s několika dalšími hosty), případně již zmíněný Airbnb či Couchsurfing. S touto sdílenou domácností měli respondenti výborné zkušenosti především v ohledu na kontakt s hostiteli. Všichni se však shodují, že především v Asii není výjimkou najít si příjemné ubytování za velmi málo peněz. Každý respondent měl pak individuální požadavky – vzhledem k jeho náplni cesty – např. respondenti, kteří na cestách pracují, potřebovali přístup k internetu, případně blízké kavárny, prádelny a další služby, ulehčující jejich život, taktéž byla zmíněna potřeba „nomádské komunity“. V otázce **dopravy** panovaly tyto nejčastější způsoby – pronájem lokálního prostředku, využívání hromadné dopravy případně stopování, jeden z respondentů podnikl celou svoji výpravu na vlastním motocyklu JAWA. Pronájem místního motocyklu byl oceňován nejvíce z pohledu vlastního pohodlí a flexibility. Hodně souvisí s otevřeným itinerářem, načež otevírá dveře k místům, o kterých by se, jak zmiňují respondenti, jinak nedozvěděli. U hromadné dopravy si respondenti nejvíce cení ušetřených peněz, jelikož za velmi dlouhé vzdálenosti zaplatí velmi malou částku. Druhým důvodem je silný autentický zážitek, který však svojí intenzitou u některých respondentů vedl také k tzv. „slabé chvíle“ či překonání se. Sóló cestovatelé zmiňovali také stopování jako velký zážitek skrze interakci s místními lidmi a skrze touhu po vzrušení a riskování.

Respondentka „P“: *„...a hledáme levnější varianty, např. při zvažování dopravy z místa A do B volíme lokální dopravu s místními, protože to je nejlevnější. Dost často i v 2. - 3. třídě, kde se mačkáme s místními a ne vždy je to úplně příjemný.“*

Respondentka „V“: *„Rozhodně dávám do pozadí svoje pohodlí, ať už při cestování s hromadnými prostředky, takže nerada cestu taxíkem a nerada cestuji vlaky I. třídou. Třeba to mně přijde zbytečné kvůli těm penězům a kvůli tomu, že mě to přijde pro turisty moc. Za ty ušetřené peníze můžu koupit něco jiného ... A je z toho úplně jiný zážitek, silnější vzpomínka.“*

Respondent „M“: *„Třeba v Číně jsem spal za 30Kč na noc... Ale byla to fakt katastrofa a nechutný. Se sedmi Číňanama na pokoji... Ale i tak to byl dobrý zážitek. A v dopravě mám*

třeba skvělý zážitky ve stopování v Číně, to mám hrozně rád. Ty zážitky z toho jsou zase úplně výborný. A tam je právě to riziko, který já mám prostě rád. Netušíš, jak to dopadne.“

Oblast **stravování** zde již byla zmiňována a souvisí jak s poznáním, tak s vyhlídkou ušetřených peněz. Také se ve vztahu k ní objevovaly místy vědomé předsudky, především ohledně hygieny. Většina respondentů se však shoduje, že je jídlo jedna z hlavních a největších atraktivit a mnohdy pokud mají za něco utrácet, je to právě jídlo. Co se týče stravovacích zařízení, vybírají si respondenti převážně průměrné podniky, místní bistra či tržnice s jídlem, většina z nich si však uvědomuje jistá rizika a i ze své zkušenosti jsou již poučení či obezřetní. Několik respondentů uvedlo, že zažilo trávicí potíže.

IV. INTERVENUJÍCÍ PODMÍNKY - SPECIFIKA VÝPRAVY, ÚSKALÍ

Intervenující podmínky si lze představit jako širší strukturu kontextu jevu. Za podmínky, které usnadňují nebo znesnadňují použití strategií v kontextu průběhu výpravy, považují respondenti rozpočet, itinerář, dobu výpravy, místa, složení skupiny a příslušné zavazadlo. A taktéž jistá úskalí, která se mohou v průběhu výpravy naskytnout.

SECIFIKA VÝPRAVY

Rozpočet hrál pro většinu respondentů zásadní roli z mnoha hledisek. Převážně se jednalo o jedince, kteří jsou studenti či na počátku kariéry a potřebují tak zvažovat veškeré finanční náklady. Proto, se většina respondentů shoduje, že se během výpravy velmi dobře rozhoduje, za co konkrétně své našetřené peníze utratí. Jedinci převážně nejvíce **šetří na ubytování a dopravě**, což právě v rozvojových zemích není problém. Výjimky jsem však spatřovala napříč respondenty, kdy každý z nich měl přece jen svou hranici komfortu nastavenou jinak, a zatímco pro některé znamenalo „šetření na ubytování“ průměrný pokoj, pro jiné toto znamenalo nocování v přírodě, či sdílené ubytování s několika dalšími cizími cestovateli v hostelu. Na čem však většina respondentů nešetří, je jídlo, případně autentické aktivity dostupné v daném místě (kurzy, lekce, surfování aj.) Z výpovědí respondentů však vyplynul primární fakt - **nízký rozpočet vede k autentickému poznání země a kontaktu s místními**. Především pak proto, že nejlevnější varianty v rozvojových zemích jsou ty, které jsou na úrovni místních obyvatel a jejich životní úrovně. To znamená již několikrát zmíněné využívání veškerých lokálních služeb. Tento fakt si respondenti velmi dobře uvědomovali, o čemž svědčí také častý výrok o rozvojových zemích: „hodně muziky za málo peněz“,

případně užívání si služeb a produktů, které v České republice jsou o mnoho dražší. Ve vztahu k rozpočtu jsem se vyjadřovala také v hodnotách respondentů.

Respondent „A“: *„Utrácím hodně za jídlo, za to mi to není líto. Mně jde ale dost o zdraví a v těch lokálních ta hygiena není moc dobrá... Jinak většinou doprava, hodně stopuju... Nebo spím na ulici, nebo když mě někdo pozve, tak jdu přespat k nim.“*

Respondentka „B“: *„My už tam jedeme s tím, že je tam levno a na začátku máme nějaký odhad, kolik asi utratíme. Ale nešetřím jako na všem, užívám si vše, protože je to levný. Hóódně utrácím za jídlo, ale i suvenýry a tak. Furt si kupuju všechno, ale ve výsledku to není vůbec drahý. A pak taky za ty lekce jako surfy, skútry, doprava... A ubytko, ale na tom dost šetříme. Hledáme nejlevnější ubytka v lokalitě. Nic pro nás nebylo ultra hrozný, my máme tu hranici asi hodně nízko (smích). Jako když máš málo peněz, tak se dostaneš o hodně víc do kontaktu s těma lidma.“*

Druhý zásadní prvek je **itinerář**. V jeho plánování většina respondentů vychází z internetu a cestovatelských článků, rad, videí či dokumentů, dva respondenti zmínili knižního průvodce. Nicméně celkové přípravě před cestou se věnují jen okrajově, většina si naplánuje hrubou kostru míst, která chtějí určitě vidět a navštívit, pak už jen někteří s předstihem plánují také možnosti dopravy, ubytování aj. Respondenti se shodují na tom, že ve své výpravě nechávají volný průběh možnostem, které se naskytují a svůj itinerář poté jen uzpůsobují. Nikdo z nich si však vyloženě netrvá na přesném předem stanoveném plánu. Dokazují tím svou otevřenost a předpoklad možných nečekaných příležitostí. Stejně tak si respondenti více cení dostupných rad od místních obyvatel či průvodců. U mnoha z nich hraje roli také možnost pronájmu vlastního motocyklu, díky kterému neplánovaně objevují nová místa, případně využívají online mapy, s jejichž pomocí pak místa a okolí osobně prozkoumávají. Většina respondentů se shoduje, že jednotlivá místa mění flexibilně podle pocitu, někde se jim líbí více, někde méně. Přesto však zde hraje roli také omezený čas, který na některé respondenty působí frustrujícím dojmem a tak mají potřebu stihnout co nejvíce míst, ačkoli je nepoznají dostatečně dobře. Zde ale spatřuji opět onen zmiňovaný rozdíl mezi jednotlivými cestovateli, o kterém jsem mluvila vzhledem k náplni výpravy. Co je nutné zmínit je často kladený důraz respondentů na neturistická **místa a oblasti**, které vyhledávají za účelem poznání tradičního života nepoznamenaného turismem. Vypovídá to o tom, že respondenti vnímají výrazný

nárůst turismu i do méně vyspělých zemí, což s sebou přináší komerční dopad na prezentaci dané země.

Respondent „J“: *„Většinou se vyhýbám místům, kde cestuje hodně lidí, takže když je někde jedna hlavní silnice v horách, tak my to vzali delší a vedlejší podél hranic s Afghánistánem...A nádhera. A videa na youtube sleduju, ale z opačného důvodu – já když vidím, že hodně lidí jezdí na stejná místa, na který dělají všeci recenzi, tak já vím, že tomu se chcu vyhnout.“*

Další nutné uzpůsobení itineráře souvisí se **složením skupiny** a spolucestovateli, na které se podle respondentů musí vždy ohlížet a to je také důvod toho, proč mnoho z nich preferuje cestování o samotě či v páru. Většina respondentů zmínila, že cestování ve skupině obnáší nedorozumění a nutnost kompromisů, které ale způsobují, že stoprocentně spokojený nebude ani jeden. Druhým zajímavým faktem je to, že vybraní cestovatelé vnímají **výrazný rozdíl v chování místních vůči skupině vs. sólo cestovateli či páru**. A to v ohledu otevřenosti a přívětivosti místních:

Respondent „J“: *„Čím víc lidí jede, tím menší je svoboda a horší domluva, furt kompromisy. A co jsem vyzoroval, tak když jste menší skupina, tak jste pro tu komunitu taková otevřenější skupina. Nebo jinak, lidi jsou k vám víc otevřený, protože když třeba jsem stál já někde s tím svým kamarádem, lidi se k nám vždycky shlukli, když viděli dva lidi. Stojí tam dva špinaví motorkáři. Lidi se shluknout pozvou je tam a tam, ale když přijedeš autem nebo ve větší skupině tak lidi nejsou tak otevření, oni nepřijdou, jsi pro ně uzavřená skupina nebo „zájezd“.“*

Další specifická a stěžejní okolnost je doba na cestách. Ve většině se cestovatelé shodují s tvrzením **„čím déle, tím lépe“**, které hovoří za vše. Respondenti si dobře uvědomují, že k poznání dané kultury je potřeba dostatek času, udávají minimálně tři týdny, případně neomezeně. Nicméně i tak někteří přiznávají, že po určitém čase na cestách se vyskytnou myšlenky zatoužení po „domově“ ve smyslu civilizace či domácích podmínek. To však netrvá dlouho a i po návratu se brzy projeví touha opět cestovat.

Respondentka „V“: *„Čím déle, tím více té atmosféry nasaju a poznám. To samý, že když jsi tam déle, tak víc pronikneš do hloubky, protože když na to máš omezený čas, tak ho většinou*

věnujes těm nejvíc „must have“ památkám, což je mnohdy už prostě komerční, kdežto když nespěcháš, tak už objevuješ i neobjevené a tak nějak náhodou.“

Posledním charakteristickým bodem je **zavazadlo** – turistický batoh. Jeho výhodu spatřují respondenti především ve flexibilitě a praktičnosti, snazší mobilitě a případně také v uvědomění, že k životu opravdu potřebují jen málo. Taktéž se shodují, že méně věcí značí méně starostí.

ÚSKALÍ

Za intervenující podmínky považují také různá úskalí, která se u respondentů v průběhu výpravy naskytla. Tato úskalí jsem během kódování nazývala jako „slabá chvílka“, „předsudky“, případně přesným názvem. Tyto slabé chvílky se většinou týkaly buď interakce s místními a tedy vnímání jinakosti a odlišné mentality (zmíněno již v centrální kategorii), s tím spojené také předsudky vycházející jak ze strany místních, tak cestovatelů (ačkoli respondenti tyto předsudky často nazývali spíše obezřetností vycházející z podložených informací či zkušenosti). Taktéž se negativní emoce projevovaly ve vztahu k životní úrovni dané země, především pak v ohledu špatné ekologické situace, či hygieny. Za úskalí však považují také frustraci z nedostatku času na dostatečné poznání země.

Respondent „T“: *„Já si z nezáživné cesty nic nepamatuju, my prostě vyhledáváme ty psychicky náročnější situace, protože to je daleko intenzivnější vzpomínka oproti běžným zážitkům. Jo a taky ty první zážitky jsou úplně nejsilnější, potom ty další výpravy už tě třeba tolik nerozhodí nebo nezaujmu.“*

Ve výrocích respondentů jsem pozorovala tato úskalí:

- nedůvěra v místní
- nahlížení na cestovatele jako na zdroj peněz
- zkušenosti s obelstěním
- narušování osobního prostoru
- rizika spojená s hygienou či bezpečím
- iritující ekologická situace
- náročnost celkové jinakosti
- jinakost unavuje

- frustrace z nedostatku času v dané zemi
- komunikační bariéra aj.

Přes veškerá úskalí, která tato nízkonákladová cesta může obnášet, se však respondenti shodují na jediném – jinakost a náročnost je zákonitě přitahuje.

V. STRATEGIE JEDNÁNÍ A INTERAKCE – STRATEGIE POZNÁNÍ KULTURY

Na základě výroků vybraných cestovatelů jsem zaznamenala jisté priority uplatňované na cestách. Vybrané priority jsem zmiňovala napříč všemi kategoriemi již výše, zde předkládám shrnutí strategií poznání kultury.

CESTOVÁNÍ SÓLO NEBO V PÁRU

Ať už se jedná o respondenty, kteří cestují sami, nebo ty, kteří doposud vyjížděli ve skupině, všichni se shodovali na jisté výhodě a upřednostnění cestování sólo nebo ve dvou. Zmiňované důvody jsou především volnost v itineráři a netřeba kompromisů, jednodušší komunikace vedoucí taktéž k ušetření času a především větší možnost a pravděpodobnost interakce s místními lidmi. Mnoho cestovatelů tento fakt vnímá a dokládá mnoha zkušenostmi, kdy je například místní lidé oslovili, nabídli pomoc či vlastní pohostinnost. Připisují to jednak větší odhodlanosti či otevřenosti místních vůči samotnému cestovateli a také tomu, že sám cestovatel má větší potřebu družít se či navazovat kontakty, pokud je v cizí zemi bez partnera.

Respondent „A“: *„Preferuju cestovat sám, ve skupině je špatná komunikace, rozcházíš se v názorech. A hlavně, když cestuješ sám, tak vždycky potkáš na té cestě další cestovatele a místní. Obrovská výhoda cestování sólo je v tom, že tě to nutí potkávat lidi a dávat se s nima do řeči. Poznáš tu kulturu víc.“*

NEOMEZENÁ DOBA NA CESTÁCH

Osm respondentů z devíti se shoduje, že během své výpravy nedokáží a nestihnou proniknout do dané kultury natolik, jak by dokázali v případě delšího či neomezeného času. Delší doba na cestách je pro ně stěžejní hlavně z důvodu, že by si mohli dovolit na cestě zpomalit a hlouběji tak pozorovat, vnímat a poznávat danou kulturu, případně s ní splynout. Je také možné, že takto adaptovaný a socializovaný cestovatel by mohl přestat být vnímán jako zmiňovaný „bílý turista“.

Respondentka „P“: *„Pro mě by bylo nejlepší, kdybych tam trávila neomezenou dobu, vlastně nejradši bych tam zkusila žít, už pro ten pocit, že nemám jen omezený čas na poznávání a nic mě nehoní, a lépe tak můžu splynout s tím „ted' a tady“. Když máme třeba 3 týdny na objetí celé země, docela se honíme, abychom všechno stihli, a máme dost plnej itinerář. Tím pádem nás pořád tlačí to, že chceme vidět co nejvíce věcí, když už tam jakože jsme. Jinak máme špatný svědomí. Kdybych tam žila, tak si to více v klidu dokážu užít a vstřebat.“*

MÉNĚ TURISTICKÉ OBLASTI

Respondenti často zmiňují zájem o více než jen památky, o méně turistické oblasti, jelikož zde se podle nich projevuje kultura taková, jaká je doopravdy a nikoli taková, jak ji poznamenal turismus. Rozdíl shledávají v chování místních obyvatel a typických rysech kultury, taktéž v přírodě. Někteří respondenti o toto usilují více, někteří méně. Roli hraje také povaha respondenta a jeho další preference – např. Respondent „A“ jakožto digitální nomád, potřebuje ke své práci dostatečně civilizované prostředí, přístup k internetu a další určité služby. Respondentka „N“ či „P“, ačkoli je toto neznámé láká, preferují jistý střed, kvůli své obezřetnosti a pocitu bezpečí. Respondent „T“ taktéž souhlasí se zájmem o neobjevená místa, přesto přiznává, že toto rád vyrovná jistým pohodlím, atd.

ROZPOČET

Omezený rozpočet úzce souvisí s mírou poznání kultury. Jednoduše řečeno, čím menší rozpočet – tím levnější varianty obnášející stejnou míru komfortu a životní úrovně, v jaké žijí místní lidé. To vede k častější interakci mezi cestovatelem a kulturou jako takovou, a především k autentickému a reálnému pohledu na danou zemi.

OTEVŘENÝ POSTOJ

Na otázku „Co musí podle Vás cestovatel udělat pro to, aby poznal autentickou zemi?“ odpovídali respondenti převážně výše zmíněnými tipy. Dále se odpovědi týkaly otevřeného postoje cestovatele, oproštění se od předsudků, jít vstříc možnostem, které se naskytnou, chovat se jako opak turisty, vidět realitu očima lokálních lidí.

Respondentka „P“: *„Sám sobě v hlavě říct, že ted' je čas se oprostit od předsudků a své komfortní zóny, že jsem tady a ted' a využít všechny možnosti, které má na dosah ruky. Být trošku dobrodružný, nebát se mluvit s lidma a konverzaci rozvíjet. Vyhybat se turistickým*

atrakcím, sledovat místní a dělat to jak oni. Půjčit si skútr a volně se potulovat. Taky si na to dát dostatek času a nehonit se jen za nějakýma památkama, aby si je odškrtl. Ale to je těžké...“

VI. NÁSLEDKY – DOPADY CESTOVÁNÍ

Obecně se respondenti shodují, že je cestování mění a změny spatřují v mnoha směrech. Zaznamenala jsem, že na základě zkušeností mají již vybudovaný **silný až návykový vztah k cestování obecně**. Vytvořili si jakýsi nový koníček, vášně, u některých i životní styl. Vnímám, že u většiny respondentů „poznání budí poznání“ a každá nová zkušenost podněcuje další otázky či touhu kulturu poznat více, vracet se k ní, případně poznávat kultury další a porovnávat je mezi sebou. Tento silný vztah popisuje i jejich emotivní reakce na aktuální situaci celosvětové pandemie, kdy je cestovní ruch velmi omezen.

ZMĚNY V INTERKULTURNÍM SMÝŠLENÍ

Zaznamenala jsem, že poznání dané kultury není jen dočasné a omezené na čas výpravy, ale promítá se dál do vlastního života cestovatele. Respondenti zmiňovali a oceňovali především fakt, že si formou cestování mají možnost **vytvořit vlastní obraz a názor o dané kultuře a zemi**. To u některých souvisí se **změnou či odstraněním předsudků**, které buď měli, nebo byli v dané oblasti skeptičtí. Taktéž naráželi na negativní vliv médií, který mnohdy způsobuje velmi zkreslené představy o realitě. Dále bylo zmíněno, že i po návratu z cest mají cestovatelé pocit jisté **sounáležitosti s danou zemí**, což se projevuje například větším zájmem vyhledávat informace o dané zemi, předávat tyto informace dále, ale také tendence k hájení daného národu či kultury, případně také vyvracení nepravdivých tvrzení o dané zemi a jejích obyvatelích. Respondenti uvedli, že pokud jej neměli už dříve, tak nyní pocítují svůj **přátelštější přístup k jiným národnostem** obecně a tendenci si vysvětlit či ospravedlnit jejich charakteristické rysy chování (např. v souvislosti se zaměstnáním v multikulturním prostředí). Každý respondent si z dané kultury odnesl do svého života něco, ať už se jedná o **znalostní přehled**, či nabytou schopnost **interkulturní komunikace a interpretace** poznatků, schopnost **adaptace** v novém mnohdy náročném prostředí, či jiné **dovednosti**.

Respondent „T“: *„Mám k nim větší respekt ... Mě nikdy nenapadlo, že třeba jsou schopni vytvořit takové majestátné nádherné stavby. Že udělali spoustu věcí, takže mi to rozšířilo*

obzor, a když potkám teď nějakýho Indu, tak se ho zeptám, odkud je, a mám snahu si s ním více povídat třeba i o té jeho kultuře...“

Respondent „A“: *„Když poznáš takový rozdíl, tak tě už nic moc nepřekvapí. Více teď mám potřebu pomáhat, protože jsem se ocitl v hodně situacích, kdy mi tam někdo pomohl. Tak teď nějaká větší solidarita. Pak taky hodně v pracovním životě, takže když pracuju s cizíma kulturama, tak mi vůbec nedělá problém s něma pracovat a naladit se na ně.“*

ZMĚNY V POHLEDU NA VLASTNÍ ZEMI

Změna pohledu se však netýkala pouze dané kultury, jednalo se také o **obraz o své vlastní zemi**. Několik respondentů se shodlo, že si na základě poznání rozvojových zemí uvědomují existenci odlišných životních úrovní, což je vede k jisté pokoře k vlastní zemi kvůli možnostem vzdělání a zdravotnických služeb. Vždy však stavěli rozdílné kultury do kontrastu a nacházeli pro a proti. Zatímco v České republice oceňovali spořádanost, zdravotnické a vzdělávací služby, v rozvojových zemích nejčastěji vyzdvihovali soudržnost rodiny a lidí navzájem, jejich vstřícnost a také poklidné životní tempo, které několik respondentů velmi poznamenalo.

Respondent „J“: *„Vážít si obyčejných věcí v životě. Těch, co bereme jako samozřejmost...“*

ZMĚNY OSOBNOSTNÍ A V BĚŽNÉM ŽIVOTĚ

Dostávám se tak k další oblasti změny a to k respondentům – cestovatelům samotným, jejich seberozvoji a přínosům do života. Respondenti často popisovali získané vlastnosti jako vybudovaná **trpělivost, tolerance, respekt, pokora a vděčnost**, schopnost **adaptace**, ale také větší **životní klid a vyrovnanost**. Tyto vlastnosti úzce spojují s rozvojovými zeměmi, jelikož právě zde se během interkulturních interakcí nejvíce formovaly. Stejně tak docházelo také k seberozvoji v ohledu **ujasnění si životních priorit a hodnot** či duchovních myšlenek. Ve vztahu k nízkonákladovému cestování respondenti zmiňovali také **minimalismus**, jako jedno z velkých uvědomění ovlivňující nyní jejich život. Mimo jiné přikládají cestovatelé hodnotu nabytým zážitkům a tvorbě vzpomínek, jako celoživotní *bohatství* a taktéž novým kontaktům.

Respondent „A“: *„Rozhodně taky minimalismus, já do toho spadnul až skrz to odcestování... Celý svůj život nacpeš do jednoho batohu a pak si uvědomíš, kolik toho k životu potřebuješ.“*

Ted' žiju jen v malým prázdným pokojíčku a moc věcí nemám. A to můžeš ale aplikovat do hrozně moc oblastí...“

Respondentka „B“: *„Vyškolilo mě to, díky těm nepříznivým situacím. Třeba se nevyspíš, dlouho někde čekáš, vypořádáš se s hrozným počasím, dáváš si větší pozor na věci atd. Mě to naučilo adaptaci na nelehké situace. A taky komunikovat s cizíma lidma, který neznám. A pak taky ty kultury obohatily můj život, třeba kuchyně, meditace, duchovní názory... Tím, že jsem to zažila, tak jsem si to lépe přenesla do toho života tady a podpořilo to ten můj zájem. A taky určitě ten všeobecný přehled – jak to funguje jinde, jaké jsou názory lidí, jaká je historie, politika. Normálně bych se o to nezajímala a tam jsem se to dozvěděla.“*

Respondentka „V“: *„Dalo mi pokoru, získala jsem trpělivost v jednání s lidma, přineslo mi to větší klid a rozhled, a vděk, že jsme v Česku a máme jednoduchý život oproti nim. Duchovno a vnitřní klid, větší zájem o jógu, ...“*

Ve všech zmíněných oblastech spatřuji provázanost s formováním IKK a interkulturním učením, tyto praktické situace dokládají, že samotní cestovatelé vnímají změny ve svém chování či uvažování a uvědomují si, že je formovaly především interkulturní interakce. Pro závěrečné porovnání se doporučuji vrátit k Pyramidovému modelu IKK podle Deardorff (viz Kapitola 4.2), mezi jejíž požadované výstupy patří adaptabilita, flexibilita, etnorelativní pohled, empatie a efektivní chování a komunikace.

7.2 Diskuze

Již v roce 1961 se sociolog Daniel Boorstin ve své knize *The Image: a Guide to Pseudo-Events in America* (kapitola s výstižným názvem *From Traveler to Tourist: The Lost Art of Travel – Od cestovatele k turistovi: Ztráta umění cestovat*) vyjadřoval k rozdílnosti mezi „cestovatelem“ a „turistou“, kdy velmi nadčasově charakterizoval cestovatele jako aktivního, odhodlaného novým zážitkům, dobrodružství a setkávání s lidmi a oproti tomu turistu jako pasivního jedince, který očekává, že se mu přihodí zajímavé věci bez vlastního úsilí a zabezpečení. V této práci jsem volila takové respondenty, aby odpovídali této charakteristice cestovatele, následně mi svými výroky zodpověděli přímo či nepřímo **všechny dílčí cíle a výzkumné otázky** – tedy jejich motivy pro NNC, popis a pojetí výpravy, postoje k odlišné kultuře i to, jaký mají cestovatelské zkušenosti dopad na jejich další život. Jednotlivé odpovědi na výzkumné otázky se prolínají napříč selektivním kódováním. Pro srovnání předkládám výzkumy jiných autorů zabývajících se podobnými tématy.

Hlavní výzkumná otázka zněla **„Jaký má NNC vliv na formování interkulturních kompetencí cestovatele?“** K jejímu dosažení jsem formulovala několik oblastí, nejdříve jsem zjišťovala, za jakým účelem se nízkonákladoví cestovatelé vydávají na svoji cestu. Dosažené odpovědi byly velmi podobné s dalšími autory, kteří se zabývali tématem **motivace** backpackerů - např. výsledky Klímové (2019), které taktéž mezi nejčastější a nejsilnější motivační prvky řadily dobrodružství a zážitek na prvním místě, následuje poznání jiných kultur, celkový rozhled, dále pak únik z rutinního života, mentální odpočinek a seberozvoj. U Samka (2017) šlo konkrétně o motivaci k NNC, nejčastější byl pak důvod dobrého pocitu z ušetřených peněz a pocit výzvy, touha po poznání místní kultury byla až na pátém místě, což mě velice překvapilo. S čím však souhlasím, je 90% důraz na cenu letenky, což i mé respondenti považovali za velmi stěžejní. Tématem Youth tourism (Cestování mládeže) se zabývá také UNWTO Světová turistická organizace (v angl. World Tourism Organization), a mimo jiné popisuje jedinečnost tohoto segmentu a motivaci mladých lidí k objevování a proniknutí do dalších kultur. Soustřeďuje se na speciální souhrn jejich cestovatelských ambicí zahrnující práci, dobrovolničení a dobrodružství, vysvětluje, proč tito mladí lidé preferují o mnoho delší dobu pobytu než běžný turista, či vysvětluje jejich zájem o bližší interakci s místní komunitou, jež podporují také v oblasti lokálního průmyslu.

Co se týče druhé výzkumné otázky, tedy „Jak popisují cestovatelé NNC?“, se ztotožňuji se Samkem (2017), že z informačních technologií, byl na prvním místě internet, nicméně pouze 25% cestovatelů preferovalo informace od místních lidí v průběhu výpravy, což podle mých výsledků bylo jistě více zdůrazňováno. Neshody s výsledky Samka však přisuzuji tomu, že bral v potaz také země Evropské, nikoli jen rozvojové. Velmi se však shodujeme v odpovědích týkajících se rozpočtu, na otázku „Na čem se nejvíce snažíte ušetřit?“ první příčky u obou výzkumů obsadila doprava, poté ubytování a dále všechno ostatní.

U zjišťování **postoje cestovatelů k odlišné kultuře** Klímová (2019) dokládá, že jsou „*Čeští batůžkáři k poznávání místních obyvatel otevření, ale jen do určité míry.*“. S tímto výsledkem velmi souhlasím a taktéž jsem jej zaznamenávala. Neznamena to však, že by respondenti nebyli otevření, jsou, ale aktivně vyhledávají kontakt s místními jen někteří, ostatní preferují náhodné přirozené interakce. Téměř naprostá většina dotazovaných u Klímové (2019) a taktéž u mne souhlasí, že plně akceptují a respektují místní normy. S mnoha poznatky se shodují také s Kernovou (2009), například v tom, že převážná většina cestovatelů nemá před cestou výrazná očekávání o kultuře či jejich obyvatelích a tak nějak jsou otevření všemu. Mnoho shod nalézám také u Przywary (2012), která se zabývala alternativními informačními zdroji v cestovním ruchu a potvrzuje důležitost informací bezprostředně od místních. Zmínění respondenti používali nejrůznější aplikace, které je propojovaly s místními lidmi a průvodci, a přinesly jim tak daleko autentičtější poznání. Zajímavé a pozitivní je, že jak u Kernové (2009) tak u mne jsou si respondenti vědomi subjektivního vnímání své zkušenosti a tedy upozorňují na to, aby se tyto zkušenosti nezobecnily a „neházely všechny do jednoho pytle“. Tendence sám sobě i ostatním ospravedlňovat danou kulturu byla u respondentů vcelku častá. V tomto ohledu uvažovali respondenti např. při komentování jakýchkoli negativních zkušeností týkajících se bezpečí či místních lidí. Právě zde spatřuji efektivitu cestování a interkulturního učení ve smyslu tvoření si vlastního úsudku na základě své zkušenosti a reality.

Otázkou **rozvoje IKK v rozvojových zemích** se zabývá také Vykydalová (2018), která zkoumá rozvoj IKK jedinců v rámci pobytu na dobrovolnických projektech v rozvojových zemích. Ve výzkumu se zabývá tím, jak účastníci po této zkušenosti vnímají rozvoj svých IKK. Na rozdíl ode mě tento rozvoj prezentuje ve formě „procesu zvládnání interkulturního konfliktu“, kdy předkládá jednotlivé fáze. Nejen výsledné dopady a IKK učení respondentů máme však velmi podobné. Respondenti Vykydalové (2018) taktéž zmiňují, že některé

interkulturní střety bývají nekomfortní, ale přesto jsou poháněni zvědavostí a touhou objevovat a chápat souvislosti. Tentýž jev jsem zaznamenávala u svých respondentů velmi často. Taktéž **dopady těchto zkušeností na život** respondentů jsou velmi podobné – rozvoj kulturních znalostí a rozhledu, nový pohled na vlastní zemi a kulturu, vysoká sebereflexe a sebeuvědomění, změna ve vnímání světa a svého života a taktéž jakési životní zklidnění. Podle studií Hudsona a Inksona (2006), jak uvádí taktéž Vykydalová (2018), popisovali zkoumaní dobrovolníci v rozvojových zemích obtíže především v tom, jak se místní staví k času, penězům, či pracovním návykům. Tyto názory jsem ve svém výzkumu téměř nezaznamenávala, největší úskalí připisovali mí respondenti především špatné ekologické situaci a pocitu být vnímán jako zdroj peněz. Mnoho situací a dlouhodobý pobyt respondentů u mne i Vykydalové (2018) však vedl k jisté osobní transformaci – rozvoj adaptability, trpělivosti, tolerance či komunikace a taktéž měly tyto změny dopad na vlastní sebepojetí a hodnotový systém.

Po interpretaci výsledků výzkumu si je nyní možné odpovědět na cíl práce, který měl za úkol zjistit, **jak ovlivňuje nízkonákladové cestování formování interkulturních kompetencí vybraných cestovatelů**. V čem tedy spočívají zásadní momenty rozvoje interkulturních kompetencí cestovatele? V čem spočívá kouzlo a podstata cestovat nízkonákladově, minimalisticky s filosofií backpackera? **Formování IKK** lze ve výzkumu této i jiných prací zaznamenat napříč jednotlivými oblastmi provázející výpravy cestovatelů. Začíná již před samotnou výpravou jistým očekáváním, motivy a postoji vůči cizí kultuře. Tyto zjištěné charakteristiky utváří zobecnitelný popis tohoto typu cestovatele, či baťůžkáře a potvrzují, že se jedná o člověka velmi otevřeného, respektujícího a zvědavého. Během výpravy pak formují interkulturní kompetence situace spojené s preferencí zážitku (za účelem poznání autentické kultury) na úkor pohodlí (a jistoty!), svoji roli hraje také uvědomování si jedinečné situace „teď a tady“ a nadšené přijímání všeho, co přijde do cesty. V rámci interakce s místními, ke které dochází ať už záměrně či nezáměrně, buduje cestovatel nejen komunikační dovednosti, ale taktéž svou emoční inteligenci, schopnost interpretace poznatků a základ pro nové smýšlení či názory, způsobeno osobní zkušeností. Už jen preference respondentů vyhledávat neturistické oblasti či cestovat v minimu lidí vypovídají o jeho hodnotách a snaze poznat danou kulturu jinak, více. Ostatně i kouzlo baťůžkaření spatřují respondenti nejčastěji ve **volnosti, svobodě a otevřenosti**, která přináší nevšední a jedinečné zkušenosti. Ty formují

nejen jejich kompetence, ale udávají i směr, jak chtějí žít svůj život a jak se v něm chtějí chovat, nejen k cizím kulturám.

Předpoklady toho, že se jejich nabyté zkušenosti budou projevovat v rámci nových znalostí a vědomostí (o dané kultuře, ale také o kultuře vlastní, či obecném rozhledu), ve změně postojů (vůči jiné kultuře v dané zemi, ale i v zemi vlastní, také vůči sobě samému a svým hodnotám aj.), i v nových dovednostech (samostatnost, zodpovědnost, orientace, řešení náročných situací, jazyk aj.) byly na základě výroků všech respondentů zcela potvrzeny. V rámci předpokladu, že rozvoj IKK bude často založen na odbourání předsudků, jsem se ne zcela shodla, jelikož mnoho respondentů nevnímalo své výrazné předsudky a spíše je charakterizovali jako jistou obezřetnost. Několik respondentů však souhlasilo, že tyto zkušenosti opravdu vedly ke změně názorů a postojů na danou skutečnost. Třetí předpoklad se týkal obecného očekávání, že vybraní respondenti na základě svého věku v interkulturních interakcích obstojí, a to díky své flexibilitě a adaptabilitě v odlišných podmínkách. Tento fakt se mi zcela potvrdil a souvisel s několikrát zmiňovanou otevřeností všech respondentů. Čtvrtý a poslední předpoklad se týkal motivu cestovatelů – touhy po dobrodružství a poznání nových kultur, tento motiv jmenovala většina respondentů, ačkoli jej nazývala různě, nejčastěji pak volností a svobodou.

Již v úvodu jsem zmínila, že cestování je moderním trendem této doby. Kdo necestuje, jakoby nebyl. Jedná se o velmi atraktivní možnost trávení volného času a to bez rozdílu věku. Je čím dál častější, že se na dobrodružnou cestu vydávají i lidé v důchodovém věku, jelikož až nyní mají opravdový čas, nebo naopak mladí lidé, kteří své životní poslání teprve hledají. Volba cestování, či konkrétně NNC, jako náplň volného času má velký potenciál. Umožňuje člověku růst, vede k nalezení odpovědí na otázky, které si cestovatel pokládá či řeší. A ačkoli se jedná (ve velké míře) o volnočasovou aktivitu, po celou dobu se jedinec něco učí. Zamyslím-li se nad využitím těchto zkušeností například z pedagogického hlediska, spatřuji velkou výhodu pedagoga (či volnočasového pedagoga) v jeho osobitém stylu. Takovýto pedagog se může inspirovat ze svých cest a do výuky přinést entusiasmus, originalitu, inspiraci, příkladné názory, taktéž i individuální přístup, porozumění a lepší komunikaci s žáky, či účastníky volnočasové aktivity. Může pořádat besedy a své zkušenosti a kulturní znalosti šířit dál. Taktéž pracovníkům v sociálních službách mohou tyto výpravy přinést jistou revitalizaci a oduševnění, a z jiného pohledu rozvinout jejich empatii, což je jistě potřeba jak

v pomáhajících tak v edukačních profesích. Co se týče mladých lidí, je velmi populární prezentovat své cestovatelské zkušenosti na sociálních sítích, vést cestovatelské blogy, vytvářet videa aj. Touto cestou pak mohou šířit nejen své zážitky, ale i osvětu, upozorňovat na ekologickou situaci, poukazovat na možnosti měkkého a udržitelného CR, či na kouzlo baťůžkaření a poznávání kultur.

Závěr

Nízkonákladové cestování je způsob, jakým lze cestování uchopit. Jedná se o individuální záležitost, ve které je hlavním aktivním činitelem cestovatel – baťůžkář. Tento cestovatel se při své výpravě řídí jistou filozofií baťůžkářů obnášející specifické postoje k cizím kulturám, k rozpočtu a možnostem, které daná země nabízí. V rámci tohoto přístupu objevuje pak kulturu zcela jinak, než by tomu bylo, kdyby se neřídil minimalismem a otevřeností vůči dobrodružství. Nízkonákladové cestování či cestování obecně může být životním stylem či náplní volného času, tak či tak přináší hlubší podstatu než příbuzný pojem „dovolená“.

Práce byla členěna na dvě části. V první, teoretické části, bylo cílem objasnit rozvíjející se trend nízkonákladového cestování a charakterizovat interkulturní kompetence. Za tímto účelem byly vysvětleny pojmy cestovní ruch a jeho specifika, včetně stěžejní klasifikace na masový CR a alternativní CR. NNC bylo ukotveno jako součást alternativního a individuálního CR. Dále byla vysvětlena typologie účastníků cestovního ruchu zahrnující stěžejní rozdíl mezi cestovatelem a turistou. Oblast kultury byla zaměřena především na vztah k NNC a předkládá, k jakým reakcím může dojít při interkulturní interakci. Poslední kapitola se věnuje interkulturním kompetencím, tedy objasnění tohoto pojmu na vybraných modelech a procesu rozvoje IKK. Následně navazuje praktická část práce, jejímž cílem bylo specifikovat, jak ovlivňuje nízkonákladové cestování formování interkulturních kompetencí vybraných cestovatelů. Pro účel výzkumu byly zvoleny polostrukturované rozhovory s devíti cestovateli, kteří byli vybráni účelným výběrem dle předem stanovených kritérií. Respondenti byli dotazováni na oblasti týkající se jejich motivů a hodnot, průběhu výpravy, na jejich postoje vůči jiným kulturám, a v neposlední řadě na to, jak nabyté zkušenosti ovlivnily jejich další život. Cíl práce byl naplněn za pomoci jednotlivých výzkumných otázek.

Vzniklá teorie vypovídá o tom, že NNC formuje IKK cestovatelů již od samého začátku, kdy má cestovatel určitý motiv a očekávání od výpravy, a stejně tak charakteristický postoj – otevřenost, zvědavost a respekt. Tyto postoje a motivy ovlivňují průběh jeho výpravy a velkou roli zde hraje také omezený rozpočet. V praxi to následně vypadá tak, že čím levnější varianty volí, tím blíže je lokálnímu životu a místním lidem a o to autentičtěji poznává danou zemi. Zde dochází k mnoha situacím, kdy pociťuje střet kultur, a v rámci jejich řešení přirozeně formuje kompetence znalostní, dovednostní i afektivní. Díky těmto zkušenostem v průběhu času snáze chápe kulturní rozdílnosti a dokáže je interpretovat. Mnohdy dojde k tomu, že se

vnímání jinakostí v průběhu mění směrem k etnorelativnímu pohledu. Cestovatel poháněn svým entusiasmem, zvědavostí a touhou po dobrodružství mění svůj referenční rámec – je flexibilnější a snáze se přizpůsobí a adaptuje na nové kulturní prostředí. Výsledkem je nejen efektivní a vhodná komunikace v interkulturních interakcích, ale taktéž osobnostní změny a další změny přenášející se do jeho života.

Za zajímavá zjištění považuji to, jak často v kontextu motivace k NNC odkazovali respondenti na svobodu a touhu po úniku ze stereotypu. Jejich odhodlanost po dobrodružství v „jiném světě“ mnohdy překonala i tzv. „slabší chvílky“ odvíjející se od kontrastní životní úrovně. A co víc, několik respondentů ovlivnila daná kultura natolik, že zažívali opačný kulturní šok, tedy po návratu do vlastní země. Tyto skutečnosti vedou k zamyšlení, v čem spočívá nespokojenost ve vlastním životě, zda se obecně jedná o stereotypní náplň dnů, individuální starosti, či jiné důvody. Námětem k dalšímu výzkumu by mohlo být cestování jako nástroj k seberozvoji jedince a role odlišné kultury v tomto procesu. Výzkum také předkládá preference cestovatelů na autentické poznání kultury. Tyto zkušenosti lze shrnout jako jisté tipy, např. fakt, že k autentickému poznání dojde v nejvyšší míře jen v počtu maximálně dvou spolucestovatelů, či v oblastech, které nejsou dotčené turismem, jelikož zde jsou místní lidé nejpřirozenější a také nezištní.

Cestování i rozmanitost kultur jsou široká témata z rozdílných oblastí, která jsou ovšem zcela propojená. Přínos práce spočívá především v obeznámení s hlubší podstatou cestování, které naplňuje všechny funkce volného času. Jedná se o investici, která se bude vracet v průběhu celého života. V aktuální situaci celosvětové pandemie COVID – 19 však vyvstává mnoho otázek. Jakou budoucnost nabízí cestovní ruch, který je nyní drasticky poznamenán? Jak se s touto situací vyrovnávají rozvojové země, které jsou na cestovním ruchu závislé? A jak ovlivnilo pozastavení cestovního ruchu cestovatele a jejich plány?

Zdroje

BERRY, J. W. POORTINGA, Y. H., SEGALL, M. H., DASEN, P. R. *Cross-cultural psychology: research and applications*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. ISBN 0-521-64617-0.

BURYÁNEK, J. *Interkulturní vzdělávání: příručka nejen pro středoškolské pedagogy*. Projekt Varianty. Praha: Člověk v tísni - společnost při České televizi, 2002. ISBN 80-7106-614-1.

ČENĚK J. SMOLÍK J., VYKOUKALOVÁ Z. *Interkulturní psychologie: Vybrané kapitoly*. Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5414-7.

DANEŠ, F. *Kultura a struktura českého jazyka*. Karolinum Press, 2009. ISBN 9788024616483.

DEARDORFF, D. K., ARASARATNAM-SMITH L. A. *Intercultural Competence in Higher Education: International Approaches, Assessment and Application Internationalization in Higher Education Series*. Routledge, 2017. ISBN 9781315529233.

DEARDORFF, D. K. *The SAGE Handbook of Intercultural Competence*. SAGE, 2009. ISBN 9781412960458.

GARRETT-RUCKS, P. *Intercultural Competence in Instructed Language Learning: Bridging Theory and Practice (Contemporary Language Education)*. Information Age Publishing, 2016. ISBN 978-1681234175.

GILLERNOVÁ, I., KEBZA V., RYMEŠ M. *Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí*. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-2798-1.

GOELDNER, CHARLES R. a J. R. BRENT RITCHIE. *Cestovní ruch: principy, příklady, trendy*. Brno: BizBooks, 2014. ISBN 978-80-265-0298-2.

HAVLÍČKOVÁ D., ŽÁRSKÁ K. *Kompetence v neformálním vzdělávání*. Národní institut pro další vzdělávání, 2012. ISBN 9788087449189.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha, 2005. ISBN 8073670402.

HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

KERNOVÁ, V. *Motivace českého backpackera pro cestování po indii v kontextu motivů izraelských backpackerů*. Diplomová práce. Masarykova Univerzita v Brně, 2009.

KOCOUREK, J., MOREE D, TVRŘOCHOVÁ, D. *Multikulturní výchova II.: [praktické náměty na průřezová témata ve výuce na 1. stupni ZŠ]*. Praha: 2014. ISBN 978-80-7496-094-9.

- KOTÍKOVÁ, H. *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-4603-6.
- KUTNOHORSKÁ, J. *Multikulturální ošetřovatelství pro praxi*. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-4413-1.
- NOVÁK P., VINŠ M. *Travel Bible: Praktické rady za milion, jak procestovat svět za pusu*. 3. vyd. Travel Bible s.r.o., 2018. ISBN 978-80-87672-65-5.
- PEŠKOVÁ M., KUBÍKOVÁ K.. *Rozvíjení interkulturní komunikační kompetence ve výuce cizích jazyků*. Západočeská univerzita v Plzni, 2016. ISBN 978-80-261-0666-1.
- PREISSOVÁ KREJČÍ, Andrea. *Multikulturalismus – ztracené paradigma?*. Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4134-4.
- PRŮCHA J. VETEŠKA J. *Andragogický slovník: 2., aktualizované a rozšířené vydání*. Grada Publishing a.s., 2014. ISBN 9788024789934.
- PRŮCHA, J. *Interkulturní komunikace*. Grada Publishing a.s., 2010. ISBN 9788024730691.
- PRŮCHA J. *Interkulturní psychologie: Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů*. PORTÁL s.r.o., 2010. ISBN 9788073677091.
- PRŮCHA, J. *Multikulturální výchova: příručka (nejen) pro učitele*. Praha: Triton, 2006. ISBN 80-7254-866-2.
- PRZYWARA, D. *Alternativní informační zdroje v cestovním ruchu mladých lidí*. Olomouc, 2012. Diplomové práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Katedra rekreologie.
- PŮTOVÁ, B. *Antropologie turismu*. Praha: Karlova Univerzita v Praze. 2019 ISBN 9788024643540.
- RÄSÄNEN, R. *Kompetencia učitel'a pre multikultúrnu výchovu a jej rozvíjanie*. In MISTRÍK, E. et al. *Kultúra a multikultúrna výchova*. Bratislava: IRIS, 1999.
- SCHWARTZHOFFOVÁ, E. *Služby v cestovním ruchu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3438-4.
- ŠEĐOVÁ K., ŠVAŘÍČEK R. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2014. ISBN 9788026206446.
- STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X.
- TODOROV, T. *Strach z barbarů. Kulturní rozmanitost, identita a střet civilizací*. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-111-5.

VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*. 2.vyd. Brno: PrintTypia, 2001. ISBN 80-86384-00-4.

VYKYDALOVÁ, H. *Rozvoj interkulturních kompetencí na zahraničních dobrovolnických projektech*. Brno, 2018. Diplomová práce. Masarykova Univerzita v Brně. Filozofická fakulta.

VOJTÍŠEK, P. *Výzkumné metody. Metody a techniky výzkumu a jejich aplikace v absolventských pracích vyšších odborných škol*. Praha, 2012. ISBN 978-80-905109-3-7.

ZELENKA, J., PÁSKOVÁ M. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. 2. vyd. Praha: Linde Praha, 2012. ISBN 978-80-7201-880-2.

Elektronické zdroje:

ANDERSKOV, CH. *Backpacker Culture - Meaning and Identity Making Processes in the Backpacker Culture among Backpackers in Central America* [online]. Aarhus: Ethnography and Social Anthropology. Aarhus Univesity, 2002.

Dostupné z: http://www.geocities.com/udeifelten/amongglobalnomads#_Toc7946803

COHEN, S. A. *Lifestyle travellers: Backpacking as a way of life*. *Annals of Tourism Research*. 2011. [online] [cit. 2020 – 09 - 12]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/256986867_Lifestyle_travellers_Backpacking_as_a_Way_of_Life.

COHEN, E. *Toward a sociology of international tourism*. [online] *Social Research*. 1972. [cit. 2020 – 08 - 06] Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/40970087?seq=4#metadata_info_tab_contents

CZECHTOURISM. *Marketingová koncepce cestovního ruchu 2013-2020*. [online]. Dostupné z: http://www.czechtourism.cz/getmedia/fa20d069-2d8b-4d19-8591-b19083531b33/11_12_13_marketingova_strategie.pdf.aspx

DEARDORFF, D. K. *Process model of intercultural competence*. [online] Global University, Network for innovation. [cit. 2020 – 07 - 15] Dostupné z: <http://www.guninetwork.org/articles/process-model-intercultural-competence>

DEARDORFF, D. K. *The Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization at Institutions of Higher Education in the United States*. [online] *Journal of Studies in International Education*, 2006. Dostupné z: <https://www.mccc.edu/~lyncha/documents/Deardorff-identificationandassessmentofinterculturalcompetenceasanoutcomeofInternationalizat.pdf>

FLETCHER V. *Facework and Culture*. Oxford Research Encyclopedias. [online] Dostupné z: <https://oxfordre.com/communication/view/10.1093/acrefore/9780190228613.001.0001/acrefore-9780190228613-e-165#>

HLADÍK, J. *Konstrukce a modely multikulturních kompetencí. Pedagogická orientace*. [online], č. 4. [cit. 2020-04-07]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/1016>

LARSEN, S., ØGAARD, T., BRUN, W. (2011). *Backpackers and Mainstreamers: Realities and Myths*. *Annals of Tourism Research*. [online]. [cit. 2020-08-04]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/256986859_Backpackers_and_Mainstreamers_Realities_and_Myths

MORGENSTERNOVÁ, M. *Psychologická problematika interkulturních dovedností – výcvikové programy. Pedagogická orientace*. [online]. č. 3. [cit. 2020-04-07]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/943>

SOCIOLOGICKÁ ENCYKLOPEDIÉ. *VELKÝ SOCIOLOGICKÝ SLOVNÍK (1996)*. [online] Nešpor R. Z., Vodáková O. Praha: 2017. [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Hlavn%C3%AD_strana

SYROVÁTKA, M., HARMÁČEK, J. *Klasifikace rozvojových zemí. Rozvojová studia - vybrané kapitoly 1*. [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. [cit. 2020-10-12]. ISBN 978-80-244-3958-7. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/309411670_Klasifikace_rozvojovych_zemi

WORLD TOURISM ORGANIZATION. *Affiliate Members Global Report, Volume 2 - The Power of Youth Travel*, UNWTO. [online]. Madrid, 2011. [cit. 2020-10-18]. Dostupné z: https://www.wysetc.org/wp-content/uploads/2014/12/wysetc-unwto-report-english_the-power-of-youth.pdf

WORLD TOURISM ORGANIZATION. *UNWTO, Tourism Highlights: 2017 Edition*, UNWTO. [online] Madrid. Dostupné z: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419029>

Seznam zkratk

ACR	Alternativní cestovní ruch
CR	Cestovní ruch
ICR	Individuální cestovní ruch
IKK	Interkulturní kompetence
IKV	Interkulturní vzdělávání
MCR	Masový cestovní ruch
NNC	Nízkonákladové cestování
UNWTO	United Nations World Tourism Organization
VČ	Volný čas

Seznam schémat

Schéma 1 Vybrané druhy a formy cestovního ruchu

Schéma 2 Pyramidový model interkulturních kompetencí

Schéma 3 Hierarchický model multikulturních kompetencí

Schéma 4 Axiální kódování - Paradigmatický model dle Strausse a Corbinové

Schéma 5 Centrální kategorie a její subkategorie

Seznam příloh

Příloha č. 1 Ukázka rozhovoru s respondentem „J“

Příloha č. 2 Fotografie zachycené během výpravy po Indii a Indonésii

Příloha č. 3 Dopad COVID-19 na turistický ruch, leden – duben 2020

Přílohy

Příloha č. 1: Ukázka rozhovoru s respondentem „J“

Jméno: J.
Věk: 28
Zaměstnání: Konstruktor, strojírenství
Navštívené rozvojové země: Srí Lanka, Gruzie, Kazachstán, Uzbekistán, Kyrgyzstán, Tádžikistán
Doba strávená na cestě: 2 měsíce
Cestuje sám či s někým: preferuje sám, popř. s kamarádem či přítelkyní
Jak se jako baťůžkář respondent popisuje: „Miluju motorku, minimalismus, přírodu a obyčejné lidi.“
Začátek rozhovoru: Respondentovi představit sebe a téma diplomové práce. Požádat o informovaný souhlas se zvukovou nahrávkou a zpracování údajů. Seznámit ho s cílem výzkumné části a nastínit obsah, o kterém se budeme bavit. Nastolit příjemnou, ničím nerušenou a důvěrnou atmosféru.
HVO: Jaký má NNC vliv na formování IKK kompetencí?
A. Otázky na uvolnění atmosféry:
1. Povězte mi něco o sobě - kdy jste naposled někam vycestoval/a, a jak se smiřujete, že s aktuální celosvětovou situací pandemie je pozastaven cestovní ruch? <i>Naposled jsem byl letos v létě na motorce, ale to jen v rámci EU, na uvolnění, protože jsem čekal, že to teď dlouho nepůjde...</i>
B. VO1: Za jakým účelem se low cost cestovatelé vydávají na svoji cestu?

2. Baťůžkáři vyráží na cesty z různých důvodů, proč ji podnikáte Vy? (Co od cesty očekáváte? Jakou potřebu toužíte naplnit?)

Pro mě „cesta je cíl“ aniž bych chtěl někam konkrétně dojet. A proč, protože mě to nějak vnitřně naplňuje. Duševně mě to obohacuje. A vzděláváš se. Poznáváš hlavně obyčejné lidi, to ti dá jako hodně do života... A další věc...jsou to věci, co ti nikdo nezebere, duševně tě to obohatí, ale hmotný věci si do hrobu nevezmeš. Beru to dost jako seberozvoj. To poznání kultury a s tím souvisí ten seberozvoj... a zároveň cestuju taky dost kvůli přírodě.

3. Co ve Vás při její představě vzbuzuje největší zájem? (nové dobrodružství, pocit svobody, jiné kultury, hledání sám sebe, seberozvoj aj.)

Člověk úplně vypne.... Oprostí se od běžného života... jako dřív to nebylo, dřív sem to nevnímал tak jak dneska, dneska, když jako pracuješ a vnímáš tady ty každodenní problémy, tak člověk má sto chutí jako vypnout a čím delší cesta, tak úplně zapomenoš na všechno. A asi úplně nejlepší na tom cestování je, když pak ztratíš pojem o čase, nevíš, co je za den, Nevíš kolik je hodin, když už nevíš který měsíc je, tak to je úplně super. Já si myslím, že práce to je nutné zlo, jako kdybych mohl cestovat celý život a nedělat nic, tak bych to asi dělal. Ono to není tak únik, jak spíš návrat k tomu, co chceš dělat, ale nemůžeš to dělat jako kontinuálně.

A určitě svoboda... ani ne s batohem, na té motorce je to trochu jiný protože já se podívám do míst, kde není vůbec nikdo a jsem tam úplně sám. Víš, jsem tam sám a třeba celý den nepotkám lidi a pak potkám, nějakou malinkou vesničkou horách a tam potkám jako skvělý lidi...Nevim, je to Svoboda, jsi tam sám... Jako výzva zatím asi ne... sice jsem byl na místech kam by se hodně lidí asi neodhodlalo, ale spíš dobrodružství nějaký to bude..

4. Cestujete sám nebo s někým? (Jakou roli to pro vás hraje?)

Tak jak jsem říkal, nejradši cestuju sám. Maximálně s někým, kdo je mi fakt blízký. A s kým si rozumím, protože mám rád tu možnost volby, že se ráno vzbudím. Nevím, co budu dělat. Nevím, kam pojedu, v tu chvíli si řeknu pojedu třeba tam a tam, budu dělat to a to a jedu, a nebavím se, o ničem nepřemýšlím, prostě dělám si, co chci. Čím víc lidí jede, tím menší je svoboda a horší domluva.. furt kompromisy.. A co jsem vyzoroval, tak když jste menší skupina, tak jste pro tu komunitu taková otevřenější skupina... Nebo

jinak, lidi jsou k vám víc otevřený, protože když třeba jsem stál já někde s tím svým kamarádem, lidi se k nám vždycky shlukli, když viděli dva lidi. Stojí tam dva špinaví motorkáři. Lidi se shluknout pozvou je tam a tam, ale když přijedeš autem nebo ve větší skupině tak, lidi nejsou tak otevření, oni nepřijdou, jsi pro ně uzavřená skupina nebo jakože „zájezd“.

C. VO2: Jak popisují cestovatelé své nízkonákladové cestování?

5. Jak dlouhou dobu na cestách preferujete? / Jakou roli u vás hraje strávená doba na cestách? (jednorázová výprava, dlouhodobý pobyt, slow travel? Proč? Proč ne déle?)

Tak to minimum bych řekl, kdybych byl úplně svobodný tady z toho, tak bych řekl minimálně měsíc. Protože dva týdny fakt málo, tři týdny taky, protože a po těch čtyřech týdnech úplně zapomeneš na všechno. A prostě seš svobodná. Ale jako nikdy jsem neměl potřebu vracet se domů. Kvůli tomu, že by mě ta kultura jako nějakým způsobem štvála, já jsem spíš nikdy neměl dost, takže si myslím od jednoho měsíce.....nechci říkat nekonečně dlouho, ale prostě tak dlouho jsem na cestě nikdy nebyl, abych bych mohl říct jako že už mě to nebaví. Spíš bych řekl, proč se jako vracet domů, že... Ono se říká všude dobře doma nejlíp, ale vracíš se jenom, abys vydělala peníze, za který zase můžeš někam vědět. Takže já bych to otočil.

6. Co obnáší/přináší cestování s minimem věcí? (Ovlivní to nějak průběh, náplň cesty, cíl destinace?)

Čím míň toho máš, tím líp, tím míň starostí... a když něco nemáš, tak to buď nepotřebuješ, nebo si to tam obstaráš, kontaktuješ nějakýho člověka a nějak si to seženeš... Třeba jsme potřebovali díly a nářadí na motorku, pobavili jsme se s místníma, ten nás vzal na trh, vzal nás k sobě dom a pomohl nám... Seš svobodná s minimem věcí. U mě to cíl neovlivní, já všude kam jedu, tak si беру minimum věcí... Neberu si ani stan, rád spím pod širákem.

7. Jak vypadá itinerář Vaší cesty? (Od čeho se odvíjí plán – před nebo během cesty, přesuny, mobilita, zdroje informací)

Tak před cestou si naplánuju nějaký zajímavý místa... města, přírodní úkazy, atd. a pak vybírám tu nejzajímavější trasu mezi těma dvěma body. Co se týče třeba přírody nebo výhledů a tak dále. Něco si přečtu o té zemi.. Podívám se na cestopisy, nastuduju, pokud tam najdu něco zajímavého, tak to zařadím do toho svého. Mapy, mapy Google,

většinou se vyhýbám místům, kde cestuje hodně lidí, takže když je někde jedna hlavní silnice v horách, tak my to vzali delší a vedlejší podél hranic s Afghánistánem...a nádhera... A videa na youtube sleduju, ale z opačného důvodu – já když vidím, že hodně lidí jezdí na stejný spoty, na který dělají všeci recenzi, tak já vím, že tomu se chcu vyhnout.

- 8.** Co je náplní Vašich běžných dní na cestách? (typické aktivity, poznávání míst, snaha poznat co nejvíce vs. nespěchat a splynout s místem)

Tak půl na půl, udělám si itinerář a je nabitý, ale rád dám příležitosti těm nečekaným událostem... Někoho poznáme, třeba ten nám řekne podívejte se tam. Takže jako odbočím z toho svého plánu a nechám si doporučit. Jo. A ono Ti to otevře dveře tam, kam jako sis nemyslel, že se někdy podíváš. Potkáš lidi, který sis nikdy nemyslel, že potkáš, uvidíš... Jako já rád improvizuju na té cestě a nechávám tomu volnej průběh.. I kdyby to mělo změnit ten původní plán. Spoustu míst jsme vynechali a jeli na doporučení místních a bylo to skvělý. Ráno se vzbudíš, nahodíš batoh na záda a jedeš dál. U té motorky se každý den hrabeš v tom motoru, takže máš starosti navíc, ale zas ti to otvírá jiný možnosti, dostaneš se tam, kam jindy ne. Já nesnáším nějaký řád na té cestě a pevný dodržování plánu. Uplně nej je to bez toho plánování, jsem otevřenej vůči úplně všemu, co nás potká.

A co je teda tou typickou aktivitou během dne?

Jo hlavně jídlo je typická aktivita dne...

- 9.** Co je na cestách předmětem Vašeho zájmu? (Čemu věnujete největší pozornost, Co pozorujete, zkoušíte, k čemu se vracíte, co vyhledáváte?)

Já nemám rád velké města, když si to tak vezmu. Mám rád kulturu a přírodu, ale to spojení si představuji spíš nebo to co vyhledávám je ryzí příroda a úplně obyčejná nějaká malá vesnice, malé obce.... jak bych to řekl, ne domorodé vesnice... Takové ty, co žijí stejným způsobem už hodně dlouho. A teď nemyslím jako domorodce v pralese. Ale třeba když si vezmu po rozpadu Sovětského svazu, některý ty města zůstaly tak chudý, jako byly předtím a teď to tam jen chátrá a ty vidíš, jak žijou ty lidi v té bídě.. Ale oni jsou spokojení a usměvaví a rozdali by se pro tebe.. Ale přitom máš hrůzu z toho, když tam jedeš jo...

- 10.** Jakým způsobem na cestách nakládáte s penězi a svým rozpočtem? (V jakých sužbách, oblastech utrácíte? Máte nějaké zásady? Co upřednostňujete a na čem šetříte? Myslíte,

že omezený rozpočet nějak souvisí s poznáním dané kultury?)

No takže na začátku mám nějaký budget, který se mi předtím povedl našetřit, a na té cestě utrácím fakt jen za to nejnnutnější... jen za ty základní potřeby vlastně. Takže dopravu vůbec neřeším, mám tu motorku... Za ubytování – nemám rád luxus, takže úplně nejlepší když můžu tak pod širákem, když ve městě, tak střední třída.. když už si dopřeju to ubytování, tak teda nechci spat ve špíně, to můžu venku...Rád utratím peníze za dobrý jídlo a vstupy, max nějaký památky, ale žádný atrakce... Nebo taky lokální aktivity já si vyzkoušel surfování, to mám rád, to bylo super a chci se k tomu vrátit.

D. VO3: Jaký postoj zaujímají cestovatelé k odlišné kultuře?

11. Proč volíte rozvojovou zemi? Podle čeho volíte konkrétní zemi?

Dejme tomu, proč volím ty rozvojový. Pokud můžu, tak jedu do rozvojových, protože v těch vyspělých žiju. Takže de facto, pokud se můžeš někde něco naučit a přiučit a poznat nové věci, tak je to v těch rozvojových zemích. No a naučit, je to určitě seberozvoj a náhled na život a věci každodenní, začneš se na to dívat jinak... těžko konkretizovat... ale třeba z chování a dobrosrdečnosti těch lidí, sami přijdou a pomůžou ti, to my tady nemáme... Rádi tě někam pozvou, ukážou, provedou...To třeba tady u nás nezažiješ...A proč jsem jel přímo tam... tak z velké části příroda. Jsou to obrovské rozdíly. Jsou tam místa, kde jedeš pouští, pak tam jsou místa, kde jsou hory a strašně se to střídá, je to pestré a různorodé. Takže je to krásná cesta. No a během toho se ti střídá kultura. Jsou tam země, kde je většinou náboženství Islám a to se odráží v té kultuře, takže jak v architektuře tak v chování lidí a pak přijedeš někam jinam, já nevím, třeba do Ruska, což řekl bych, že ty části, co jsem projel, jsou stejně nerozvinutý jako ty státy předtím, Tádžykistán, Kyrgyzstán a tak dále, ale kultura je úplně jiná.

12. Jakým způsobem se připravujete na pobyt v odlišné kultuře?(Vzděláváte se? Předem nebo v průběhu a ze zkušenosti?)

Jako připravuji, nepřipravuji. Připravím se, ale jenom lehce, něco si o tom přečtu, samozřejmě základní fráze, protože lidi úplně miluju a jsou mnohem více otevření, když přijdeš, pozdravíš v jejich řeči, naučíš se pár frází, ideálně, když mluvíš jejich jazykem... Ti by se rozdali... Ale spíš jen nastudovat minimum, co dělat a co nedělat, ale tam přímo už sem jen pasivní, ty jsi tam ten „cizí“, nevštepjuji nikomu své názory, spíš se zajímám o ně, a jak to funguje u nich doma... Oni jsou velmi rádi, když ty se

zajímáš o ně.

13. Jak místní kultura ovlivňuje Vaše přirozené chování? (přizpůsobení, nápodoba, snaha splynout, aj.)

Přijedeš a splyneš s davem, chováš se celou dobu s respektem k dané zemi. Mně to přijde přirozený, nikdy jsem to nedělal jako násilím.. Jelikož cestuješ sám a často se pohybuješ mezi těma lidma, tak víš, jak se chovají...No a tématům, kterým se chceš vyhnout je politika...to je obecně známo. Další věc, třeba ženy... jak se k nim chovat nebo o nich mluvit.

A předsudky vůči hygieně a tak dále.. Jako těžko říct. Zatím jsem nebyl nikde, kde bych se musel kvůli tady těm věcem nějak omezovat. Nikdy jsem nebyl v Africe, třeba to je úplně jinej level... Neměl jsem problém s nimi byt v jedné domácnosti, jíst jejich jídlo, jezdit dopravními prostředky. Dělat s nimi ty věci, co dělají oni. Pokud se mi otevře ta možnost splynout, tak ano..

A bereš třeba v potaz tu rozdílnou mentalitu? Že třeba uzpůsobíš své chování té jejich povaze?

No jako nejsem naštvanej, když nedostanu to co chci, zaprvé je tam nějaká informační bariéra a s tím se počítá.. Navíc tam ten čas plyne úplně jinak, životní tempo je tam mnohem pomalejší, nikdo na nic nespěchá a ty s tím počítáš, už když tam jedeš. A já sem si toho vědom, tak se jen přizpůsobím.. Uvedu příklad, posílali jsme motorky vlakem přes celou Sibiř z jednoho místa do druhýho, z Novosibiřska do Moskvy, ty motorky se ztratily a ztratil se celej vlak, nikdo nevěděl, kde je ten vlak s motorkama... Jakože, že se ztratí motorky, to bych bral, ale oni ani nevěděli, kde je ten vlak.. Takže jsme strávili týden v Moskvě, ale nevadilo nám to... A viděli jsme tam věci, který bysme jinak neviděli... takže ty okolnosti, co nastanou, přinesou zase něco dalšího.

Nebo zase, vezmu to cestování na motorce. Chyběl nám nějaký díl. Přijeli jsme na tržiště. Tam se nás někdo ujal už ani nevím kdo, provodil nás po tržišti, hledali jsme ten díl, ten jsme nenašli. Přišli jsme zpátky k motorkám a u těch motorek už čekal nějaký nějakej chlap ve velkém Lexus SUV černým. Jako nevím, jestli to byl podnikatel nebo nějakej mafián. Ale ty lidi si prostě řekli, že něco hledáme A už tam na nás čekal. Přijeli jsme k němu dom, on nás ubytoval, otevřel svoju garáž a tam byly motorky a ještě jednou takový velký a SUVěčko,. on nás tam nechal, řekl, chovejte se jako doma jel pryč. My jsme byli v jeho domě úplně sami. No nakonec jsme se dozvěděli, že to je

prezident nějakýho motorkářského klubu a to je jejich Klubovna, on tam nebydlel, ten motorkářský klub měl svůj dům. No nakonec jsme tam strávili asi tři dny, protože to sháněli po svých známých a jiných obcích ...

A co si z toho vezmeš?

No že nemáš plánovat svůj harmonogram, ale nech to náhodě. Protože za ty 3 dny jsme poznali jako spoustu lidí, někteří nás pozvali i na svatbu... Když cestuješ sama a ne ve skupině, tak lidi jsou k tobě úplně jinak otevření. Oni si nás přehazovali, kdo nás pozve na co...Zvali nás k sobě domů na rodinnou večeři, ulovil nám rybu, vzal nás na místní koupaliště, takový hnědý potok... Zjistíš, jací ti lidi jsou, jací jsou lidi ve kterých oblastech, městech a vesnicích, jak jsou rozdílní, uděláš si úplně jinej obrázek. Řek bych, že čím obyčejnější, a nezkažení civilizací, tím vřeleji a přirozeněji nás vezmou. Obrovský extrém a rozdíl mezi městy a vesnicemi.

A co ty a předsudky?

Mám nějaký předsudky, ale řekl bych že je to spíš obezřetnost racionálně podložené... z nějakých obecných zpráv.. Ale zatím se nám nikdy nestalo nic špatnýho, takže nevím, jestli byly oprávněný, ale asi jo, ty bezpečnostní jednotky všude podél tam nejsou asi pro nic za nic...

- 14.** Vzpomeneš si na situace, kdy kvůli nedostatečnému porozumění dvou kultur došlo k nějakým nesrovnalostem a rozporům? (Využil jsi nebo přetransformoval tuto zkušenost i v budoucnu?)

Byli jsme v horách a potkali tam partu chlápků, kteří s náma chtěli pokecat a popít, a kecali jsme o kultuře a o nich, o nás, a řekli jsme, že tam chceme poznat tu jejich kulturu, přírodu, ženy... a oni jak slyšeli ženy, tak obrátili o 180 stupňů a začali být strašně nevrlí až agresivní a měli až jakože ochranářský rysy, že jestli na ně něco zkusíme, tak nás podříznou a takový... Že ženy jsou pro ně svatý a tak... No tak jsme jim to museli vysvětlit, já umím rusky, takže sem to vysvětlil, ale to bylo takový neporozumění... Ale říkám, u nich to funguje tak, že pokud si tam někdo začne něco s ženou, tak si ji musí i vzít... Toto byl venkov, takže ty tradice se tam asi ctí. Ale asi nic víc jsem si z toho nevzal, byl tam alkohol a nějaká komunikační bariéra...

- 15.** Jaké situace jsou pro vás náročné? V čem může být jinakost náročná?

Z té kultury jako takové nic, možná jen to, když se dostanu do nějakého velkého problému, třeba zdravotního, a vím, že tam je to problém, nebo se něco pokazí a nikdo ti

nepomůže a musíš se spolehnout sám na sebe. S kulturou nikdy, naopak odjíždím s tím, že jsem se jí nenabažil. Já vím, co od toho čekat, když tam jedu.

Ted' mě napadá, že někdy třeba jen skrz tu jejich pohostinnost – všichni tě chtějí pozvat k nim domů, ale jakože pořád, každý den, a to už bývá někdy dost náročný, protože jsi unavený po tom celým dni řízení a večer chceš a potřebuješ si odpočinout a jít spát. Ale to nejde, když tě pozvou k sobě domů, mají z toho událost a očekávají, že si s něma za to budeš povídat do půlnoci a ještě chlastat. Tak jsme to někdy řešili tak, že jsme se začali schovávat, nebo vyhýbat. Jako na těch cestách, pak večer, jsme si vybírali úplně mimo civilizaci, abychom tam fakt nikoho nepotkali. Protože odmítnout jsme je nechtěli, to je hrozně nezdvorný... A oni jsou většinou hodně neodbytní.

- 16.** Jaké místní služby využíváte a co vám to dává? (ve stravování, dopravě, ubytování, aktivitách aj. Za praktickým účelem či hlubším porozuměním? - ušetřit / poznat/ pochopit/ splynout aj.)

Jídlo milujem, dáváme si záležet, abychom vybrali ten nejlepší podnik – většinou ten nejobyčejnější je ten nejlepší...To je pro nás asi to největší poznání. Dále taky benzinky, tam nikdy nevíš, co tě čeká a s kým se dáš do řeči, potkáš tam kamionáka a on ti doporučí zas jiný věci..

- 17.** Jakou váhu má pro Vás kontakt s místními lidmi? (Dochází k němu záměrně či nezáměrně, v jakých situacích?)

Pro mě je to úplně ten hlavní záměr. Já můžu říct, že jsem poznal tu kulturu jedině z toho, když se pobavíš s místníma. Jinak ne. Dozvíš se, jací jsou, jak to u nich chodí, jak přemýšlí, jak to funguje u nich v rodině, ve společnosti... Tyhle věci, pokud budeš cestovat jen po památkách, nezjistíš. Ale třeba v oblastech, které žijí z turistů, je to jiný... Oni ti nabízejí všechny tyhle věci, ale už z toho očekávají ten příjem. Tam už nemá potřebu si s tebou jen tak pokecat. Takže já si primárně vybírám ty země, který v tobě nevidí turistu, ale cizince. Ne toho, kdo tam přijel utratit peníze. Já nechcu, aby se na mě lidi tak dívali.

- 18.** Jakým způsobem poznáváte místní kulturu?(Aktivně či pasivně? Snaha naučit se, pochopit, porozumět? Které zdroje pro čerpání informací a faktů preferujete?)

Skrze lidi. Pokud nejsi v kontaktu s nimi, tak poznáš tak 30% z té kultury. Hodně povrchně. Ale nevíš, jaký je ve skutečnosti ten národ. Oni jsou takový klíč k té kultuře.

- 19.** V jakých situacích pociťujete zásadní kulturní rozdíly a jak se k nim stavíte?

V komunikaci a interakci s lidma. V jejich povaze. To, jak jsou otevření. Tady si každéj hrabe na tom svojem písečku a o nikoho se nestará. Tam jsou ale otevřenější, kontaktní, veselí, přívětiví. A taky to propojení mezi těma lidma je tam větší. Já to беру velmi pozitivně, a je to příjemný a velmi inspirativní. Ze začátku je tohle šok, ale pak přijedeš domů a tohle je druhěj šok, že vlastně sis zvykl na něco a tady doma už to není.

- 20.** Vzpomenete si na první dojmy v odlišné zemi a její kultuře? Jak se shodovaly a lišily v očekávání? (V pozitivním i negativním smyslu)

Já jsem věděl, co mám čekat... Nijak extra mě to nevykolejilo. S hygienou jsem nikdy problém neměl, člověk si na to rychle zvykne. Nevadilo mně se s nima mačkat v buse, ani jíst co oni. Rád spávám na zemi, aj v bordelu, a nevadí mi to. Koupat se jen venku nebo vůbec...

- 21.** Zažil/a jste kulturní šok? V čem spočíval a opakoval se s dalšími výpravami? (Ovlivnila Vás tato zkušenost v budoucích situacích, kulturách? Snižuje se jeho intenzita/frekvence?)

Neměl. Já jsem to nadšeně hltal. Prvních pár dní s otevřenou pusou. Určitě to bylo spíš nadšení, než šok. Dostal jsem od toho to, co jsem čekal. Ale poprvé, na té Srí Lance, jsem úplně nekomunikoval s těmi lidmi, takže nemůžu říct, že jsem poznal jejich kulturu. Kulturní šok se nekonal, protože ty lidi jsem nepoznal. Chodil jsem po památkách, ale to bylo tak všechno.

- 22.** Jak se změnilo Vaše vnímání odlišné kultury v průběhu dalších cest? Co k tomu vedlo? (po stránce afektivní, dovednostní, kognitivní)

To je hrozně individuální. Podle každé destinace. Já s každou novou kulturou začínám úplně stejně. Někdy máš šok z toho, jak jsou lidi pohostinní.. Já jsem vždycky otevřenej vůči dané kultuře a jedu tam s respektem, a ty předsudky jsou většinou oprávněný, to, že jsme měli štěstí, neznamená, že tam to nebezpečí nebylo.. Ta bezpečnost, kdyby tam byla taková jak u nás, tak to tam asi i funguje tak, jak u nás... Ale těžko říct. Možná jsem přehnaně úzkostlivej, ale já bych řekl, že je to přirozený a v normě.

- 23.** Co musí podle Vás cestovatel udělat pro to, aby poznal autentickou zemi? (Má na to podle Vás vliv i to, s kým cestujete?)

Rozhodně splynout s lidmi. Ne snažit se, ale splynout. A jasně že má, to už jsem říkal, když jedeš sám, tak máš daleko větší šanci ty lidi poznat a navazovat kontakty.

- 24.** Máš pocit, že na sobě vzhledem k obstání v interkulturní interakci máš ještě v čem pracovat?

Asi ani ne...

E. VO3: V jakých rovinách má NNC dopad na běžný život cestovatele?

25. Co Vás cestování naučilo? Ovlivnilo Vás to v běžném životě? (V jakém ohledu?)

Vážit si obyčejných věcí v životě. Těch, co berem jako samozřejmost. Skromnost a pokora. I zdravotní péče, vzdělání... Na některých těch lidech to šlo hodně poznat, že neměli přístup ke vzdělání. A jsi i víc klidnější skrz vše, po těch zažitých zkušenostech.

26. Jaký mají tyto zkušenosti vliv na Váš aktuální postoj k odlišným kulturám?

Respektuju je pořád stejně, ale mám za to, že když já někam jedu, tak respektuju jejich zvyky a tradice, ale tohle očekávám i od lidí, co přijedou k nám do ČR nebo tu žijí.

F. Ukončující otázky na uvolnění

27. V čem podle vás spočívá kouzlo baťůžkaření? (Jel/a byste s cestovní agenturou?

Považujete NNC za způsob cestování nebo životní styl/ přesvědčení?)

Svoboda a volnost pohybu... Seš jak šnek. Domeček máš na zádech a nic tě netrápí. Pro mě je cesta cíl.

28. Kam bude směřovat Vaše další cesta a proč?

Indie, surfovat.

Závěrem – Poděkovat za účast, ujistit se, že účastník nechce již nic dodat případně nějakou oblast zdůraznit, sdělit mu následný postup výzkumu a rozloučit se.

Пříloha č. 2: Fotografie zachycené během výpravy po Indii a Indonésii (Zdroj autor)

Příloha č. 3: Dopad COVID-19 na turistický ruch, leden – duben 2020 (Zdroj UNWTO, World Tourism Organization)

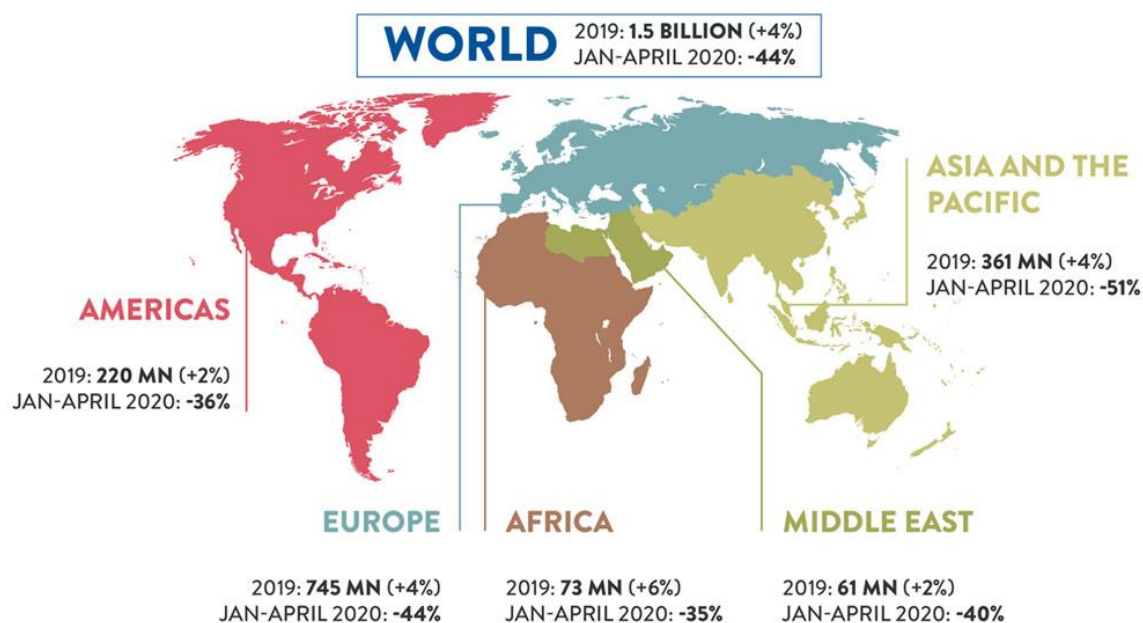
IMPACT OF COVID-19 ON TOURISM IN JANUARY-APRIL 2020

180 MILLION FEWER INTERNATIONAL TOURIST ARRIVALS

US\$ 195 BILLION LOST IN EXPORT REVENUES FROM INTERNATIONAL TOURISM

100% DESTINATIONS WITH TRAVEL RESTRICTIONS

INTERNATIONAL TOURIST ARRIVALS JANUARY-APRIL 2020

SOURCE: UNWTO (JUNE 2020)

Anotace

Jméno a příjmení:	Petra Nesvadbová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	PhDr. Jitka Plischke, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Nízkonákladové cestování z hlediska rozvoje interkulturních kompetencí
Název v angličtině:	Low-cost travel as a tool to develop the intercultural competencies
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá nízkonákladovým cestováním, jakožto individuálním a alternativním způsobem objevování cizích kultur. Teoretická část práce objasňuje základní pojmy jako nízkonákladové cestování (dále NNC) v kontextu cestovního ruchu, cestovatele - baťůžkáře jako aktivního činitele NNC, pojem kultura a interkulturní kompetence (dále IKK). Praktická část má za cíl zjistit, jak ovlivňuje NNC formování IKK vybraných cestovatelů. Výzkum je realizován pomocí polostrukturovaných rozhovorů s devíti cestovateli a poukazuje na stěžejní oblasti a zkušenosti v průběhu jejich výprav.
Klíčová slova:	Nízkonákladové cestování, baťůžkaření, individuální cestovní ruch, alternativní cestovní ruch, cestovatel, baťůžkář, interkulturní kompetence, interkulturní interakce, interkulturní učení

Anotace v angličtině:	The diploma thesis deals with low-cost travel as an individual and alternative way of discovering foreign cultures. The theoretical part of the thesis clarifies basic terms such as low-cost travel in the context of tourism, backpacker as an active subject of low-cost travel, the concept of culture and intercultural competencies (also ICC). The aim of the practical part is to find out how low-cost travel affects the ICC formation of selected travelers. The research is carried out through semi-structured interviews with nine travelers and points to key areas and experiences during their expeditions.
Klíčová slova v angličtině:	Low-cost travel, backpacking, individual tourism, alternative tourism, traveler, backpacker, interkultural competencies, intercultural interaction, intercultural learning
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 Ukázka rozhovoru s respondentem „J“ Příloha č. 2 Fotografie zachycené během výpravy po Indii a Indonésii Příloha č. 3 Dopad COVID-19 na turistický ruch, leden – duben 2020
Rozsah práce:	118
Jazyk práce:	Český jazyk